

meti vatanîyeye ait hidemat ve icraatını telif edelim ki, gayei müştereki ve mübeccele zaten hep birdir, endişei vatanla gösterilen bunca necip tezahüratın, cihanı medeniyet karşısında, muazzez topraklarımızın hıfz ve sıyanetine ait en büyük hamiyeti vatanperveri olduğunu bir kere daha tevhid zımınında mevcut müşkülâtı ahvali refedelim ve buna bir çare bulmak için de bu muazzez kardeşiniz ile müdavelei efkâra başlayalım. Muntazırım kardeşim. Bu teşebbüsüm hakkında hükümetin vâsi derecede bir hüsnüniyet izhar ettiğini ilâve eylerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbül'aktap deyiniz anlar). Şimdi cevap veriyorum.

Pek muhterem ve nezih kalpli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

1 - Elhamdülillah afiyetim berkemaldır. Büyük ve necip milletimizin hukuku meşruastını müdrik ve onu muhafaza ve müdafaaya bütün mevcudiyetile mütevesvil olduğunu görmekte pek mes'udum. Acizlerle ve Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyetinin Heyeti Temsiliyesile müdavelei efkâr etmek hususunda izhar buyurulan arzuya samimiyetle teşekkür ederiz. Heyeti Temsiliye azasından Erzurum mümessili ulemeden Raif Efendi Hazretleri ve Erzincan ve Dersim Mümessili Şeyh Hacı Fevzi Efendi Hazretleri ve Bahriye Nâzırı Esbakı sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve vülâtu sabıkadan Sivas ve Tokat ve havalisi mümessili Bekir Sami Beyefendi Hazretleriyle Bitlis ve havalisi Mümessili Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul münevveranının murahhası mahsusları Washington Sefiri Kebiri Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve havalisi Mümessili Sabık Üçüncü Kolordu Kumandanı Refet Beyefendi, Garbî Anadolu Mümessillerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbakır havalisi Mümessili İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş havalisi Mümessillerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar, cümlesi Fuat Paşa Hazretleri vasıtasile keşide buyurulan telgrafname müfadına vâkıftırlar.

Ve şimdi cereyan eylemekte bulunan muhabereyi takip ediyorlar cümlesi samimiyetle gözlerinizden öperler. Diğer mümessil arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı vezâifi mahsusa ile iştilal eyliyen mümessil arkadaşlarla da daima makine başında halî temas ve irtibatınız. Binaenaleyh Heyeti Temsiliyemiz ile arzu buyurulduğu veçhile ve en seri bir surette müdavelei efkâr buyurmaları tahtı imkândadır. Cümlemizin amali ciddîyesinin vatan ve milletle ve saadetine ait bir halli meşkûr iktıfatından ibaret bulunduğuna şüphe yoktur. Ancak bu hususta esas itihaz buyurduğunuz telgrafname müfadi bilmem ne dereceye kadar kavi bir mesnet olabilir. Hallâli müşkülât olmak istiyenlerin mebdei hareketleri hakikati ahvale mutabık olmak gerektir. Müsaade buyurursanız telgrafnamei biraderleri muhteviyatından muhtacı izah ve istizah görülen bazı noktaları burada tekrar edeyim. Muhterem büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin beyannamei humayunlarındaki irşadın hükümet ve milletimizin yegâne peyveste olacağı gayesinde tamamen müşterekiz.

Milleti necibemizin ve cümlemizin zâtı akdesi hilâfetpenahiye olan revabıtı hürmet ve sadakatimizin lâyetezzel bulunduğuna asla kimsenin şüphe ve tereddüt etmeye hakkı yoktur, hakani celilüşşünamızın her türlü amal ve iradatı humayunlarına serfuru etmek bizim için bir nimeti uzmadır. Acizleri aylarca mukaddem bu hakikati mahzayı kemali samimiyeti vicdanîyemle hâkipayı şahaneye arzemiş idim. Bugün ve ilelebet bu noktai necata sadakatim katidir. Bîcümle rüfekayı mesaimin hissiyat ve içihadatı kat'iyesi aynıdır. Alelumum büyük ve âlicenap ve vefakâr milletimizin dahi bundan başka türlü mütehasis olmasına imkân mutasavver değildir. Halifei akdes ve padişahu celilüşşanımız hakkındaki sadakat ve ubudiyet ve bîpayan hürmetlerimizin herne olursa daima mahfuz bulundurduğumuzu bütün mukadematımız üzerine yemin ile bir kere daha burada teyid eyleriz.

Yalnız medarı istinat itihaz buyurulan beyannamei humayun muhteviyatının bizlere ve milleti necibeye değil, Ferit Paşa ve rüfekasına bir hitap ve itap olduğu edna mülâhaza ve tekik ile sübut bulacak bedihiyattandır. Filhakika kalbi paki humayunu amik teessürata duçar eden ahval ve hareket milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, Dahiliye Nâzırı Adil Bey, Harbîye Nâzırı Süleyman Şefik Paşa ve bunların rüfekayı mesaisi bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey taraflarından irtikâp olunmuştur. Malatya teşebbüsü ihanetkâranesi, Çorum tertibi hainanesi, Konya teşebbüsü mezbuhanesi, safahatı hakikîyesi ile vâsili utiâımız olmuş değilse zâti âlinizi de mebdei hal olmak üzere tasavvur buyurduğunuz noktada isabetsizlikten dolayı mazur görürüz.

iftiralar; açıktan açığa yaptıkları lânetlikleri kiralım ve onları umut pusularında kımlıdayamaz ve cansız birakalım ve sadece, hükümetle ulusun, sırf ülkenin esenliğine yönelik olarak yaptıkları hizmetlerle işleri birbirleriyle uzlaştıralım, ne de olsa yüce erek esasında hep birdir. Vatan kaygısıyla ortaya konulan bunca temiz belirtilerin uygar dünya karşısında kutsal topraklarımızın korumasına yönelik en büyük yurtseverlik olduğunu bir çare bulmak için de, sevdiğimiz bu kardeşimizle düşünce alışverişine başlayalım, bekliyorum kardeşim. Bu girişimim konusunda hükümetin geniş bir iyi niyet gösterdiğini eklerim ruhum.

Kerim Paşa Hazretlerine, (kutbül'aktap deyiniz anlar.) Şimdi cevap veriyorum.

Pek saygın ve temiz yürekli kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretlerine:

1 - Allaha hamdolsun sağlığım yerindedir. Büyük ve soylu milletimizin meşru haklarını anlamış ve onu koruyup savunmaya bütün varlığıyla girişmiş olduğunu görmekte pek mutluym. Benimle ve Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin Temsilci Kuruluyula düşünce alışverişi yapmak konusunda belirttiğiniz isteğe içten teşekkür ederiz. Temsilci Kurul üyelerinden Erzurum temsilcisi din bilginlerinden Raif Efendi Hazretleri ve Erzincan ve Dersim temsilcisi Şeyh Hacı Fevzi Efendi Hazretleri ve eski Denizîşleri Bakanlarından sevdiğiniz kardeşlerden Rauf Beyefendi Hazretleri ve eski valilerden Sivas ve Tokat ve yöreleri temsilcisi Bekir Sami Beyefendi Hazretleriyle Bitlis ve yöresi temsilcisi Mazhar Müfit Beyefendi Hazretleri ve İstanbul aydınlarının özel delegeleri Washington Büyük Elçisi Ahmet Rüstem Beyefendi Hazretleri ile pek çok sevdiğiniz Kara Vasıf Beyefendi ve İsmail Fazıl Paşa Hazretleri, Samsun ve yöresi temsilcisi eski Üçüncü Kolordu Komutanı Refet Beyefendi, Batı Anadolu temsilcilerinden Ömer Mümtaz Bey, Husrev Sami Beyefendiler ve Diyarbakır yöresi temsilcisi İhsan Hâmit Bey, Van ve Muş yöreleri temsilcilerinden Mirza Beyzade Hacı Musa Bey bu anda yanımda bulunmaktadırlar, hepsi Fuat Paşa Hazretleri aracılığıyla çektiğiniz telgrafın içeriğini öğrenmiş bulunuyorlar.

Ve şimdi yapılmakta olan yazışmayı izliyorlar hepsi içtenlikle gözlerinizden öperler. Öbür temsilci arkadaşlara da haber gönderdim. Burada bulunmayıp bazı özel görevler üzerinde çalışan temsilci arkadaşlarla da aralıksız makine başında ilişki ve bağlantımız var. Böyle olduğuna göre Temsilci Kurulumuzla istediğiniz gibi ve en çabuk yoldan düşünce alışverişi yapma olanağı vardır. Hepimizin önemle istediği vatan ve milletle esenlik ve mutluluğu için uygun bir çözüm yolu bulmak olduğu kuşkusuzdur. Ancak bu konuya esas tuttuğunuzu bildirdiğiniz telgrafta yazılı olanlar bilmem ne kadar sağlam bir dayanak olabilir. Güçlükleri yenmek istiyenler önce durumun gerçeklerine uyan noktadan yola çıkmalıdır. İzin verirsiniz kardeşçe yazdığımız telgrafın içeriğinden sorulup açıklanması gereken bazı noktaları burada yineleyeyim. Saygıdeğer büyük padişahımız efendimiz hazretlerinin bildirilerindeki yol göstericiliğin hükümet ile milletimiz arasında tek bağlantı olacağı amacında hep birliğiz.

Soylu ulusumuzun ve hepimizin çok kutsal Halifenin kişiliğine olan saygı ve sadıklık bağlarımızın sarsılmaz olduğundan kimsenin kuşkuya düşmeye ve duraksamaya hiç hakkı yoktur, şanı yüce padişahımızın her türlü istek ve buyruklarına baş eğmek bizim için en büyük nimettir. Ben aylarca önce bu gerçeği sunmuştum. Bugün ve sonsuza dek bir kurtuluş noktasına bağlı kalacağım kesindir. Bütün çalışma arkadaşlarımızın kesin duygu ve düşünceleri de böyledir. Büyük ve cömert ve vefalı milletimizin de tümüyle başka türlü bir duygu besleyebileceği düşünülemez. Kutsal halifemize ve şanı yüce padişahımıza bağlılık ve kulluk ve sonsuz saygılarımızın her ne olursa olsun her zaman sürdürüleceğini bütün kutsal değerlerimiz üzerine and içerek bir kere daha burada yineleriz.

Ancak padişahın dayanak olarak alınan bildirisi içeriğinin bizlere ve soylu millete değil, Ferit Paşa ve arkadaşlarına bir sesleniş ve uyarı olduğu en ufak bir düşünüş ve inceleme ile kanıtlanacak apaçık birşeydir. Gerçekte Padişahın kalbini derin üzüntülere uğratan durum ve davranışlar milletimiz tarafından değil, fakat Ferit Paşa, İçişleri Bakanı Adil Bey, Savaşîşleri Bakanı Süleyman Şefik Paşa ve bunların iş arkadaşları bulunan Harput Valisi Ali Galip Bey, Ankara Valisi Muhittin Paşa, Trabzon Valisi Galip Bey, Kastamonu Valisi Ali Rıza Bey, Konya Valisi Cemal Bey tarafından yapılmıştır. Malatya'daki haince girişimi, Çorumdaki haince düzenlemeyi, Konyadaki çırpınır gibi girişimi, gerçek evreleriyle duymamış iseniz sizi de çözüme başlangıç olarak düşündüğünüz noktada yanılmanızdan dolayı özürü sayarız.

Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmaya mecbur olduğu ve hiçbir vehile sükûnet ve asayisi mahalîyeyi sekteye uğratmayan ve sırf izalei mazarrat maksadından ibaret olan iptidâî hareketi, teşebbüsü hainaneyi kırmak, faillerini ya derdest ve tevkiî ve yevd mecburu firar eylemekten ibaret bulunmuştur. Bu hakikati İstanbul'a firar eden Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin lisanından dahi işitmekle teyid ve bu suretle izalei zan ve şübehat eylemek mümkündür. Beyannamei humayunda memleket ve milletimiz mukadderatı hakkındaki enzari ecânibin lehimize tebeddüline dair olan ifadatu humayun mahzû hakikattir. Ancak bu tebeddülü azîm hiçbir vakit Ferit Paşa hükümetinin takip eylediği siyaset neticesi değildir. Bu netice hasane milletimizin izhar ve ispatı mevcudiyet zımnında bizatihi aldığı teşebbüsü azîmkârane semeresidir. İşte velinimeti binîmnetimiz padişahımız efendimiz hazretlerini bu noktada işgal ediyorlar. Milletimizin inkişaf eden her türlü teşebbüsâtı, devletimizin menafîi esasiye ve hayatîyesile tamamen müterafiktir ve çarei necat ve umdeî hayat ancak ve ancak Kuveyi Millîyenin âmil ve iradeî millîyenin amali mukaddeseî hilâfetpenahi ile memzucen hâkim olmasındadır.

Bu esası metin ve meşrudan zerretüma inhiraîf maazallahü tealâ devlet ve millet ve vatanımız için hüsrânı elimi mucip ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyetini muhîl olur. Harekâtü necibeî millîyemizi suítefsir ve ilân etmekten hâli kalmayan bedhahanı hâk-sarın çok olduğu muhakkaktır. Fakat sayarı eseî amiktir ki, bu bedhahanı mel'anetin başında devleti ebet müddetimizin sadri nişini Ferit Paşa ve nezaret mevkilerinde bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve harekâtü millîyenin Bolşevik harekâtü olduğunu, resmen ilân ve işaa eden bu bedbahılardır. Necip ve nezih harekâtü millîyemizin ittihatçıların harekâtü mezbuhanesi olduğunu ve ittihatçıların parasile tedvir olunduğu resmen ve alenen cihana, ecnebî gazetecilerine söylenen bu gafillerdir. Anadoluda şuriş olduğunu ajanlarla resmen ilân eden ve mütarekename maddeî mahsusasına nazaran muazzez vatanımızı düşman işgaline maruz bırakmak isteyen bu cahillerdir.

Malatyada ahaliî islâmîyeyi Sivas ahaliî islâmîyesine karşı mukateleyle sevk etmek isteyen bu zavallılardır. Harekâtü millîyenin önüne geçeceğim diye Sivasın ve hassasiyeti millîyenin görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini isteyen bu hainlerdir. Maahaza upkı tasavvuru biraderâneleri vehile bedhahanın bu güzel memleketin üzerindeki iftiraatını ve alenî takibatu mel'anetlerini kırmak ve anları kemüngâhı ümütlerinde mefluç ve bihayat bırakmak ve devleti ebet müddeti Osmanîye ile milleti muazzaî islâmîyemizin sırf selâmeti vatanîyeye ait noktada icraatını telif eylemek bizim dahi en mübeccel gayemizdir ve elhamdülillâhitealâ necip ve nezih ve meşru olan bu gayenin temini istihsalinde artık milletimiz her türlü asarı bedhahaneyi kırmış ve bütün celâdetile hatvei azîmkâranesini atmıştır.

Bilcümle ecnebî devletleri Ferit Paşa ve rüfekasının zâfve nadanisine ve kendi millet ve vatanları aleyhindeki icraatı leimesine asar ve vesaiiki ile yakın hâsil eyledi. Ve bilâ istisna cümlesi kemali hüsnüniyetle milletle ve bizlerle şahsen temas ve münasebete girdi. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en nihayet İngilizler dahi milletimizin ne dereceye kadar haklı ve makaslında meşru olduğunu ve kuvveti şamilesini ve niyeti azîmkâranesini ve buna mukabil hükümeti merkezîyenin ne kadar biasil ve millet ile alakasız bir heyeti âcize olduğunu takdir etti. Milletimize karşı bu gafil ve âciz heyeti hükûmete aldanarak reva gördükleri haksiken muamelelere bir tarzîye makamında olmak üzere Merzifonu tahliye etti ve Samsunu dahi tahliye edeceğini bildirdi ve bu tahliyeye başladı.

İngilizler bilhassa devlet ve milletimizin umuru dahilîyesine ve maksadı meşru takip ettiği tahakkuk eden harekâtü millîyemize kat'îyen müdahale etmeyeceklerine dair Eskişehir'den izam eyledikleri bir heyeti mahsusla ile söz verdiler. Milleti murakabeî mukadderatında kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte teşebbüsâtı millîyemizin temini istiklâl hususunda istihsaline muvaffak olduğu ilk netice budur. Bu cereyanı millî, ancak, zâtı akdesi humayunun beyannameî şahanelerinde işaret buyurulduğu vehile memleketimizin her tarafında ve bilhassa kalpgâhî devlete, İstanbulda ahkâmı Kanunu Esasîye temini riayetle neticepezîr olacaktır. Hükümeti hazıranın vâsi derecede bir hüsnüniyetle malik bulunduğu zamanında isabet olmadığını arzetmeye müsaade buyurmanızı rica ederim.

Çünkü Ferit Paşa Kabinesine birçok münasebetlerle ve bilhassa Erzurum ve Sivas Kongreleriyle hakikati halin izahında kusur edilmediği gibi bizat tarafı âcizanemden dahi Ferit Paşa hitaben Erzurumdan Sivasla avdetim esnasında sureti mahsusada yazdığım mufassal şifre bir telgrafta milletin kuvvet ve iradesine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını ve kendisinin muhalefet ve mümanaat vadisinden devam etmemesi lüzumunu ve bilhassa amali millîyeyi ile arzuyu şahaneyi ve icraatı hükümeti tevhit için elinde son bir kuvveti telifte bulunduğunu ve bu harekete asilâneye tevessülü halinde tarihî devleti aliyeh Osmanîyede yeni bir sahifeî zerrin vücuda getirilebileceğini bütün samimiyetle bildirmiştim.

Milletin bütün bu suikastlere karşı yapmak zorunda kaldığı ve dinginliği ve yerel güvenliği hiç de bozmayan ve salt kötülüğü ortadan kaldırmaya yönelik bir amaç olan ilk işler, haince girişimleri kırmak, bunları yapanları yakalayıp tutuklamaktan ya da kaçmak zorunda bırakmaktan başka birşey değildir. Bu gerçeği İstanbul'a kaçan Kastamonu Valisi Ali Rıza ve Konya Valisi Cemal Beyin âzından da dinleyerek bir kez daha doğrulamak ve böylece sanı ve kuşkuarı gidermek olanağı vardır. Padişahın bildirisinde memleketimizin ve milletimizin kaderi konusunda yabancılardan görüşlerinin bizden yana değiştiğine ilişkin sözler gerçeğin ta kendisidir. Ancak bu büyük değişiklik hiçbir vakit Ferit Paşa hükümetinin izlediği politikanın sonucu değildir. Bu iyi sonuç milletimizin varlığını gösterip kanıtlamak yolunda kendisinin yaptığı azimli girişimin meyvasıdır. İşte karşılık beklemeden iyilik yapan padişahımız efendimiz hazretlerini bu konuda aldatıyorlar. Milletimizin gelişen her türlü girişimi, devletimizin temel ve hayatî çıkarlarıyla hepten uyumludur ve kurtuluş çaresi ve yasama ilkesi ancak ve ancak Ulusal Güçlerin etken ve ulusal istemin padişahın istekleriyle birlikte egemen olmasındadır.

Bu sağlam ve yasal temelden en ufak bir ayrılış Tanrı korusun devlet ve millet ve vatanımız için çok acı kayıp olur ve yüce halifelğin ve padişahlığın dokunulmazlığını zedeler. Milletimizin soylu ayaklanmasını yanlış yorumlayıp yayımlamaktan geri kalmayan aşâğılık kötücüllerin çok olduğu kuşkusuzdur. Ancak ne çok yazıktır ki, bu mel'anetli kötücüllerin başında sonsuz devletimizin başbakanı Ferit Paşa ve bakanlıklarda bulunan Âdil Bey, Süleyman Şefik Paşa gibi devlet adamları bulunuyor. Memleketimize takım takım Bolşevikler girdiğini ve ulusal ayaklanmanın Bolşevik işi olduğunu, resmî ağızdan ilân eden ve yayan bu bahtsızlardır. Soylu ve temiz olan ulusal ayaklanmamızın ittihatçıların gözü kararmışçasına davranışları olduğunu ve ittihatçıların parasile yürütüldüğünü resmî olarak ve açıkça dünyaya, yabancı gazetecilere söyleyen bu aymazlardır. Anadoluda karşılıklıklar olduğunu ajanlarla resmî ağızlardan duyuran ve ateşkes anlaşmasının ilgili maddesi uyarınca kutsal vatanımızı düşman işgaline açık bırakmak isteyen bu cahillerdir.

Malatyanın Müslüman halkı ile Sivasın Müslüman halkını birbirini öldürmeye yönlendirmek isteyen bu zavallılardır. Ulusal ayaklanmayı önleyeceğim diye Sivasın ve ulusal duygunun görüldüğü her yerin İngilizler tarafından işgalini isteyen bu hainlerdir. Bununla birlikte siz kardeşimizin düşündüğü gibi kötücüllerin bu güzel memleketin üzerindeki iftiralarını açıkça mel'unluk yapmalarını önlemek ve onları umutlarını pususunda kımlıdayamaz ve cansız bırakmak ve sonsuz Osmanlı devleti ile koca Müslüman halkını salt yurdun esenliği noktasında buluşturmak bizim de en kutsal amacımızdır ve Allaha hamdolsun temiz köklü ve haklı olan bu amacın gerçekleşmesinde artık milletimiz her türlü kötücül davranışları kırmış ve bütün yiğitliğiyle sarsılmaz adımını atmıştır.

Bütün yabancı devletler Ferit Paşa ve arkadaşlarının güçsüz ve nadan olduğunu ve kendi millet ve vatanlarına karşı alçağa çalışmalarını kanıt belgelerle iyice öğrendi. Ve istisnasız olarak hepsi tam bir iyiniyetle kişisel olarak milletle ve bizlerle bağlantı ve ilişki kurdu. Amerikalılar, Fransızlar, İtalyanlar ve en sonunda İngilizler de milletimizin ne kerte haklı ve amacının da yerinde olduğunu ve yaygın gücünü ve sarsılmaz kararlılığını ve buna karşılık İstanbul hükümetinin ne denli köksüz ve millet ile ilgisiz güçsüz bir topluluk olduğunu iyice anladı. Bu aymaz ve güçsüz kabineye aldanarak milletimize karşı uyguladıkları haksız eylemleri için bir özür dileme niteliğinde olmak üzere Merzifonu boşalttılar ve Samsunu da boşaltacağını bildirdi ve bu boşaltma başladı.

İngilizler özellikle devlet ve milletimizin içişlerine ve haklı amaç güttüğü kanıtlanan ulusal ayaklanmamıza hiç karışmayacaklarıyla ilgili olarak Eskişehirden gönderdikleri özel bir grup âzından söz verdiler. Milleti kaderine egemen olmak konusunda kabine ile karşı karşıya serbest bıraktılar. İşte ulusal girişimlerimizin bağımsızlık elde etmek yolunda başardığı ilk sonuç budur. Bu ulusal akım, ancak, kutsal padişahın yüce bildirimlerinde gösterildiği gibi memleketimizin her yanında ve özellikle devletin can evi olan, İstanbulda anayasa hükümlerinin uygulanmasını sağlayacaktır. Hükümetin geniş bir iyiniyet sahibi olduğu sanısını yerinde olmadığını bildirmeme izin verminizi rica ederim.

Çünkü Ferit Paşa Kabinesine birçok kere yeri geldikçe ve özellikle Erzurum ve Sivas Kongreleriyle gerçek durumun açıklanmasından geri kalmadığı gibi ben kendim de doğrudan doğruya Ferit Paşaya Erzurumdan Sivasla dönüşüm sırasında özel olarak yazdığım ayrıntılı bir şifre telgrafta ulusun güç ve isteğine karşı çıkacak hiçbir kuvvet kalmadığını yazmış ve kendisine, karşı çıkma ve engel olma yolunda yürümeyi sürdürmemesi gereğini ve özellikle ulusun emellerile padişahın isteğini ve hükümetin tutumunu birleştirmek için elinde son bir uzlaştırma fırsatı bulunduğunu ve böylece soylu bir biçimde davranmakla yüce Osmanlı tarihine yeni bir altın yaprak eklenebileceğini tam içtenlikle bildirmiştim.

Bu zâtu gafil buna cevap vermemekle beraber Anadolu'daki cereyanı millî mukaddes ve şâmilî, ittihatçıların ve birkaç kişinin eseri tahrikatı olduğunu ilân etmekle iktifa etti ve harsı menfaatle ve amayı cehlî gafletle iki tarafı idare ederek muhafazai mevki edebileceklere zânî batılında bulunan birkaç valisinin iğfalkâr raporlarını benim nezih ve vatanperverane irşadâtına tercih etti. Bugün her türlü hasabet ve hıyanet ve aczî meskenet mevkiinde kaldıktan ve millet de bütün hakayığı ahvale vuzuhu tam ile vâkıf olduktan sonra bize düşen vazife en seri hareketle zâtu akdesi humayunun beyannamei mukaddesinde irade buyurdıkları veçhile kariben sulh müzakeresine davet olunacak Osmanlı murahhaslarının konferansına muvacehesinde milletle hemahenk olarak ispatı mevcudiyet edebilecek, milletin hürmet ve itimadına mazhar ve Kuvayi Millîyeye müstenit ve amali millîyeye mutavaatkâr elyak zevattan olmasını bir an evvel temin eylemektir.

Bu da zannı âcizânemize göre Ferit Paşanın derhal terki mevki eylemesi ve zâtu akdesi padişahının mutemedi ve fakat amali millîyeye tamamen mutavaatkâr bir zâta kabine riyasetinin tevcih buyurulması mümkündür. Ferit Paşada zerre kadar hissi hamiyet ve vatanperveri mevcut ise mevkiinde bir dakika bile fazla kalmasının millet ve memleket için tezyidi mazarrat ve hatırlı hayallerine gelmeyen azîm vahamete sebebiyet vermekten başka bir semere bahşedemeyeceğini anlaması iktiza eder. Eğer kendi şerefi şahsîleri ve hayatları hakkında bir gûna tereddütleri varsa bugün için bu gibi şeylerle işiğal tenezzülünden pek yüksek olan milletimiz namına kendilerine istedikleri tarzda söz ve teminat vermeyi dahi milletimizin menfaati mukteziyatından addederiz. Fakat tuttukları tariki nasavapta taannüt ve temerrüde devamları halinde hadis olacak avakıbın mes'uliyeti kendilerine râci olacaktır.

İşte telgrafnamei biraderileri ve vukubulan teşebbüsün hayırhahileri münasebetile bir defa daha ve son defa zâtu necibaneleri gibi kalbi ciddet vatan ve millet aşkile ve sevgile ve muhterem hakanımıza muhabbet, ubudiyet ve sadakatle memlû olan mücemesmi namus ve merdi kâmil, kadîm arkadaşım ve hâtrai uhuvvetini daima hürmetle muhafaza eylediğim kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretleriyle de iblâğ etmiş olmak bizim için her türlü vicdanî huzurun teyidinde medar olmuştur.

2 - Harekâtı millîye vüs'atî kâmile ile İstanbul'a ilerlemektedir. Bittabi Ferit Paşa ve rüfekası buna tamamen vâkıftır. Zâtu âlileri dahi bu malûmatı talep ve tenevvür buyurunuz. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgrafnamelerde Kütahyanın millî süvari kuvası tarafından işgali ve Kütahyadaki İngiliz kuvvetlerinin treni mahsusla şimale hareketlerini ve Çiftelane gelen bir İngiliz heyetinin oradaki Kuvayi Millîye Kumandanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir muhadenet ve müvalâta malik bulunduğunu ve harekâtı millîyeye karşı tamamen bitaraf kalacaklarını temin eylediği ve hatta arzu edersek muavenete hazır bulduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Kuvayi Millîyenin hareket için emre intizar eyledikleri bildirilmektedir. İstanbul'da hükûmetin tamamen vâkıf bulunduğumuz tek mil tazyikatına rağmen müstahzar Kuvayi Millîye İngilizlerin teminatı meveddetkâranesile derhal harekete geçebilirler. Konya valisinin firarı üzerine Konyada umumî ve büyük bir içtima yapılarak ulemayı benamdan Hoca Vehbi Efendi Hazretleri ahalinin ittifağı ârâsile vali vekâletine intihap olunuyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu harekâtı tevkif yalnız ve ancak bir şeye mütevakkıftır ki o da cidden zâtu hazreti padişahiye sadık ve amali millîyeye bütün manayı ile mutavaatkâr bir zâta kabine riyasetinin tevcih buyurulmasına ve ancak bu zâtan amali millîyeye bütün manayı meşru ile mutavaatkâr bir zâta kabine riyasetinin tevcih buyurulmasına ve ancak bu zâtan amali millîyeyi anlayarak ana göre ittihazî tedabire tevessül eylemesine ve vabeste bulunduğunu arz ederim.

Bütün bu mesrudatımıza nazaran bir mütameai biraderleri varsa lütfen bildirmenizi rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına Mustafa Kemal

C - Evvelâ Zâtu Alileri birlikte bulunan ve esamî âlileri zikrolunan zevatı muhtereminin cümlesine selâm ve tekrimîni arz ve iblâğâ lûtuflı buyurmanızı rica ederim. Muazzez kardeşim, ahvalı hazır müşkûlâtını refetmeğe hadim olur ümidile başladığım kısa mükâlematın bütün safahatını Zâtu Aliniz izah ettiniz. İki yerde halli emirde isabet gösterilmediğini beyan ile mazur mamakı serdettiniz. Gerçi bütün ahval ve vakayii mahkiye malûm olamayınca bir meselede hakemlik etmek müteasir ise de memleketle ait işin hallü faslında sıracı mümin, endişesi nezihî vatan olmak itibarile mesnedi mütekâbih mefîn ve ruşenâdır. Bu kardeşiniz vatanın mukadderatına hükmedileceği şu sıralarda yekvücut bir millet ve hükûmetin göreceği iş ve Avrupa devletleri nezdinde ihraz

Bu aymaz adam buna yanıt vermediği gibi Anadolu'daki ulusal, kutsal ve yaygın akımın, ittihatçıların ve birkaç kişinin kıskırtması sonucu olduğunu ilân etmekle yetindi ve çıkar hırsıyla ve cehalet ve ayımsızlığı verdiği körlükle iki tarafı idare ederek yerlerini koruyabilecekleri tutursuz sanında bulunan birkaç valisinin aldattıcı raporlarını benim temiz ve yurtsever uyarılarıma yeğledi. Bugün her türlü kötülük ve hainlik ve güçsüzlük uyuşukluk içinde kaldıktan ve millet de durumun tüm gerçeklerini bütün açıklığıyla anladıktan sonra bize düşen ödev çok hızla davranıp kutsal padişahımızın kutsal bildirisinde buyurulduğu gibi yakında barış görüşmelerine çağırılacak olan Osmanlı delegelerinin konferans karşısında milletle uyumlu olarak varlığını gösterebilecek, milletin saygı ve güvenini kazanmış ve Ulusal Güçlere dayalı ve ulusun isteklerine uyacak çok yetenekli kişilerden olmasını bir an önce sağlamaktır.

Bu da düşünceye göre Ferit Paşanın hemen görevi bırakması ve kutsal padişahın güvendiği ama ulusal emellere tamamilen uyacak birine başbakanlığın verilmesiyle olabilir. Ferit Paşada azıcık yurt ve ulus sevgisi varsa görevinde bir dakika bile daha kalmasının millet ve memleket için zararı çoğaltmaktan ve imgelemeyecekleri çok büyük tehlikelere neden olmaktan başka bir sonuç doğuramayacağını anlaması gerekir. Eğer kendi kişisel onurları ve hayatları hakkında her hangi bir kuşku varsa bugün için bu gibi şeylerle uğraşacak kadar kendilerini aşağılamanın çok üstünde olan milletimiz adına kendisine istediği yolda söz ve güvence vermeyi de milletimizin çıkarı gereği sayarız. Ama tuttukları yanlış yolda ayak direme ve direnmeyi sürdürürlerse çıkacak sonuçların sorumluluğu kendilerinde olacaktır.

İşte kardeşçe telgrafımız ve yaptığımız iyilikçi girişim dolayısıyla bir defa daha ve son defa sizin soylu kişiliğiniz gibi kalbi gerçekten vatan ve millet sevgisiyle ve saygıdeğer padişahımıza sevgi, kulluk ve bağlılık duygularıyla dolu olan namus heykeli ve tam mert, eski arkadaşım ve kardeşlik anılarım her zaman saygıyla koruduğum kardeşim Abdülkerim Paşa Hazretleri aracılığıyla da iletmiş olmak bizim için her türlü vicdan rahatlığının pekişmesine yararıdır.

2 - Ulusal ayaklanma bütün genişliği ile İstanbul'a ilerlemektedir. Elbette Ferit Paşa ve arkadaşları bunu her yönüyle biliyorlar. Siz de bu bilgileri isteyin ve aydınlanın. Şimdi gözlerimizin önünde duran en son telgraflarda Kütahyanın ulusal atlı birlikleri tarafından işgali ve Kütahyadaki İngiliz grubunun oradaki Ulusal Güçlerin Komutanına İngilizlerin Türklerle elli senelik bir barış ve dostluk geleneği olduğunu ve ulusal savaşına karşı tam tarafsız kalacakları güvencesi verdiğini ve istersek de yardım etmeye hazır bulduklarını bildirdiği ve İzmit, Bolu, Zonguldak, Şiledeki Ulusal Güçlerimizin hareket için emir bekledikleri bildirilmektedir. İstanbul'da hükûmetin sizce hepsi bilinen bütün baskılarına karşın hazır durumda bulunan Ulusal Güçlerimiz dostça verdikleri güvence üzerine gecikmeden yürüyüşe geçebilirler. Konya valisinin kaçması üzerine Konyada genel ve büyük bir toplantı yapılarak ünlü din bilginlerinden Hoca Vehbi Efendi Hazretleri halkın oy birliğiyle vali vekili seçiliyor.

Aziz kardeşim, artık bütün bu yapıları durdurmak yalnız ve ancak bir şeye bağlıdır ki, o da padişah hazretlerine gerçekten bağlı ve ulusal ereklere bütün meşru anlamıyla uyacak birine kabine başkanlığının verilmesi ve onun da ulusal ereklere kavrayarak ona göre önlem alma yoluna girmesine bağlı bulunduğunu bilginize sunarım.

Bütün bu söylediklerimiz karşısında siz kardeşimizin bir diyeceğiniz varsa bildirmek iyiliğinde bulunmanızı rica ederim.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına Mustafa Kemal

K - Önce sizinle birlikte bulunan ve adları bildirilen saygın kişilerin tümüne selâm ve saygılarımı bir iyilik olarak sunup iletmenizi rica ederim. Sevgili kardeşim, bugünkü durumun güçlüklerini gidermeye yararlı olur umuduyla başladığım kısa konuşmaların bütün evrelerini siz anlattınız. İki yerde çözüm yönteminin yerinde olmadığını bildirerek mazur sayılacağımlı ileri sürdünüz. Her ne kadar anlatılan tüm yerel durum ve olaylar bilinemeyince bir konuda hakemlik yapmak güçleşir ise de memleketle ilgili işin çözümlenmesinde nurlandırıcı ışık tertemiz vatan kaygısı olduğundan dayanılacak temel sağlam ve aydınlık olur. Bu kardeşiniz vatanın kaderi kararlaştırılacak olan şu sıralarda tek beden durumunda bir millet ve hükûmetin göreceği işin ve Avrupa devletleri karşısında alacağı dayanıklı durumun ancak milletin yüce haklarını sağlamak olacağını ve ayrı olma durumunda ise sonsuz yalan dolan ve iftiralardan yaratacağı zararların da bu güzel

edeceği vaziyeti metfne ancak milletin hukuku âliyesini kâfil olacağını ve müteşettit ahval karşısında binihaye tezvirat ve iftiraatın bahşeyliyeceği mazarratın yine bu güzel memleketin sine-i zîrahmenite hâşa sığılamayacak derecede nââfına bulunan dedanın bundan etmek istiyeyeceği istifadelerin derecatını nazarı utlâa alarak bunun halli sehile mazhar olmasını ve memleketete açacağı rahnelere kat'iyen meydan bırakılmamasını arzetmek isterdim. Mebdei hareket itihaz ettiğime işaret buyurdunuz beyannamei humayunun tarzı tefehhümünde mümkündür ki bendeniz hata edeyim. Yalnız müsaade ediniz de asıl halli umura en büyük bir istinatgâh telâki edilen bu beyannamei âlideki ciheti camiayı izah ile kelâmı mülâkânenin şümülül ihatakâmesini beyan edeyim. Ben zannediyorum ki padişahımız...

- Kerim Paşa Hazretleri; lüzumundan fazla izahat maksadı asliden tarafeyni uzaklaştırabilir. Ve bir de beyannamei humayunun tefsiratile fazla iştigal bifaidedir. Rica ederim asıl mesele üzerinde görüşelim!

- Asıl mesele üzerine görüşeceğiz. Müsaade buyurunuz devam edelim Efendim.

- Rica ederim en son söz ve teklif üzerinde anlaşalım.

- Evet oraya geleceğiz Efendim.

- Kerim Paşa Hazretleri; maksatlarımızın müşterek olduğuna şüphemiz yoktur. Her halde vatanımızın tamamîyetini, milletimizin istiklâlîni, mevcudiyetimizin müdahale ve taarruzdan masuniyetini temin etmek ve bilhassa makamı muallâyı saltanat ve hilafete merbutiyetimizi layezal hissiyatı sadakat-kârne ile muhafaza eylemek gayei mukaddesile vukubulmaktaki olan mesaii meşruamız ve tezahüratı millîyenin artık daha fazla suitelâki edilmesine ve muhtacı tashih görülmesine ve bahusus bu tashihat ve tadilât için de cinayet ve ihaneti mertebesi sübuta varan bir kabine erkânının müdafaatı gayrimeşruasının esas itihaz edildiğini görmeye tahammülümüz yoktur. Biz zâtı âlii biraderlerinin hecabeti hissiyatına emniyeti kâmilemiş bulunduğumuz için son vaziyeti izah ve kat'i matlabı arz ettik. Bilmem tekrarı lâzım mudir. Zâtı âlileri bu lâzımülintaç arzuyu millîye mukabil Ferit Paşa Kabinesinin sadrı muallâyı devleti hâlâ telvis etmesine vesatât etmek istiyorsanız, bu mesainiz hiçbir semerei nafta bahşedemeyeceğinden başka hakki âlii biraderilerindeki hissiyatı kadîmei uhuvvetimizin de mucibi tezel-zülül olacağından endişe ederim. Şimdi Ferit Paşa bilâ ifatei an mevkîni bir ehli namusa terkedekse ve buna kanaatiniz varsa hallolunacak hiçbir müşkül kalmamıştır. Aksi takdirde ihtiyar buyurmakta olduğunuz tavassutu hayırhahâne, rencide kalp olmanızdan ve bisut bir yorgunluktan başka bir neticeye iktiran etmiyecektir ve Ferit Paşada muhafazai mevki hırsı baki ise, bunun memleket için ve millet için mucibi mazarrat olacağı bedihiyatına karşı milletin binnihaya kendisinin akibeti elimize düşürülmesine sebebiyet vereceğine emniyet etmekte olduğuna bir an bile tereddüt olunmasın. İşte kardeşim millet, ve millet namına heyetimizin telâffuz edebileceği en son ve en kat'i söz bundan ibarettir. Vukubulmaktaki teşebbüsâtı filiyemizde bu hakikati lâyetzelzeli utlagâhı seniyei cenabi tacdari azamiye arz ve iblâğ eylemeye matuftur. Zâtı biraderleri ancak bu vazîfeyi asilâneyi ifa ile bugün vatan ve milletin zâtı samilerinden intizar eylediği vazîfeyi diniye ve millîyeyi ifa buyurmuş olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak tabii maksudu aslıdır. Ve asıl gaye istihdafı menfaati hayatîyei vatan-dır. Kardeşim ben sırf içtihadatı zâtiyem ile sizlere olan uhuvvet ve alâkai bülendime istinden burada bir teşebbüsü telifeyede bulunmak isledim. Hiçbir vehile hükûmetin bir nüfuz veya tercihi maksadunun iltizamın kendimi alâkabent kılamadım. Anın için hükûmet müdafaatı benim yazılarının haricinde kalır, ben o bildiğimizi nezih ve püristifa can ve vicdanım ile bir teşebbüsü hayırhâhide bulunayım dedim. Harekâtı millîyenin gayesini istihdaf eden vaziyete münafi veyahut ki hükûmetin memuriyetine rabutadar bir fikrim olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin mukadderatı hallolunduğu şu sırada hükûmet milletin amali-ne tecelligâh ve aynı zamanda her ikisi yekdil ve yekcihet olsa diye kaygılanır ve belki necip bir teşebbüs ile buna çaresiz olurum dedim ve hakikaten hiç kimsenin buralarda yanıp yakılmadığı böyle bir emri aslı tavassuta hatve atmak istedim. Siz beni sözlerinizle rencide etmezsiniz çünkü muhterem gayei vatanîyemizin kıl kadar yekdiğerinden farkı olmadığını ve size belki haricî tehlikelerimizi isma edebiliriz diye şahsen teşebbüs bulundum; hükûmet ile şu ana kadar bir temas ve münasebetim olmayıp birinci kere bu emri âli için olmuştur. Ah ruhum ben bu teşebbüsten farîğ olayım. Fakat ferdi müteneffis de bu suretlerde islahi hal için düşünmek ve teşebbüs etmek kûlfeini ihtiyar etmez. Bir nebze diğer kesilen telgrafımda bahsetmek istediğim o mühim beyanatu mülâkânenin camii olmasındır. İşte o kuvvettir ki hallâli müşkülât makamını bihakkin muhrizdir. Bendeniz de ona işaret ile halli meseleyi daha

memleketin acımalı bağına hiç sığılamayacak kertede yabancı olan dışlı yaratıkların sağlama istiyeyeceği çıkarların ölçüsünü göz önüne alarak bunun kolay çözüme ulaşmasını ve ülkede açacağı yaralar kesinlikle meydan bırakılmaması dileğimi bilginize sunmak isterdim. Çıkış noktası yaptığımı belirttiğiniz padişah bildirisini anlayış şeklinde olabilir ki ben yanlayım. Yalnız izin veriniz de asıl işin çözümlenmesinde en büyük bir dayanak sayılan bu yüksek bildirideki tüm yönleri açıklayarak padişah sözlerinin kavrayıcı genişliğini bildireyim. Ben sanıyorum ki padişahımız...

- Kerim Paşa Hazretleri; gerekenden çok açıklamalar iki tarafı ana amaçtan uzaklaştırabilir. Ve bir de padişah bildirisinin yorumlanmasıyla fazla uğraşmak yararsızdır. Rica ederim asıl konu üzerinde görüşelim!

- Asıl konu üzerine görüşeceğiz. İzin veriniz devam edelim Efendim.

- Rica ederim en son söz ve öneri üzerinde anlaşalım.

- Evet oraya geleceğiz Efendim.

- Kerim Paşa Hazretleri; amaçlarımızın birlik olduğunda kuşumuz yoktur. Her halde ülkemizin bütünlüğünü, milletimizin bağımsızlığını, varlığımızın karışma ve saldırılardan korunmasını sağlamak ve özellikle yüce saltanat ve halifelik makamına bağlılığımızı ölmez bağlılık duygularıyla koruma doğrultusundaki kutsal amaçlarla yapılmakta olan meşru çalışmalarımız ve ulusal coşkunun kötiye yorulmasına ve düzeltmesi gerekli görülmesine ve özellikle bu düzeltme ve değiştirmeler için de canı ve hain oldukları kanıtlanmış olan bir kabine üyelerinin haksız savunmalarının temel alındığını görmeye bundan böyle katlanamayız. Biz, siz yüksek kardeşimizin temiz duygularına çok güvendiğimiz için son durumu anlatıp ulusun kesin isteğini bildirdik. Bilmem yinelenmesi gerekli midir? Siz milletin sonuçlandırılması zorunlu isteklerine karşı Ferit Paşa Kabinesinin devletin başbakanlığı makamını kirletmeyi sürdürmesine aracılık yapmak istiyorsanız, bu çalışmalarınızla hiçbir yararlı ürün alnamayacağınızdan başka siz Kardeşimiz hakkında beslediğimiz köklü dostluk duygularımızı da sarsacağınızdan korkarım. Şimdi Ferit Paşa hiç gecikmeden yerini bir namuslu insana bırakacaksa ve buna siz inaniyorsanız çözülecek hiçbir zorluk kalmamıştır. Aksi halde iyilik isteyerek yapmakta olduğunuz aracılık, kalbinizin kırılmasından ve yararsız bir yorgunluktan başka bir sonuca varamıyacaktır ve Ferit Paşada yerine koruma hırsı devam ediyorsa, bunun memleket için ve millet için zarar vereceği açıkça belli bulunmasına karşı sonunda kendisinin millet tarafından acı bir akibete uğratılacağından bir an bile kuşkuya düşülmesin. İşte kardeşim millet ve millet adına kurulumuzun söyleyebileceği en son ve en kesin söz bundan başka bir şey değildir. Yapılmakta olan edimli girişimlerimiz de bu sarsılmaz gerçeği padişaha duyurmaya yöneliktir. Siz kardeşim ancak bu soylu ödevi yapmakla bugün vatan ve milletin sizin yüksek kişiliğinizden beklediği din ve millet ödevini yapmış olursunuz.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Sözü uzatmamak elbette temel amaçtır. Ve gerçek amaç yurdun hayatı çıkarlarına yöneldir. Kardeşim ben sadece kendi inancımla ve sizlere olan yüksek dostluk ve yakınlık duygularına dayanarak burada bir uzlaşma girişiminde bulunmak istedim. Hiçbir biçimde hükûmetin bir etkinliğinin ya da isteğinin yerine getirilmesi doğrultusunda kendimi bağlı kılmadım. Onun için hükûmeti savunmak benim yazılarımın dışında kalır, ben o bildiğiniz temiz ve arı can ve vicdanımla iyilik dileyen bir girişimde bulunayım dedim. Ulusal savaşımın amacına yönelik duruma aykırı ya da hükûmetin göreviyle bağlantılı bir düşüncem olamaz. Ah ne olurdu bugün memleketimizin kaderi söz konusu olduğu şu sırada hükûmet milletin isteklerinin aynası olsa ve aynı zamanda her ikisi gönül ve yön birliği etse diye kaygılanır ve belki soylu bir girişimle buna bir çıkar yol bulurum dedim ve gerçekten buralarda hiç kimsenin yanıp yakılmadığı böyle bir soylu arabuluculuk için adım atmak istedim. Siz beni sözlerinizle kırmazsınız çünkü saygıdeğer yurtsal amaçlarımızın birbirinden kıl kadar farkı olmadığını ve size belki dış tehlikelerimizi duyurabiliriz diye kendiliğinden girişimde bulundum; hükûmet ile şu ana kadar bir görüşme ve ilişkim olmayıp ilk kez bu büyük iş için olmuştur. Ah ruhum ben bu girişimden vazgeçeyim. Ama başka tek bir kişi bile bu yollarla durumu düzeltmek için düşünmek ve girişimde bulunmak sıkıntısına katlanmasın. Kesilen öbür telgrafımda biraz sözünü etmek istediğim şey padişahın o önemli bildirisinin kapsamlı olmasıdır. İşte o kuvvettir ki zorlukları sona erdirecek konumunu hakkıyla kazanmıştır. Ben

âsân görürdüm. Memleketimizin bütün kuvvet ve tamamîyet ile masuniyeti elbette nezdi Hafız Hudada müemmindir. Yoksa benim teşebbüsü hayriyem bunda nâçizdir. Hükûmetin kat'iyen çekilmesine ait mukarreratı kat'ie üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlinin yapılması tabiidir ki hükûmet haricinde sırf Allahına ve vicdanı selimine ve azmü iradei hayriyesine müstenit benim gibi bir ferdi milletin burada tek başına yapacağı bir teşebbüs veya fiil ile bu maksudu temin edecek padişahımız efendimiz hazretleri hakemi âli olduklarından bütün milletin necip gayeleri ve vatani maksut ve hidematın tanzim ve halli o makamı mukaddese racidir. İşte kardeşim sırf ferdî ve liveçhilvatan burada yaptığım şu teşebbüs elbette nezdi İlâhîde ve millette bütün necabetleri ile pirayedar kalır. Ve işin sahibi hakikîsi olan hudavendi kadîr millet ve vatanın rehasını temin edecek esasatı, müsebbibane böylece rapten ikmal eder. Ulu Allaha havalei müşkülât eyler iheritamatumı cümleye takdim ve uyunu muazzezelerinizi takbil ederim.

**Abdülkerim
Saat: 4,5 sonrada**

Kerim Paşa Hazretlerine

Beyanatı âliyelerinin esas noktalarına sıra ile arzı cevap edilecektir. Zâtü âlii biraderlerini hakkımızdaki alâkai uhuvvete istinaden işbu teşebbüsü hayra tevessüllerinden dolayı ne derece haklı bulmakta isek bizce bizatihi sakıt olan Ferit Paşa ve rüfekasının harekâtı leimânesi hakkında bahusus arzettiğimiz izahattan sonra artık böyle bir heyetle telifi beynin vatan ve milletimize muzır olacağını takdirde o derece sâret gösterileceğine itimat etmek isteriz. Şu mühim ve tarihi avanda tıpkı zâtü âlileri gibi hükûmetin, milletin amaline tecelligâh, aynı zamanda her ikisinin yekdil ve yekcihet olmamasından pek müteessiriz. Milletin bütün mesaii hudapesendânesi sırf bu cihetin teminine matuftur.

Bize lütfen ismaür tahattur buyurduğunuz haricî tehlikeler hakkında sarîh ve kat'î ve mevsk en son malûmata destres bulunmaktayız.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir temas ve münasebette bulunmayıp da bu kerre ve fakat artık maatteessüf hükûmetin her noktai nazardan itimatlılığına duçar olduktan sonra temas ve münasebet aramaya kalkışmanız pek çok sevdiğimiz zâtü biraderleri için bir suitesadîf ve talidir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin izharı heyecanı âli eyleyen milletimizin tezahüratını pek bülent ve meşru bir gaye suretinde zikir buyurmuş olduğu hakkındaki teyidi necibanelerine hassaten teşekkürler eder ve bu vesile ile de padişahı zîşanımıza ebedî hürmet ve sadakatimizi tekrar ederiz. Şimdiye kadar hallâli müşkülât makamını bihakkin muhriz süddei mülûkâneyi isâli maruzat ve istirhamata mümanaat ile teşyidi ihanet eyliyen Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten men'i nefsetmek mümkün değildir. Filhakika bu mel'anetkârane mümanaat olmasaydı halli meselenin tasam'ur buyurulduğu gibi asan olacağına şüphe yoktu.

Hükûmetin kat'iyen çekilmesine ait mukarreratı kat'ie üzerine efradını cami ve ağyarını mâni bir eseri âlinin vücud bulduğu beşaretine muntazırız. Bu eseri âlinin zâtü âlileri ve âcizleri gibi bir iki ferdin değil heyeti umumîyei milletin neticei istirhamatı olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri, tarafından tesis buyurulacağı bir emri tabiidir.

Bütün bu muhaberatumıza maddî bir netice vermiş olmak için müsaade buyurursanız zâtü âlii biraderlerinden şu suali soralım:

Maksat ve gayelerimiz bir ve bilhassa millet ile hükûmetin yekdil olması emeli katidir. Bugün mevkii iktidarı işgalde temerrüt eden Ferit Paşa Kabinisinin aciz ve ihaneti millete müberhendir. Binaenaleyh bizim ve zâtü âlileri gibi erbabı hamiyet ve vatanperverinin alacağı teşebbüsün gayesi ne olmak lâzımgelir. Her dakikai idaresinden millet için, mukadderatı âtiyemiz için, yeni bir sebebi felâket ihzarından başka bir semere intizar olunmayan Ferit Paşa ile milletin arasını bulmak imkânsızlığı ile işgital mi yoksa bir an evvel bu heyeti gayrimüşruanın yerine ihtiyacat ve mukadderatı memleket ve millette mütenasip bir heyeti cedidenin deruhdei umuru devlet eylemesi lüzumunu zâtü akdesi humayuna arz ve iblâğa yol aramak mıdır? Lütfen bu iki noktadan biri için evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurursanız nezdi ilâhîde ve millette bütün necabetleriyle pirayedar kalacağına şüphe olmayan teşebbüsü necibanelerinin bizlere ait cihetindeki safhasını hüsnü ikmal buyurmuş olursunuz. Cümleten necip ve nezih vicdanınızın makesi olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

kulunuz da onu belirterek sorunun çözümlenmesini daha kolay görürdüm. Memleketimizin tam gücü ve bütünlüğüyle ayakta kalması elbette koruyucu Tanrı katında korunmuştur. Yoksa benim iyilikçi girişimim bu konuda çok önemsizdir. Hükûmetin kesinlikle çekilmesine ilişkin kesin kararlar üzerine ekşiği artığı olmayan yüksek bir sonucun elde edilmesi doğaldır ki hükûmet dışında sırf benim gibi yalnız Allahına ve sağduyusuna ve iyilikçi kararlılığına dayanan bir ulus bireyinin burada tek başına yapacağı bir girişim ya da iş değildir ancak benim girişimim veya eylemimle bu sonucu sağlama konusunda en yüksek hakem padişahımız efendimiz hazretleri olduğundan bütün milletin tertemiz amacının ve yurdumuza ilişkin istek ve hizmetlerin düzenlenip yoluna konulması işi o kutsal görevliye düşer. İşte kardeşim salt kendiliğimden ve vatan sevgisiyle yaptığım şu girişim elbette Tanrı ve millet önünde bütün soyluluğuyla bezenmiş olarak kalır. Ve işin gerçek sahibi olan ve herşeye gücü yeten Tanrı millet ve vatanın kurtuluşunu sağlayacak olanakları bunu başaranlara böylece vererek tamamlar. Zorlukları Ulu Allaha bırakıp herkese saygılarını sunar ve sevgili gözlerinizden öperim.

**Abdülkerim
Saat: 4:5 sonrada**

Kerim Paşa Hazretlerine

Bildirdiklerinizin temel noktalarına sırayla karşılık sunulacaktır. Siz yüksek kardeşimizi bana duyduğunuz dostça ilgiye dayanarak bu yararlı girişiminizden dolayı ne kerte haklı bulmakta isek bizce kendiliğinden düşmüş olan Ferit Paşa ve arkadaşlarının alçakça davranışları konusunda özellikle sunduğumuz açıklamadan sonra artık böyle bir kurulla ara bulmanın vatan ve milletinize zararlı olacağını anlamakta o kerte çabuk davranılacağına güvenmek isteriz. Şu önemli ve tarihsel günlerde hükûmetin, milletin isteklerinin aynası olmasından ve aynı zamanda her ikisinin gönül ve yön birliği içinde bulunmamasına biz de tıpkı siz gibi çok üzölmekteyiz. Milletin bütün onurlu çalışmaları salt bu konunun sağlanmasına yöneliktir.

Bize, bir iyilik olarak duyurmayı hatırladığımız dış tehlikeler konusunda açık ve kesin güvenilir en son bilgiler elimizdedir.

Hükûmet ile şu ana kadar hiçbir görüşme ve ilişki bulunmayıp da bu kere ve hele hükûmet artık, ne yazık ki her bakımdan milletin güvenini yitirdikten sonra görüşme ve ilişki aramaya kalkışmanız pek çok sevdiğimiz siz kardeşimiz için kötü bir rastlantı ve talihsizliktir. Padişahımız efendimiz hazretlerinin coşkulu ve yüksek duygularını yansıtan açıklamalarında milletimizin davranışını pek yüce amaç olarak nitelediğini, üstünde dura dura temiz yürekle yeniden bildirdiğini için özellikle teşekkür eder ve sırası gelmişken ünlü padişahımıza sonsuz saygı ve bağlılığımız yineleriz. Şimdiye kadar zorlukları yenici konumunu hakkıyla kazanmış olan padişaha sunu ve dileklerimizden iletilmesini önleyerek hainliğini artıran Ferit Paşa Kabinesine de lânet etmekten kendimizi alıkoyamayız. Gerçekten bu alçakça engelleme olmasaydı sorunun çözümünün düşündüğümüz gibi kolay olacağına kuşku yoktu.

Hükûmetin kesinlikle çekileceğine ilişkin kesin kararlar üzerine ekşiği artığı olmayan bir sonucun alındığı konusunda sevindirici haberi bekliyoruz. Bu yüksek sonucun sizinle benim gibi iki kişinin değil ulusun tümünün ricalarının sonucu olarak büyük padişahımız efendimiz hazretleri tarafından sağlanacağı doğaldır.

Bütün bu yazışmalarımızı somut bir sonucu bağlamış olmak için izin verirsiniz siz kardeşimize şu soruyu yöneltilim:

Güttüğümüz amaç ve ereklereki birlik ve özellikle millet ile hükûmetin gönül birliği içinde olmaları kesin istektir. Bugün iktidar koltuğunda kalmakta direnen Ferit paşa Kabinisinin güçsüzlüğü ve hainliği millete saptanmıştır. Buna göre bizim ve sizin gibi millet ve vatan sevgisi taşıyanların yapacağı girişimin amacı ne olmak gerekir. Yönetiminin her dakikasında millet için, gelecekteki kaderimiz için, yeni bir yıkıntı nedeni hazırlamaktan başka bir sonuç beklenmeyen Ferit Paşa ile milletin arasını bulmak olanaksızlığı ile uğraşmak mı yoksa bir ana önce meşru olmayan kabine yerine memleket ve milletin gereksinimleriyle kaderine uygun yeni kabinenin devlet işlerini ele alması gerektiğini kutsal padişahımıza sunup iletmeye yol aramak mıdır? Bu iki noktadan biri için evet veya hayır yollu yanıt verirsiniz Tanrı ve ulus önünde bütün soyluluğuyla bezenmiş kalacağına kuşku olmayan yüksek girişiminizin bizlerle ilgili bölümündeki evresini iyi tamamlamış olursunuz. Hepimiz tertemiz vicdanınızın aynası olan gözlerinizi öperiz kardeşim.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son cevaba ait kanaatım:

Süddei seniye müllükâne her müracaatın ve bütün müşkülâtın hallü hasm makamı olup meşru bir devlette bu atebî ulya bütün efradı millete mihrabı tevaccühüdür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahileri kılıldığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kiblegâhı umuru amme ve kabulgâhı makasadı âliye olan padişahımız efendimizin titlâi humayunlarında her şey vardır demek ve suveri bârizenin tezahür veya idamesi nezdî hudapesendânelerinde müstakar bulunuyor demek lâzımdır. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki meanii müstahrecede, nazar barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenâh etrafında amali milletin hâksarı haricinin edna menfaatini red ve cerh edecek surette halline inşallah kudreyab kalırız. Bu mecarayı azimin en son girdiği safahat müntezi bulmuş olsaydı, ah bütün vatan zindegisiyle yekzeban olarak harice-haykıracaktı, bizim hakkı vatanımız münazaatı vaha ile haleldar olamaz ve padişahı hakempenâh efendimizin amali humayunları da vatanın bunu maddeten deragüş ile sahili selâmete isal buyuracaklar ve yine Allahın azameti muktezası Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkı ile de telkinle bu müşkülüşa ukteyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir. Yedullahi fevka eydihim âtimiz bikeremi mevlâ istihkakı millîmiz yüceliğinde pürsâd ve ziselâm olacaktır. İşte ruhu Kerim budur ruhu muazzezim.

Abdülkerim
Saat: 6.10 sonra

Büyük Hazret,

Büyük muallâyı ümmet ve millet bilmekteki kanaati kat'iyemiz icabatındandır ki, her türlü maruzat ve istirhamatı milliyeyi süddei seniye müllükâneye arz ve iblâğa fürceyap olmaya teşebbüsten geri durmadık. Ferit Paşa ve rüfekasının bu emeli has ve nezihe set çekmeye çalışmasına rağmen yine aynı tarih ubudiyette berdevam bulunmaktayız. Yalnız burada müsaade buyurursanız büyük bir hatadan zâtü âli biraderlerini tahlis maksadile arz edelim ki, Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kılıldığı hakkındaki malûmata milletin henüz itimadı kati değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük hakanları, efal ve harekâtı ihanetkâraneleri sabit olan birkaç şahsi hiçbir vaht bütün kalbî vicdan ve mevcudiyetlerle ve en amik hissiyatı ubudiyetkârane ile padişah ve halifelerine merbut bulunan koca milleti necibelerine tercih buyurmazlar.

Bütün mesaimiz güzel vatanın rehası için istinatgâhı maalipenâh etrafında bir kütleli metine ve müdrike teşkilidir. İnşallahu taalâ bugünkü hal dahi kemali sükkûnet ve muvaffakiyetle geçecektir. Bütün vatan bütün zindegisiyle haricten evvel kahilde ve bütün ahvali müesşifeye sebebiyet veren Ferit Paşa ve rüfekayı mesaisine karşı yekzeban olarak haykırmaktadır. Cenabı kadiri mutlakın her türlü müşkülüşa uktelemin halline esbap halkı buyuracaklarından eminiz.

Ahsen ve kariptir olan emri Hudanın tecellisile bedbaht ve mazlum milleti necibemizin mazharı necat ve selâmet olmasını deryayı rahmeti izzetten tazarru ve afaki daima bir dudu muannitle sarılı olan İstanbuldaki bâzî zevatın hakikati görmekteki hissi hasisi temerrütlerinin zevaline intizar eyleriz, ruhu necîbi millet işte böyle mütehassistir. Muhterem kardeşim yalnız tekrar etmekteki müsaadenizi rica ederim ki evet veya hayır suretinde itayı cevap buyurulmasını istirham eylediğimiz sualler maatteessüf cevapsız bırakılmıştır. Azizim! Yedullahi fevka eydihim, fakat bununla beraber halli müşkülât ve mesaile tevessül edenlerin mukarrer bir hedefi olmak gerektir. Malûmu biraderleridir ki yedi, sekiz saattenberi birbirimizle serdeylediğimiz efkâr ve mütaaleat zannı âcizanemizce ne zâtü âlinizde ve ne de bizde hiçbir gûna yeni intibaata en ufak bir tesir dahi yapamamıştır. Millet azameti ilâhiyeye ve amali hakikîye hilâfetpenahiye istinaden ve ilticaen istihsalî maksut ve temini mallap eyliyecektir. Bu bapta emir Hudayı ifa edecektir. Ve buyurduğunuz gibi istihkakı millîmiz pürsâd ve ziselâm olacaktır. Duayı keremkâriyelerinin eksik edilmemesini rica ederim, say bizden tevfiik hudayı lemyezeldendir.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son iki sözümlerim: Amali millîyenin haraseti vatan ve hukuku âliyeye ait esasatını tebcil ve hufzeylemek şartile bütün muhaberatımızdan hem hakayıkı mevcude ve hem de tamenniyatı hâlîse bastü beyan edilmiştir. Zannedersem ahvali hazırada bunların büyük vaziyetleri ve yedul-

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Son yanıtı ilişkin düşüncem:

Padişah kapısı kesin çözüm yeri olup meşru bir devlette bu yüksek konum bütün ulus bireylerinin yöneleceği mihrabdır. Aynı zamanda Anadolunun tüm söylediklerinin padişaha duyurulduğu yolunda bana bilgi vermişlerdir. O halde kamu işlerinin kiblesi ve yüksek amaçların kabul yeri olan padişahımız efendimiz herşeyi biliyor demek ve belirgin yolların görünümü ya da izlenmesi padişahça kararlaştırılmıştır demek gerekecek. Padişah bildirimini memleketin yönetimine ve evrelerine ilişkin olarak ele alınan öbür noktalarında ve bunlardan çıkarılan anlamlardaki görüş açıktır. İşte kardeşim bütün varlığımızla bu güzel vatanın kurtuluşu için bu yüce dayanak etrafındaki dışdaki alçakların aşâğılık çıkarlarını geri çevirip çürüterek milletin isteklerini gerçekleştirme gücümüzü Tanrının izniyle koruruz. Bu büyük serüvenin en son girdiği evreler ortadan kaldırılmış olsaydı, ah bütün vatan dirliği ile dışarıya karşı bir ağızdan haykıracaktı, bizim yurdumuzun hakkı aramızdaki ağız kavgalarıyla zedelenemez ve yüksek hakem durumunda olan padişah efendimizin yüce istekleri de yurdu, edimli olara kucaklayarak, kurtuluşu ulaştırarak ve yine Allahın ululuğu gereği yüce Tanrı nice büyük yollar yaratıp düşünceler aşlayarak bu karışık düğümü tümüyle çözecektir. Elbetteki Allahın emri güzeldir ve yakındır. "Allahın eli her elden üstündür". Geleceğimiz Allahın başışlamasıyla ulusal haklarımız yüceliğinde kutlu ve esenlikli olacaktır. İşte başışlayıcı ruh budur Aziz ruhum.

Abdülkerim
Saat 6:10 sonra

Büyük Hazret,

Ümmetin ve milletin yüce mihrabı olarak bilmekteki kesin kanımız içindir ki, ulusun her türden sunu ve dileklerini padişaha iletip ulaştırma yolu bulmaya girişmekten geri durmadık. Ferit Paşa ve arkadaşlarının bu tertemiz isteği önlemeye çalışmalarına karşın biz yine aynı kulluk yolunda yürümekteyiz. Yalnız burada izin verirsiniz siz yüce kardeşimizi büyük bir yanıldan kurtarmak amacıyla bildirelim ki, Anadolunun bütün dileklerinin halifenin bilgisine sunulduğu yolunda verdiğiniz bilgiye milletin inanı şu anda kesin değildir. Çünkü millet emindir ki sevgili ve büyük başbuğları, haince yaptıkları işler ve davranışları kanıtlanmış olan birkaç kişiyi hiçbir zaman bütün yüreği vicdanı ve varlığıyla ve en derin kulluk duygularıyla padişah ve halifesine bağlı bulunan soylu koca millete yeğlemez.

Bütün çalışmalarımız güzel vatanın kurtuluşu için yüce padişahın desteği çevresinde dayanıklı ve kavrayışlı bir kitle oluşturmaktır. Ulu Tanrının izniyle bugünkü durum da tam dinginlik içinde ve başarıyla geçecektir. Bütün vatan bütün diriliğiyle dıştan önce içeride ve tüm üzücü olaylara neden olan Ferit Paşa ve çalışma arkadaşlarına karşı bir ağızdan haykırmaktadır. Gücü herşeye yeten Allahın her türlü karışık düğümlerin çözülmesine çere yaratacağına güveniyoruz.

Tanrının iyi ve yakın olan kararı belirip mutsuz ve ezilmiş olan soylu milletimizin kurtuluş ve esenliğe kavuşmasını Tanrının engin rahmetinden ve gücünden ve ufukları kalıcı bir sisle sanlı olan İstanbuldaki bazı kişilerin gerçekleri görmek yolunda bayağıca direnmelerinin son bulmasını bekleriz, milletin soylu ruhu işte böyle bir duygu içindedir. Sayın kardeşim yalnız yinelememe izninizi rica ederim ki evet veya hayır yolunda yanıtlamanızı dilediğimiz sorular ne yazık ki yanıtız bırakılmıştır. Azizim! Allahın eli her elden üstündür, ama bununla birlikte güçlükleri ve sorunları çözmeye çalışanların kararlaştırılmış bir ereği olmak gerektir. Siz kardeşim bilirsiniz ki yedi, sekiz saatten beri birbirimize bildirdiğimiz düşünce ve görüşler sanırım ki ne sizde ve ne de bizde hiçbir yeni izlenim doğmasına en küçük bir etki bile yapamamıştır. Millet Allahın büyüklüğüne ve halifenin gerçek emellerine dayanıp sığınarak amacına varacak ve istediğini elde edecektir. Bu konuda Tanrının buyurğunu yerine getirecektir. Ve söylediğiniz gibi ulusal haklarımız kutlu ve esenlikli olacaktır. İyilik sever dualarınızın eksik edilmemesini rica ederim, çalışmak bizden yardım ölümsüz Allahdandır.

Mustafa Kemal

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

İki lâfım daha var ruhum: Ulusal isteklerin toprak bütünlüğüne ve yüksek haklara ilişkin ilkelere yüceltip korumak koşulu ile bütün yazışmalarımızdan hem bugünkü gerçekler ve hem de temiz dilekler dile getirilmiştir. Sanırım ki şimdiki durumlarda bunların büyük önemleri vardır ve

lah âyeti celilesi de hayrile kabul buyurulmak üzere masruf kılınmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Cümleyi muhabbetlerle deragaş ederim. Allaha ismarladık yine görüşeceğiz muazzez kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. İnşallah yine görüşmekle müşerref oluruz. Niyati haliseleri mucibi ecri azîm olur. Hatırnişini biraderileri olmak üzere son bir cümle arz ediyorum. Millet kavi, müdrik, azminde katidir. Harekatâtı filiye cereyanı senini almıştır. Zati şevketsimatı tacidarı azamînin lûften ve atfeten itayı karar ve halli mesele buyurmaları zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararların fevkinde ve şüphesiz milleti necibeleri hakkında lûtfu mahsusu hilâfetpenahîyi muhtevi olacaktır; itası anında her şey nizamu tammını bulmakta bir an teahhur etmiyecektir. Allaha emanet olunuz kardeşim.

Mustafa Kemal

- Allaha ismarladık cümleten gidiyoruz.

- Allah selâmet versin Efendim.

VESİKA, 113.

Horhor, 8/11/1335

Harekâtı Millîye Dersaadet Murahhası Vasıf Beyefendiye

Muazzez Efendim;

Geçen gün zâtî âlilerinizle cereyan eden muhasebemizde memleketin selâmeti âliye ve milletinin saadeti kâmile mevzuubahs olarak muvaffakiyeti esasîyeyi rencide edecek en küçük seketatin bile ref'i ve umuru vatanîyenin cihati şamilisile teysiri konuşulmuş ve bunda itimatbahş hasailinizini mübeşşeri tevkiyat olacağı kanaatleri izhar kılınmıştı. Umuru bedihiyedir ki maksudu necibi milletin - bu mücahede muazzamada bütün büyüklüklerle hakikat nurları serperek - cihanda hükümrân olan kavanini asile millînin zadei hakperesti olduğu ve bunun intifası istihale mantığı derecesinde mümteni bulunduğu elbette ahvali müsbeteden kalacaktır.

İtirazat, ihtirasat, veya ki tatbikattaki bazı sakatat nurdan masug bu mevlâdu asla boğamayacaktır. Millet hakkı hayatını ve andaki ulûvvü teşebbüsünü yüce kudretlerden, asil nasiblerden ahzetmektedir... Bunu bir temenni veyahut bir mülahaza makamında arzetmem. Bu beyanat hep kaziyi muhkeme teşkil eden netayici devai suretinde müberhen ve mütehakkık umurdandır. Yalnız bunun idrakinde müberhen ve mütehakkık umurdandır. Yalnız bunun idrakinde: adli tam, nisabı nisfet ve muarızine karşı reddi ebatil ile celbe muvaffakiyet şarttır. Bu mukaddeme ile burada bir girizgâhî âli yaparak asıl bu keşmekeşi azimdeki nâciz hareketime nakli kelâm ile izahı hakikat etmek isterim. Bu hareket, başlı başına, bir teşebbüs fevkalâden ibaret bulunmuştur. Ol zamanın tazyikâtına nazaran pek tarihî olan bu teşebbüsün uzun bir muhabere neticesinde Heyeti Temsilîyeye bilinmiş ise de birçok noktaları veya safahatı muayyen zihniyetlerle belki anlaşılammış olduğundan ve muhaberenin iptidaen bazı aksamında tereddütler meşhut idüğünden bunun galat telkinatını refetmek ve muhabere zamanında tarafeynce geçirilen asabiyetlere rağmen nezaketler ve selâmetler ile piraste bir maksudî necib için nasıl araya atıldığını bir kere daha ayan kılmak isterim. Bu izah benim için bir ihtiyacı manevidir. Zira en güç olarak yapılabilen bu harekâta ol zaman İstanbulda tek bir kişi bile müteşebbis bulunamamıştı; hatta diyebilirim ki, değil müteşebbis bunu kemalile mütehatter bile yok gibi gibidi.

İşte memleket giriyei tehlikeye ilka ve derkemî kuvvetlerin hud'akâr tazyiklerine müsteniden maazallah dahilde mukatelâtı azimeye iptida edilmek pek endişe ile hiss olunurken sevaiki muzlime ile vatanımızın böylece duçarî hatar olması seyyiatı müebbeti tarihiyeden görümlere milletî azmü maksudu necibini sırf ferdâyı vatan üzüntüsü teşkil eylediği vuzuhile makâmı aidine ilâm edilmiştir. Bu kudreti alül'ali hakkın her halde delâleti fikriyeyi idariyeye galebesindeki kanaat delâletin tarafeyne ismaındaki müşkülâtı tahfif ve hatta Hudanın lûtfile her şeyi zail kılarak bu emri düşvarda tek başıma beni müteşebbis bırakmıştır.

Cereyanı hal şöyledir: Meseleyi evvelâ Vükelâdan Hadi Paşaya açarak beni reisi hükümet ile görüştürmesini rica ve lûtfu hak ile bu teşebbüsten bir hayrı meskûn vatan doğacağını ilâve ve imha eyledim. Ciddiyeti beyan ve nezaketi kelâm bu zâtî âlide hüsnü telâkkiye bir intiba oldu. Kendileri sadrazam paşaya telefonla müracat ederek binnihaye görüşülmek ve müzakere olunmak

yüce "yedullah" âyeti de iyilikle kabul buyurulmak için kullanılmıştır. İşte ruhum hepsi bu.

Hepinizi sevgilerle kucaklarım. Allaha ismarladık yine görüşeceğiz aziz kardeşim Efendim.

Abdülkerim

Teşekkür ederim kardeşim. Allahın izniyle yine görüşmekle onur duyuyoruz. Temiz amaçlı düşünceleriniz çok büyük sevap kazandırır. Siz kardeşimin belleğinde kalsın diye son bir cümle söylüyorum. Millet güçlü, kavrayışlı ve kesin kararlıdır. İşler hızla yürümektedir. Görkemli padişahın bir iyilik yapıp karar vermesi ve sorunu çözmesinin zamanıdır. Ve bu kararın ki, her türlü kararın üstünde ve kuşkusuz soylu milleti için padişahın özel iyiliğini içerecektir; verilmesi anında her şey tam bir düzene girmesi hiç gecikmeyecektir. Allaha emanet olunuz kardeşim.

Mustafa Kemal

- Allaha ismarladık hepimiz gidiyoruz.

- Allah esenlik versin Efendim.

BELGE, 113.

Horhor, 8/11/1919

Ulusal Savaşım İstanbul Deleşesi Vasıf Beyefendiye

Değerli Efendim;

Geçen gün sizinle yaptığımız görüşmede memleketin yüksek esenliği ve milletin tam mutluluğu sözkonusu edilerek temel başarıyı zedeleyici en küçük engellerin bile kaldırılması yurt işlerinin bütün kapsamıyla kolaylaştırılması ve bunda güven verici davranışlarınızın Tanrı yardımının habercisi olacağı düşüncesi açıklanmıştı. Besbellidir ki milletin soylu amacı - bu çok büyük savaşımada bütün büyüklüklerle gerçeğin ışıklarını saçarak - dünyada egemen bulunan soylu ulusal yasaların doğruluktan sapmaz bir ürünü olduğu ve bunun yok edilmesinin mantık açısından olanaksız bulunduğu elbette kanıtlanmış bir durum olarak kalacaktır.

Karşı çıkmalar, kötü hırslar ya da uygulamadaki bazı aksaklıklar nurdan yaratılmış bir ürünü hiçbir zaman boğamayacaktır. Millet yasama hakkını ve bu uğurdaki girişiminin yüce güçlerden, Tanrının soylu kismetlerinden almaktadır.....Bunu bir dilek ya da bir düşünce olarak söylemiyorum. Bu söylediklerimin tümü, kesin yargıya bağlanan dava sonuçları gibi kanıtlanmış ve saptanmış işlerdendir. Yalnız bunun başarıyla elde edilmesi için: tam bir adalet sağlam bir insafılık ve karşı çıkanlar önünde çürük düşüncenin geri çevrilmesi zorunludur. Bu başlangıçta burada yüksek bir giriş yaparak asıl bu büyük kargaşadaki önemsiz davranışımıza lafı getirip gerçeği açıklamak isterim. Bu davranış, başlı başına, bir olağanüstü davranıştan başka birşey olmamıştır. O zamanın baskılarına göre pek tarihsel olan bu girişimim uzun bir haberleşme sonunda Temsilci Kurul tarafından öğrenilmiş ise de birçok noktaları veya evreleri belli görüşler nedeniyle belki anlaşılammış olduğundan ve yazışmanın başlangıcında bazı bölümlerde duraksamalar görüldüğü için bundaki yanlış izlenimi silmek yazışma sırasında iki tarafın kapıldığı sinirliliklere karşın temizlik ve esenliklerle bezemmiş soylu bir amaç uğruna nasıl ortaya atıldığını bir kere daha açıklığa kavuşturmak isterim. Bu açıklama benim için tinsel bir gereksinimdir. Çünkü çok zor yapılabilen bu davranışa o zaman İstanbulda tek bir kişi bile girişememişti; üstelik diyebilirim ki, değil girişen bunu tümüyle akla getiren bile yok gibiydi.

İşte memleketi tehlike girdabına* sürükleyenlerin ve pusuya yatmış güçlerin hileli baskılarına dayanarak Tanrı esirgesin içerde büyük çapta adam öldürmelere başlanacağı çok büyük kaygıyla sezilenirken karanlık nedenlerle vatanımızın böylece tehlikeye düşmesi sonsuz tarihi kötülüklerden sayılarak milletin kararlılığının ve soylu amacının salt vatanın geleceği kaygısından doğduğunu ilgililere açıkça bildirilmiştir. Yücelerin yücesi olan bu hakkın her halde yönetimle ilgili düşüncelere üstün gelmesindeki inanis aradaki görüşlerin her iki tarafa duyurulmasındaki zorlukları hafifletti ve üstelik Tanrının yardımıyla tüm zorlukları yok edip bu çok zor işde tek başıma beni girişimci olarak bırakmıştır.

Durumun gelişmesi şöyle oldu: İşi ilk önce bakanlardan Hadi Paşaya açarak beni başbakanla görüştürmesini rica ettim ve bu girişimden Tanrının yardımıyla vatana yarar getirecek sonuç alınacağını ayrıca bildirdim. Konuşmamın ciddiliği ve sözlerimin temizliği bu yüksek kişi tarafından iyi karşılanmaktığına bir neden oldu. Kendileri başbakan paşaya telefonla başvurarak sonunda bu-

* Sulardaki anafor

mukarrer oldu. Kendim sadrı müşarileyh nezdine Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa ufak bir takdimden sonra söyleyeceklerim hakkında bir saat kadar beyanı mütalea ve bu hareketin en yüce vatan kaygusile yapıldığını ve başka bir endişe olamayacağını lisanının bütün kuvveti derecesinde irat ve en nihayet tarafımdan muhabereye ağzı ile anlaşılma imkânını taharri ve tahsil etmiye kendilerini İrza eyledim. Bu muvafakat, hüsnü hatimeye delâlet gibi idi.. Andan sonra muhabere başladı. Evvelâ bir şifre yazdım buna bir harf bile ilâve etmedi ve bu muhaberattan padişahımız efendimiz de haberdar ve yazılan şifre meşmulü lihazai âlîtebar kıldı. Sonra uzun telgraf muhaberesi cereyan etti. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Heyeti Mümessile nezdinde mevcuttur. Bu muhaberatı hep heyeti âliye padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün umura sahip ve mütezahir olan halat veya evamir ve hareketin nezdî humayunlarında umuru malûmeden idüğü ilâm kılınmakla beraber padişahımıza bütün maksulların arz ve iblâğına yol aramak suretindeki hareketimi ihtiyar olunmak lüzumuna dair olan telgraf istizahına karşı da hep oranın "mihrabı" teveccüh idüğünü aşağıda aynen yazdığım ve fakat pek yüksek esasatı idariye ve hakayiki mevcudenin cîvegâhı şüunu gördüğüm muhkematı kelâmîye ile teshil ve işaret eyledim... Cümlelerin şunlardır: "Süddei seniyei mülkâne her müraacaatın ve bütün müşkülâtın hallü hasim makâmı olup efradı millete mihrabı teveccühtür. Aynı zamanda Anadolu umum maruzatının meşmulü lihazai hilâfetpenahi kıldığı hakkında bendenize malûmat vermişlerdir. O halde kiblegâhu umuru amme ve kabulgâhu makasatı âliye olan padişahımız efendimiz hazretlerinin utlulı humayunlarında her şey vardır demek ve suveri barizenin tezahür veya idamesi nezdî hudapependanelerinde müstakir bulunuyor demek lâzımgelcek. Beyanatı humayunun memleketin idaresine ve safahatına ait geçen diğer noktalarındaki maanî müstahrecerfe nazara barizdir. İşte kardeşim bütün mevcudiyetimizle bu güzel vatanın rehası için istinatgâhu matipenahı etrafında amali millîtin hâksarı haricinin edna menfaatini red ve cerh edecek surette inşallah halline kurdetyap kalırız...ve gene Cenabı Mevlâ nice âli esbap halkile ve telkinile bu müşkül-küşa ukteyi tamamen hal buyuracaktır. Elbette ki Hudanın emri güzeldir ve kariptir!.. Atimiz bikeremi mevlâ istihkakı millîmiz yüceliğinde pürsadı ziselâm olacaktır." İşte efendim bu cümleler gibi hakayiki cami ve maksudu necibin tecellisine saik esasatı mübelliğ nice beyanatı muhkeme hep muhaberatımızı pirayedar kılmuştur.

Ben bütün muhaberatımızda tek bir insan idim ve Heyeti Mümessileye, padişahımıza müstemirren müraacaat lüzumile beraber her şeyin arz edildiğinin de bilinmesini ve bu muhaberatımızın da verileceğini ve müşkül-küşa uktenin karibin hallolunacağını mümkünülbeyan bariz cümel ile iblâğ eyledim. Bu muhaberatı hep padişahımız aynen görerek neticei maksudenin hasmü tatbikma ve ukteyi düşvar kuşanın halline lûfen binnihaye fermanı rıza verdiler... diyebilirim ki sadrı sabık en son muhabere neticesile ve bunun pek devamlı tesir ve cidyeti munazarasile binnihaye çekilmek lüzumuna kail ve bütün hıvayı maneviyeyi muvkemeti zaîl olarak istifasını takdim eyledi. İşte sessiz, sadasız, liveçhilvatan çalışan ve tek başına bir azmi nâcizi nezahetperveri ile başarılı vak'ai muazzama budur...

Nazarı dikkate almalıdır ki bu yazıları ben yazmış ve sadrı sabık ile padişahımız efendimiz hazretleri bunun cereyanı kâmilinden sonra netayicine utlula ile derecatı muhkemesi karşısında itihazi karar kılmuşlardır... Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne derecede kadar yüksek nikatı ihtiva ettiği ve nasıl bir vicdanı selim ve fikri vekkat ile hakayiki cariyenin nakışı kırtas kıldığı elbette nezdî huda ve nazarı tarihi millette pirayedarı asalet kalacaktır.

Bütün bunları bastı izaha beni sevkedene esbab "tesbiti hakayiki meracayı mesbukadır" bunun tahsilinden sonra gayei âliye hakkındaki mazhariyetler için bir ferdi naçizi vatan olmak itibarile bir iki söz irad etmek isterim: Vatanunuzun selâmetini istihdaf eden millî hareket necibenin bu kadar safahatı müşkilesinden sonra, hatta gubar aver seketattan münezzehiyetini göstererek bunun aslı kâmilile tesirâtı muhitten azade tutulması ve tereddî cihetlerini dur ve menkuz bırakarak sırf selâmı vatan için içtihat gruplarını ve hatta "müellefî kulübü" zamanı peygamberîdeki siyaseti âliyenin ihtiyarile şu pek nazik devirde celbû takrip ve tahsil maksudu âliye mümkün mertebe dağdağsızca muvaffakiyet elvermesi ve tesirâtı hariciyenin her türlü bet encam iğfalât ve desaisinden ihtiraz birle bilâ takdim umum düveli muazzamai mütelifinin, millî hakla bülent ve mütealimizi kabulene teveccühât ve muavenatını temine ve anlara karşı düşmenanın telkinatı veçhile ihsası kuvvet kılınmak veyahut ki memlekette huzur ve selâmın ref'ine teşkilâtı millîyece badi olunmak tarzındaki müddeayat ve iftiratı batıllanın her türlü teşebbüsâtı âliye ve münasebatı cemile ile bertaraf olunmasına kat'an muvaffakiyet kazanılmalıdır. Bu da en yüce hasafelerin tatbiki lûtfu huda hareketü milîyece bu nikatın pezirâyî istikrar lalmmasındaki mazhariyetlerle tevemdir...

luşup görüşme kararlaştırıldı. Ben başbakanın yanına Hadi Paşa ile gittim. Hadi Paşa beni kısaca tanıttıktan sonra söyleyeceklerim konusunda bir saat kadar görüş bildirdim ve bu savaşın en yüce vatan kaygısıyla yapıldığını ve başka bir kaygı verici neden olmayacağını dilimin döndüğü kadar bildirdim ve en sonunda haberleşmeye benim başlamama ve uzlaşmaya olanak arayıp bunu kolaylaştırmaya onu razı ettim. Böylece razı oluş, işin iyi bir sonuca bağlanacağını gösterir gibiydi. Ondan sonra yazışma başladı. Önce bir şifre yazdım buna bir harf bile eklemeyi ve bu yazışmalardan padişahımız efendimize bilgi verildi ve yazılan şifrenin içeriği kendilerine sunuldu. Sonra uzun telgraf yazışmaları oldu. Ve bu bir gün sürdü. Bunun metni hem bende ve hem de Temsilci Kurulda vardır. Bu yazışmalarda hep yüksek kurula padişahımız efendimiz hazretlerinin bütün işlere sahip ve yardımcı olduğu ve durum veya buyruk ve eylemlerin padişah hazretlerine bildirildiği açıklanmakla birlikte padişahımıza bizzat dileklerin sunulup iletilmesine yol aramak yönündeki davranışımı sürdürmek gerekliliğine ilişkin olan telgraftaki soruya karşı da hep yönelicek oranın "mihrab" olduğunu tıpkısını aşağıya yazdığım cümlede ve fakat o konumu çok yüksek yönetim ilkeleri ve bulunan gerçeklerin belirlediği ve olayların yansıdığı yer olarak gördüğümü kur'an âyetlerine dayanarak saptayıp belirttim... Cümlelerim şunlardır: "Padişah kapısı kesin çözüm yeri olup bu yüke konum bütün ulus bireylerinin yöneleceği mihrabdır. Aynı zamanda Anadolunun tüm söylediklerinin padişaha duyurulduğu yolunda bana bilgi vermişlerdir. O halde kamu işlerinin kiblesi ve yüksek amaçların kabul yeri olan padişahımız efendimiz yolların görünümü ya da izlenmesi padişahça kararlaştırılmıştır demek gerekecek. Padişah bildirisinin memleketin yönetimine ve evrelerine ilişkin olarak ele alınan öbür noktalarında ve bunlardan çıkarılan anlamlardaki görüş açıktır. İşte kardeşim bütün varlığımızla bu güzel vatanın kurtuluşu için bu yüce dayanak etrafında dışdaki alçakların aşağılık çıkarlarını geri çevirip yürüterek milletin isteklerini gerçekleştirme gücümüzü Tanrının izniyle koruruz.....ve gene yüce Tanrı nice büyük yollar yaratıp düşünceler aşılayarak bu karışık düğümü tümüyle çözecektir. Elbette ki Allahın emri güzeldir ve yakındır!..Geleceğimiz Allahın başlangıcıyla ulusal haklarımız yüceliğinde kutlu ve esenlikli olacaktır. " İşte efendim bu cümleler gibi gerçekleri kapsayan ve soylu amacını gerçekleştirme yol açacak ilkeleri bildiren nice Tanrı kelâmı hep yazışmalarımızı süslemiştir.

Bütün yazışmalarımızda ben tek başıma idim ve Temsilci Kurula, padişahımıza sürekli olarak başvurma gerekliliğiyle birlikte her şeyin bilgilerine sunulduğunun da bilinmesini ve bu yazışmamızın da verileceğini ve çözülmesi güç düğümün yakında çözüleceğini söylenebilecek açık cümlelerle bildirdim. Bu yazışmaların tümünü padişahımız olduğu gibi görev istenilen sonucu yaratacak uygulamaya geçilerek çözümünü güç düğümün çözümlenmesini uygun bulan fermanı en sonunda verdiler.....diyebilirim ki eski başbakan en son yazışma üzerine ve bunun pek sürekli etkisi ve önemli tartışılması sonunda artık çekilme gerekliliğine inanarak ve bütün dayanma gücünü yitirerek çekilme dilekçesini sundu. İşte sessiz, sadasız, vatan için çalışan ve tek başına yapılan temiz duygulu önemsiz bir girişim ile başarılı büyük olay budur.

Şurası göz önünde bulundurulmalıdır ki bu yazıları benim yazmamdan sonra ve eski başbakanla padişahımız efendimiz hazretlerinin bunun sonucunu öğrenip değerlendirmeleri üzerine yazılanların sağlam dayanaklarını görünce kararlarını vermişlerdir.....Teşebbüsün ve yazılan yazıların ne kerteye kadar yüksek noktaları içerdiği ve nasıl temiz bir vicdan ve keskin görüşle günün gerçeklerini kağıda döktüğü elbette Tanrının ve ulus tarihinin önünde soyluluk parlıtı olarak kalacaktır.

Beni bunları sayıp dökmeye iteyen etkenler "geçmiş olayların gerçeklerini saptamaktır". Bu başarılıdır çünkü asıl amaç konusunda başarıya ulaşmak da vatanın önemsiz bir kişisi olmama nedenile bir iki söz söylemek isterim. Vatanımızın kurtuluşu, bu amacı güden soylu ulusal savaşımızın bu denli güç evrelerinden tökezletici pisliklerden uzak durarak ve ortamdaki etkilenip yozlaşmadan geçilmiş olduğunu göstererek ve sırf vatanın kurtuluşu için çalışan türlü düşünce gruplarıyla uyum sağlayarak ve böylece Peygamberimizin "yüreklere bir araya toplayan" döneminde uygulanan politikayı seçerek, şu çok tehlikeli zamanda en az gürlütle gerçekleştirilebilir. Bir de dış etkenlerin her türden uğursuz aldatma ve düzenlerinden sakınıp, büyük İtilâf devletlerin ulusumuzun yüksek ve kutsal haklarını kabul etmeleri için yakınlık ve yardımlarını kazanmak ve - düşmanların ileri sürdüğü gibi - onlara karşı kuvvet gösterisine kalkışıldığı ya da ülkede huzur ve esenlik kalmamasına ulusal örgütlerin neden olduğu yolundaki boş suçlama ve iftiraları her türlü yüksek girişim ve iyiliklerle çürütmek yolunda da gidilmelidir. Bu da, en yüce ve sağlam düşünceler ortaya konulup, Tanrının yardımıyla, bu noktaların Ulusal Savaşım yürütenlerce istikrara kavuşturulmasındaki başarıyla eş değerdedir.

Baki arzı muhabbet ile gözlerinizi iştiyak ile telsim ederim. Bu kâğıdımın bir suretini Heyeti Temsilîyeye göndermek lûtfunu diriğ etmezseniz hakayih âliyenin tamamen ve iştiraken neşrine lûtfetmiş olursunuz muazzez Efendim.

**Erkânıharbiye Mirlivasi
Abdülkerim**

VESİKA, 114.

Telgraf

Trabzon, 18/9/1335

**Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaaî
Hukuk Cemiyeti Mümessiline**

Hükümetimizin bizden kat'ı rabuta etmek ıztırasında kaldığı surette dahi bizim hükümetimizden fekki irtibat etmememiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaaî Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine muğayir ve menafîi millîyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi için muhaberatı Tesmiyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihati sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyeriz.

Müdafaaî Hukuk Cemiyeti Reisi

Rıza

Belediye Reisi

Hüseyin Hamdi

VESİKA, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında muhaberat

Telgraf

Sivas, 19 Eylûl 1335

S - Ardasaya ne vakit teşrif buyuracaksınız?

Evvelâ Trabzondan gelen son bir telgraflı aynen arzedeceğim. Badehu görüşmeye devam ederiz.

SURET

Sıvasta Şarkî Anadolu Heyeti Müdafaaî Hukuk Cemiyeti mümessiline: Hükümetimizin bizden kat'ı rabuta etmek ıztırasında kaldığı surette dahi bizim hükümetimizden fekki irtibat etmememiz esası üzerine tertip edilmiş olan Şarkî Anadolu Vilâyatı Müdafaaî Hukuk Cemiyeti nizamnamesinin dördüncü maddesinin sarahatine muğayir ve menafîi millîyeyi muhil olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Maruzatımızın zatı şahaneye iblâğı ciheti ise bir heyeti seferiye ile temin olunabilir kanaatindeyiz. Merciiyet meselesi için muhaberatı resmîyenin bersabık icrasına mümanaat edilmemesi kâfidir. Meselenin cihati sairesi hakkında İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını tasvip ettiğimizi maalihtiram arzeyeriz. 18/9/1335, Belediye Reisi Hüseyin Hamdi, Müdafaaî Hukuk Cemiyeti Reisi Rıza.

C - Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden sonraya talik ettim. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Hulâsasını arzedeceğim. Burada makine başında Paşa Hazretleri, Kâzım, Rüşti, İbrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler vardır. Oradaki zevatın da bildirilmesi rica olunur.

Vali bendenizle görüşmek için mukaddeme olarak şayanı dikkat bir dereceden sonra esasa girişti. Şu vaziyetin ıslahu için çareler taharrisi arzusunda olduğunu söyleyerek şu sualleri sordu.

1 - Bu hal devam ederse siyasî, malî, iktisadî ve idari vaziyetimiz ne olacaktır.

2 - Dersaadetin sükkûtu devam ederse ne gibi tedabiri müessire düşünülmemektedir. Mülkû milletin selâmetü saadeti düşünülmediği cihetle bu gayeye vusul için ne gibi mevani tahaddüs edebileceği düşünülmediği.

3 - 1324 de Selânik iş'aratu ve Otuz bir Martta Hareket Ordusu muamelâtu ve Mahmut Şevket Paşanın teminatına rağmen bilâhare bir şekli garip hudusü acaba şüpheaver birer mesebak teşkil etmez mi. Gerek ordu gerek vilâyat canibinden kabineye ademi itimat meselesi daha başka yolda tuturulmuş olsaydı acaba daha müessir olmaz mıydı. Selâtin içinde bir mevkii mümtaz işgal eden şevketmaap efendimize daha başka yolda tedabirle maruzatta bulunularak emniyeti şahaneleri celbedilemez midir?

Sevgi sunar gözlerinizi özlemle öperim. Bu mektubumun bir örneğini Temsilci Kurula gönderme iyiliğini esirgemezseniz yüksek gerçeklerin tümüyle ve ortaklaşa yayılmasına yardım etmiş olursunuz değerli Efendim.

**Kurmay Tuğgeneral
Abdülkerim**

BELGE, 114.

Telgraf

Trabzon, 18/9/1919

**Sıvasta Doğu Anadolu Kurulu Hakları
Savunma Derneği Temsilcisine**

Hükümetimizin bizimle bağlantıyı kesmek zorunda kalması durumunda bile bizim hükümetimizden ilişkileri kesmememiz temeli üzerine düzenlenmiş olan Doğu Anadolu İlleri Hakları Savunma Derneği tüzüğünün dördüncü maddesinin açık hükmüne aykırı ve ulusal çıkarlara zararlı olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Sunacağımız düşüncelerin padişaha iletilmesi konusu ise bir kurul gönderilmesiyle sağlanabilir kanısındayız. Kiminle yazışılacağı sorunu için resmî yazışmaların eskisi gibi yapılmasının önlenmesi yeterlidir. Konunun öbür yönleriyle ilgili olarak İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını onayladığımızı saygılarla bilginize sunarız.

Hakları Savunma Derneği Başkanı

Rıza

Belediye Başkanı

Hüseyin Hamdi

BELGE, 115.

Erzurumda Kâzım Paşa ile makine başında haberleşme

Telgraf

Sivas, 19 Eylûl 1919

S - Ardasaya ne zaman geleceksiniz ?

Önce Trabzondan gelen son bir telgraflı olduğu gibi sunacağım. Ondan sonra görüşmeyi sürdürürüz.

ÖRNEK

Sıvasta Doğu Anadolu Kurulu Hakları Savunma Derneği temsilcisine: Hükümetimizin bizimle bağlantıyı kesmek zorunda kalması durumunda bile bizim hükümetimizden ilişki kesmememiz temeli üzerine düzenlenmiş olan Doğu Anadolu İlleri Hakları Savunma Derneği tüzüğünün dördüncü maddesinin açık hükmüne aykırı ve ulusal çıkarlara zararlı olan altı maddeyi kabul etmiyoruz. Sunacağımız düşüncelerin padişaha iletilmesi konusu ise bir kurul gönderilmesiyle sağlanabilir kanısındayız. Kiminle yazışılacağı sorunu için resmî yazışmaların eskisi gibi yapılmasının önlenmesi yeterlidir. Konunun öbür yönleriyle ilgili olarak İzzet ve Servet Beylerin telgraflarını onayladığımızı saygıyla bilginize sunarız. 18/9/1919, Belediye Başkanı Hüseyin Hamdi, Müdafaaî Hukuk Derneği Başkanı Rıza.

K - Amerikalıların Erzurumdan gitmesinden sonraya bıraktım. Trabzon valisi ile dün gece makine başında görüştüm. Özetini sunacağım. Burada makine başında Paşa Hazretleri, Kâzım, Rüşti, İbrahim Tali, Saffet, Mustafa ve Fahri Beyler burdadır. Oradakilerin de bildirilmesi rica olunur.

Vali benimle görüşmek için giriş niteliğinde olarak dikkate değer başlangıçtan sonra asıl konuya girdi. Şu durumu düzeltmek için çıkar yollar aramak isteğini söyleyerek şu soruları yöneltti.

1 - Bu durum sürerse politik, malî, ekonomik ve yönetsel durumumuz ne olacaktır?

2 - İstanbulun suskunluğu sürerse ne gibi etkin önlemler düşünülmemektedir? Memleketin ve milletin kurtulması ve mutluluğu düşünülmediğine göre bu amaca ulaşmak yolunda ne gibi engeller çıkabileceğinin düşünülmediği.

3 - 1908 de Selânikten bildirilenler ve Otuz bir Martta Hareket Ordusunun işlemlerine ve Mahmut Şevket Paşanın verdiği güvenceye karşın sonradan bir garip durumun doğması acaba şimdi de kuşku verecek birer örnek olmaz mı? Gerek ordu gerek iller yönünden kabineye güvensizlik sorunu daha başka yolda tuturulmuş olsaydı acaba daha etkili olmaz mıydı? Sultanlar içinde üstün bir yeri olan padişahımız efendimize daha başka yoldan alınacak önlemlerle bildiride bulunularak padişahın güveni sağlanamaz mıydı?

Bunlara karşı verdiğim cevaplar:

1 - Bu hal devam ede dursun. Evvelâ her ferdi millet ve hükümet vazifei namus ve hamiyeti yapmalı. Yani ihanet eden bu hükümeti istifaya davet ve icbar etmeli.

2 - Dersaadetin sükûtu devam edemez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hiyanetine muttali olunca bunları bir dakika mevkilerinde tutmayacak ve amili meşruai millîyeye istinat eden aklı tedbire bihakkın malik meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da siyasi, iktisadi ve sair tedbirleri yapacaklardır. Zatı şahaneleri bu ihanete muttali olmak için vaziyet vesaiti muhtelifle ile hakipayi humayuna arz edilmiştir.

3 - Bugünkü vaziyetin 1324 ve 31 Mart vaziyetlerle mukayesesi mümkimütlasavvur bile değildir. Bugün millet hakkı meşruuna müdafaa ve istimal ediyorduk. Maksat diktatörlük ih-sas etmekse buna arlık bu memlekette imkân tasavvur olunamaz. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da ubudiyet ve sadakatimiz pek derin ve lâyezaldır ve bunun içindir ki ve-caibi tazim ve ubudiyete tevfiği sadakatle şikâyetlerimizi hilâfepenah efendimize ilâm ettik.

Bundan başka vali İstanbul'a açıkça müracaat etmeye davet olunmuş ve Ömer Fevzi ha-ninin derdesti esbabının istikmali diyerek bu gibi hainlerin beyanname taliki ve saire gibi eh-rü âfet saçmamaları hususlarının temini temenni olunmuştur. Vali, İstanbul'a bir heyet gön-derilerek keyfiyetin hakipaya arzını ve bu heyetle kendisinin de gitmesini teklif etmiş ise de bizim vesaiti muhtelifle ile arzı keyfiyete tevessül ettiğimize göre bu fikirden nükûl etmiştir. Böyle bir heyetin gitmesi ve buna saray ahvaline vâkif olan Gümüşane Murahhası Zeki Bey-in de ilâvesi teklif edilmektedir.

VESİKA, 116.

**Dikkatle keşide ve ahzedilecektir
Acedir.**

Torul, 21/9/1335

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür dağdağayı mucib olan Trabzon murahhaslarının serdettikleri itiraz Vilâyatı Şarkîye Kongresi mukarreratına muhalif olarak üç zâtın gitmesi lâzım iken adedinin artırılması Sıvasta Heyeti Temsiliye tesis ve bu heyete şeraiti lâzimeyi haiz olmayan zevatın tayin edildiği ve Sivas tâbi olacak iken metbu bir hale getirilmesi ve Dersaadetle iadei mü-nasebat edilmesi cümleleriyle hulâsa edilebilir. Bu gibi tarihî ve fevkalâde anlarda kuvanın tev-hidi ve amali millîyeye müntehap zevatın tercüman ve heyeti umumîyeye yalnız bu kuvvetin nâzım olması farzdır. Bu zaruret şekli bilhassa Vilâyatı Şarkîyenin bilâkaydüşart Kongreye muta ve münkat bulunması da elzemdir. Harekâtı millîyenin mehdî olan Vilâyatı Şarkîyenin bir kısmını temsil eden Trabzon murahhaslarile Kongre arasında pek cüz'î dahi olsa suítefeh-hüm husulünü arzu etmiyorum. Trabzon murahhaslarını temin ve teskin edeceğimden varit olan iddiaya mukabil evveleminde Kongre noktai nazarının iş'ar buyurulmasını istirham ederim. Bir de fazla evhama duçar olan padişahu büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve binnetice vatanın masuniyetini temin etmek için zâtı şahaneyi Kongrenin maksadı ulvîsi ile tesisini icap ettiren esbap ve makamu saltanat ile millet arasına kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin seyyiatını anlatmak maksadile Dersaadete mütenekkiren bir he-yet izamı muvafık olacağım bu heyete murahhas Zeki Bey ifadesile arz eder. Kongreye en sad-ık bir fırkanın kumandanı sıfatile cümle mümessillere takdimi hüürmet eylerim Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22/9/1335 de Ardasaya gelecektir. Neticesini arz ederim.

**Kaymakam
Halit**

VESİKA, 117.

Dakika tehiri gayricaidir.

Torul, 24/25,9,1335

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - 21/9/1335 tarihli maruzatım Trabzonluların itirazlarını hulâsa ederek Kongreye arz etmek Kongrenin bu bapta noktai nazarını anlayarak Trabzon murahhaslarını hahûnahah yola getirmek fikrile yazılmıştır. Şahsım ve fırkam dahi bana ittibaan Kongreyi muhterem ta-nır, histe ve emelde bir olan Kongrenin herbir emrini büyük bir ifitharla yaparız. Bilmem bu-nun için teminat vermeye lüzum var mıdır.

2 - Trabzon muhalefetinin merkezini teşkil eden Trabzon Valisi Galip Bey kolordu ile Erzurum valisinin davetini kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve bizzarure kuvvei müs-el-lâha ile mahfuzen bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

Bunlara karşı verdiğim yanıtlar:

1 - Bu durum süre dursun. Önce ulusun her bireyi ve hükümet namus ve vatanseverlik görevini yapmalı. Yani ihanet eden bu hükümeti çekilmeye çağırmalı ve buna zorlanmalı.

2 - İstanbul'un suskunluğu süremez. Çünkü padişahımız efendimiz hazretleri bu kabinenin hain olduğunu öğrenince bunları bir dakika yerlerinde tutmayacak ve ulusun meşru isteklerine dayanan gerçekten aklı ve önlemi olan meşru bir kabineyi iş başına getirecek ve bunlar da politik, ekonomik ve öbür önlemleri alacaklardır. Padişah bu ihaneti öğrensün di-yer durum türlü yollardan padişahın ayaklarının bastığı toprağa bildirilmiştir.

3 - Bugünkü durum 1908 ve 31 Mart durumlarıyla hiç mi hiç karşılaştırılmaz. Bugün millet meşru hakkını savunuyor ve kullanıyor. Amaç diktatörlük kuşkusunu sezinlendir-mekse buna artık bu memlekette olanak düşünülemez. Padişahımız efendimiz hazretlerine karşı da kulluk ve bağlılığımız pek derin ve sonsuzdur ve bunun içindir ki ona karşı saygı ve kulluk borçlarımız uyarınca yakınmalarımızı Halife efendimize duyurduk.

Bundan başka vali İstanbul'a açıkça başvuruya çağırılmış ve Ömer Fevzi yakalanma-sı için gerekli önlemlerin alınması diyerek bu gibi hainlerin sokaklara bildiriler asmalarının ve benzer yollarla yıkım zehri saçmalarının sağlanması istenmiştir. Vali, İstanbul'a bir kurul gönderilerek durumun padişahın ayağının bastığı toprağa sunulmanın ve kendisinin de bu kurulla birlikte gitmesini önermişse de bizim türlü yoldan durumu bildirmeye girişmiş ol-mamız nedeniyle bu düşünceden vazgeçmiştir. Böyle bir kurulun gitmesi ve buna sarayın du-rumunu bilen Gümüşhane delegesi Zeki Bey'in de katılması önerilmektedir.

BELGE, 116.

**Özenle çekilecek ve alınacaktır
İvedidir.**

Torul, 21/9/1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Burada birkaç gündür karışıklık doğuran Trabzon delegelerinin ileri sürdükleri karşı görüşler Doğu İlleri Kongresi kararına aykırı olarak üç kişinin gitmesi gerekirken gidecek-lerinin sayısının artırılması Sıvasta Temsilci Kurul oluşturulması ve bu kurula gerekli nitelikleri bulunmayan kimselerin atandığı ve Sivas kongreye bağlı olacak iken kongre Sıvasta bağlı bir duruma getirilmesi ve İstanbul'a ilişkilerin yeniden kurulması cümleleriyle özetle-nebilir. Bu gibi tarihî ve olağanüstü zamanlarda güçlerin birleştirilmesi ve millî isteklere se-çilmiş kimselerin tercüman ve genel duruma yalnız bu gücün egemen olması zorunludur. Bu zorunluk biçiminde özellikle Doğu İllerinin kayıtsız şartsız Kongreye bağlı kalması ve ona uyması zorunluğu da vardır. Ulusal savaşımızın beşiği olan doğu illerinin bir bölümünü tem-sil eden Trabzon delegeleriyle Kongre arasında pek küçük de olsa anlaşmazlık çıkmasını istemiyorum. Trabzon delegelerine güvence verip onları yatıştıracağım için herşeyden önce ileri sürülen iddialara karşı Kongre görüşünün bildirilmesini dilerim. Bir de çok kuşkulanan padişahu büsbütün İngilizlerin ve Ferit Paşa Kabinesinin kucağına atmamak ve sonuçta va-tanın dokunulmazlığını sağlamak için padişaha Kongrenin yüce amacım kongre kurulması-nı gerektiren nedenleri ve saltanat ile millet arasına kundak sokan Ferit Paşa Kabinesinin kötülüklerini anlatmak amacıyla İstanbul'a gizlice bir kurul gönderilmesinin uygun olacağı-nı bu kurula delegeler Zeki ve Servet Beyler katılırsa kıvançla kabul edeceklerini Zeki Bey'in sözlerine dayanarak bildiririm. Kongreye en bağlı bir tümenin komutanı kimliğiyle tüm de-legalere saygı sunarım Efendim.

Trabzon valisi görüşmek üzere 22/9/1919 da Ardasaya gelecektir. Sonucunu bilginize sunarım.

**Yarbay
Halit**

BELGE, 117.

Dakika geciktirilemez

Torul, 24-25/9/1919

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

1 - 21/9/1919 tarihli telgrafın Trabzonluların itirazlarını özetliyerek Kongreye bildirmek Kongrenin bu konudaki görüşünü anlayarak Trabzon delegelerini isteseler de isteme-seler de yola getirmek düşüncesiyle yazılmıştır. Kendim ve bana uyararak tümenim de Kong-reyi saygın bulur, duyguda ve istekde bir olan Kongrenin her emrini büyük bir övünçle ya-parız. Bilmem bunun için güvence vermeye gerek var mıdır.

2 - Trabzon muhalefetinin merkezini oluşturan Trabzon Valisi Galip Beyi, kolordu ile Erzurum valisinin çağırmasını kabul edip Erzuruma gitmediğinden ve zorunlu kalarak silâhlî kuvvetle göz altında olarak bu gece 24/25 Erzuruma gönderdim.

3 - Heyeti Mümessilenin kısmı mühimmini tanıdığımından cümlesine tekrar arzı hürmet eyler ve kemali cesaretle vazifei millîyelerine devamlarını ve muvaffakiyetlerini niyaz eylerim Paşa Hazretleri.

**Kaymakam
Halit**

VESİKA, 118.

Şifre

Sivas, 28/9/1335

K.O. 15 Kumandanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

C: 27/9/1335 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı tavsit ederek ceheti telif aramakta ve bir heyet göndermeyi rica etmekte olduğuna dari dün makine başında sekiz saat devam eden muhaberenin hulâsasını zatı âlii biraderanelerine bugün arzettik. Bunun mütaleasından sonra mevzuubahs mürcaate lüzum görülüp görülmeyeceğinin iş'arını rica ederiz. Lüzum görüldüğü takdirde Trabzon valisinin, Dahilîye Nâzırı Adil Beyden harekâtı millîyemize muhalefet hususunda hiçbir farkı olmadığından kendisinin harekâtı necîbei millîyemize hiçbir suretle müdahalesine müsaade buyurulmaması Heyeti Temsilîye kararile rica olunur.

**Heyeti Temsilîye namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 119.

Şifre halli

K.O. 3 Kumandanlığına

Erzurumdan, 30/9/1335

Heyeti Temsilîyeye:

Abdülkerim Paşa ile olan muhavere geldi. Buna nazaran artık Erzurumca hiçbir teşebbüse lüzum kalmadı. Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması hakkındaki mütaleai âlilerinin pek musip olduğunu arzeyerim.

**K.O. 15 K.
Kâzım**

VESİKA, 120.

Mutasarrıf Suat Beyefendiye

Zâtı âlinize Heyeti Temsilîye kararile son günlerde yukubulan tebligat tamamen alınmış ve icabatu yapılmış mudır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

**Mustafa Kemal
İzmit, 20/10/1335**

Mustafa Kemal Paşaya

C: Efendim, Tebligatı İzmitte aldım. Şu kadar ki İzmitin haleti ruhiye ve ahvali hususîyesi itibarile memlekette zerre kadar ihtilâf ve şuriş olmaması hem memur ve hem vatandaş sıfatile vicdanî vazifem olduğu için ahaliyi serbest bırakarak dinlemeyi en doğru bir hareket buldum. Şu kadar ki bazıı teşkilâtı millîyenin büyük masraflarına iştirak ile günde asker beslemek için? lira talep olunacağı, diğer biri gençler tekrar silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat fırkasının memlekete muzır olmuş ve idare edememiş olanlarının tekrar mevkii iktidara geleceği yolunda herbiri başka ehemmiyette ve avamın çekinmesine en müessir sebepler şayi oldu. Bazıları da İstanbulun pek yakınlığı hasebile oradan kuvvet geleceğini işaa etti. Bu esbaptan zuhûra gelen tefrika ve ihtilâfı ara filhakika Heyeti Temsilîyeden bu hususlarda izahat istemek ve bu teşkilâtın bilhassa İttihat hükûmetini evvelki şeklinde ihya olup olmadığını kat'iyen anlamak azminde oldular. Bendeniz en bitaraf bir adam olmak üzere muhafazai sükûn ve asayişle en büyük alâkadar ve mükellefim. Adapazarında maruz kaldığım emrivaki karşısında en kavi ve halis hissiyatımı ahaliye izhar etmişim. Çünkü onlar samimî bir hisle hareket ederek eminim ki balâda arzettiğim sualleri sormamışlardı. İzmitin vaziyeti bu ve sair esbaptan dolayı pek müşkül ve mütegayyirdir. Tatmin edilmeğe muhtaçtır. Bendeniz her kim ve herne için olursa olsun neticesi meçhul bir maceraya başkalarını sevkemeyi doğru görmem. Hükmüm bu hususta yalnız kendime geçer. Binaenalevh teenni ve ihtiyat edilmesi taraftarı olduğumu tam bir tecrübem üzerine arzederim. Mütaleai devletlerini istirahat ediyorum Efendim.

Ali Suat

3 - Temsilci Kurul üyelerinin büyük çoğunluğunu tanıdığımından hepsine yeniden saygı sunar ve hiç korkmadan ulusal görevlerini sürdürmelerini ve başarılı olmalarını dilerim Paşa Hazretleri.

**Yarbay
Halit**

BELGE, 118.

Şifre

Sivas, 28/9/1919

K.O. 15 Komutanı Kâzım Kara Bekir Paşa Hazretlerine

K: 27/9/1919 tel:

İstanbul hükûmetinin Abdülkerim Paşayı aracı yaparak bir uzlaşma yolu aramakta ve bir ekip göndermeyi rica etmekte olduğuna ilişkin olarak dün makine başında sekiz saat süren yazışmanın özetini siz kardeşime bugün sunduk. Bunu inceledikten sonra sözkonusu başvuruya gereklilik görülüp görülmeyeceğinin bildirilmesini rica ederiz. Gerekli görülürse Trabzon valisinin, İçişleri Bakanı Adil Beyden ulusal savaşımmıza karşı çıkmak açısından hiçbir başkalağı olmadığından kendisinin soylu ulusal işlerimize karışmasına hiç olanak tanınmaması Temsilci Kurul kararile rica olunur.

**Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 119.

Çözölmüş şifre

Erzurumdan, 30/9/1919

K.O. 3 Komutanlığına

Temsilci Kurula:

Abdülkerim Paşa ile yapılan görüşme geldi. Buna göre artık Erzurumca hiçbir girişime gerek kalmadı. Trabzon valisinin bu gibi işlere karıştırılmaması konusundaki yüksek düşüncenizin çok yerinde olduğunu bilginize sunarım.

**K.O. 15 K.
Kâzım**

BELGE, 120.

Mutasarrıf Suat Beyefendiye

Size Temsilci Kurul kararile son günlerde yapılan bildirimlerin hepsi alınmış ve gereği yapılmış mudır. Lûtfen bildirilmesini rica ederim.

**Mustafa Kemal
İzmit, 20/10/1919**

Mustafa Kemal Paşaya

K: Efendim. Bildirileri İzmitte aldım. Şu var ki İzmitin halkını tinsel ve özel durumu bakımından memlekette küçücük bir anlaşmazlık ve karışıklık olmaması hem memur ve hem vatandaş kimliğiyle vicdan görevim olduğu için halkı serbest bırakıp dinlemeyi en doğru bir davranış saydım. Şu var ki kimisi ulusal örgütlerin büyük giderlerine katılıp günde asker beslemek için.....lira isteneceği, bir başkası gençler yeniden silâh altına alınarak İstanbul üzerine yürüneceği, bir üçüncüsü İttihat ve Terakki partisinden memlekete zararlı olmuş ve yönetmeyi becerememiş olanlarının başdan işbaşına geleceği yolunda herbiri başka önemde ve sokaktaki adamların çekinmesine en etkili nedenler yazıldı. Kimileri de İstanbul çok yakın olması nedeniyle oradan kuvvet geleceğini yaydı. Bu nedenlerden doğan karışıklık ve düşünce ayrılığı dolayısıyla gerçekten Temsilci Kuruldan bu konularda açıklama istemek ve bu örgütün özellikle İttihat ve Terakki hükûmetini evvelki biçiminde yeniden canlandırmak demek olup olmadığını kesinlikle anlamak isteminde direndiler.

Ben en tarafsız bir adam olmak üzere dinginlik ve iç güvenliğin korunmasıyla en çok ilgili ve yükümlüyüm. Adapazarında karşılaştığım olup bitti karşısında en güçlü ve temiz duygularımı halka belirtmişim. Çünkü inanıyorum ki onlar yukarıda belirttiğim soruları içten bir duyguyla sormamışlardı. İzmitin durumu bu ve başka nedenlerden ötürü pek güç ve değişkendir. Yatıştırılması gerekir. Ben her kim ve herne için olursa olsun sonucu bilinmeyen bir serüvene başkalarını sürüklemeyi doğru bulmam. Bu konuda hükmüm yalnız kendime geçer. Bu nedenle dikkatli ve tedbirli davranılmasından yana olduğumu tam bir deneyimim üzerine bildiririm. Yüksek görüşlerinizin bildirilmesini diliyorum Efendim.

Ali Suat

VESİKA, 121.

İzmit, 2/10/1335

Mustafa Kemal Paşaya

C: Kulunuzu itidalle dinleyiniz efendim. Bendeniz iyi ifade edemedim. Maksadınızın ulviyet ve meşruiyetinden zaten bahsedilemez. O tamamen malûmdur. Buranın menfaati maddiye düşünün ve belki de cismen ve kalben zayıf bulunan şehir halkı bunun askerlik masraf ve zahmetini düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep mesele budur efendimiz. Bu fikir hep birden evvelki gün ortaya çıktı. Dün davet ettiklerim savuştular. Ortada memurlar kaldı ki bu suretle hareket hiç doğru değildir.

Bitaraflığım meselesine gelince: Noktai nazarımız doğrudur. Fakat bunu bendeniz kendi nefsim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum memleketin harekâtını hüsnü idare için düşünüyorum. Bunda faydeli değilse ve ana Ferit Paşa Kabinesinin vicdanına tetabuk etmiyen bir emrini ifa etmiş isem yani efendimiz bu fikirde iseniz bunu Adapazarı zannına göre serbestçe tashih eder. Bendeniz mevkümi terkile İstanbula hareket etmem. Çünkü bunu nefsim için büyük bir zül addederim. Ahali ise o kadar serbest, o kadar fikir ve kanaatine sahiptir ki tarif edemem. Yalnız hakkımda vukuu memul halin müsebbip ve mes'ulu gene kendim olacağım hakkındaki emri devletlerinin açık olarak bildirilmesini istirham ederim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanırım ki bunu hiçbir vakit tahkir veya tehdit derekesine indiremem. Hissiyatım bunu kat'iyen meneder. Bir de askeri ve inzibatî arkadaşlarımın tereddüdünü izaleyi bendenize mi tahmil buyuruyorsunuz. Yoksa zâtu sâminiz mi idare edebilirsiniz. Bunları gayet samimî ve açık arz ediyorum. Bundan sonra bizî yarınki Cuma namazı içtimaina kadar halimize bırakınız. Ferit Paşaya kim bilir kaç defa kalemlerle hücum eden bendenizi, ne kadar fena nazarla görüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

VESİKA, 122.

Suat Beye

C: Bütün beyanatızı kemali itidal ile dinledim. Maksadı umumînin ulviyet ve meşruiyeti muhakkak ve müsellemler olunca istihsalî nctayî için tevhidî kuva ve teşriki mesai tabîi ve her türlü mevânînin ref'ü izalesi teşhil olur. Bütün Anadolunun yekvücut ve beş kolordunun yekpare olarak müştereken temini hayatı devlet ve millet için başladıkları ve asarı naftası iktîtaf olunmakta bulunan bir emri hayırda İzmit gibi melcei vatanperveran olan bir şehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir vatanperverin hariç kalmasını zaten tasavvur etmiyoruz, bu bapta fazla izahat ve istizahata lüzum kalmadığı kanaatle yarınki cuma namazı içtimaina kadar intizar eylemeyi münasip görüyoruz. Zâtu âlinizi fena nazarla gördüğüm hakkındaki zan doğru değildir. Çünkü vicdanımız muztarip olmaksızın verebileceğimiz hükümler ancak netayici fîlüyeye muallâktur Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 123.

Sivas, 2/10/1335

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın temini selâmeti için milletçe ve orduca başlanmış olduğu malûmunuz olan harekâtı necîbeye tamamen taraflar bulunacağınıza şüphe etmediğim için zâtu âlinize orda yapılması elzem olan bazı hususâtı Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi kararile tebliğ ve neticesi hakkında itayî malûmat buyurulmasını rica etmiştim. Bu bapta henüz bir cevabınızı alamadım. Bundan başka bazı menabiden ita olunan malûmatla ihtimal İstanbula kurbîyet dolayısıyla olacak asarı tereddüt gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin sukut edeceği ve belki de sukut etmiş olması muhakkaktır. Binaenaleyh milletin azmü iradesi her türlü tereddüdün fevkinde haizî salâbetir. Avrupa devletleri bile bu iradei âliye karşısında hükmetkâr vaziyetini almıştır. Şimdi zâtu âlinizin kat'i mütalea ve kararınıza munlazırsız Efendim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 124.

336

23 Mart 1927

Süleyman Şefik Paşanın Harbîye Nâzırı bulunduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolorduyu Kumandanı Süvari Miralay Şevket Bey bulunuyordu. Bu Şevket Bey Almanya'da ikmalî tahsil etmiştir. Ve olzaman Boğaziçinde ikamet ediyordu. Hatta mirlivalığa terfi edildiği teşhir olunarak mirliva üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir iradenin sudur etmediği tebliğ olunarak teyis edilmiş olduğundan hicabından hastalanmış ve hanesine kapanmıştı o esnada İzmit

BELGE, 121.

İzmit, 2/10/1919

Mustafa Kemal Paşaya

K: Kulunuzu soğukkanlı dinleyiniz efendim. Ben iyi anlatamadım. Amacınızın yücelik ve haklılığı zaten su götürmez. Bu tam olarak bilinmektedir. Buranın nesnel çıkarlarına düşkün ve belki de beden ve yürekçe zayıf bulunan şehir halkı askerlik gider ve sıkıntısını düşünmekten kendisini alamaz. İşte hep sorun budur efendimiz. Bu düşünceler hep birden evvelki gün ortaya çıktı. Dün çağırıldıklarım savuştular. Ortada memurlar kaldı ki böyle davranış hiç doğru değildir.

Tarafsızlığım konusuna gelince: Görüşünüz doğrudur. Ama ben bunu benim için düşünmüyorum. Başında bulunduğum şehrin gidişini iyi yönetmek için düşünüyorum. Bunda yararlı değilse ve işimde Ferit Paşa Kabinesinin vicdanına uymayan bir emrini uygulamışsam yine efendimiz böyle düşünürseniz bunu Adapazarı sanırım ki serbestçe düzeltir. Ben görevimi bırakıp İstanbul'a gitmem. Çünkü bunu kendime büyük bir utandırıcı davranış sayarım. Halk ise o kadar serbest, o kadar düşünüş ve görüşüne sahiptir ki anlatamam. Yalnız benim için doğabilecek sonucun yaratıcısı ve sorumlusu gene ben olacağım yolundaki yüksek emrinizin açık olarak bildirilmesini dilerim. Çünkü sizi o kadar serbest vicdan sahibi olarak tanırım ki bunu hiçbir zaman hakaret veya gözdağı verme düzeyine indiremem. Duygularım bunu kesinlikle önler. Bir de asker olan ve güvenlik güçlerinden olan arkadaşlarımın kararsızlıklarını gidermeyi bana mı yüklüyorsunuz. Yoksa siz mi yöneteceksiniz. Bunları çok içtenlikle ve açık olarak bildiriyorum. Bundan sonra bizî yarınki Cuma namazı toplantısına kadar süre veriniz. Ferit Paşaya kim bilir kaç kere kalemlerle saldırmış olan beni, ne kadar da kötü gözle görüyorsunuz Efendim.

Ali Suat

BELGE, 122

Suat Beye

K: Bütün söylediklerinizi tam bir soğukkanlılıkla dinledim. Genel amacın yüceliği ve haklılığı belirlenmiş ve kabul edilmiş olunca sonuç almak için güçlerin birleştirilmesi ve ortakça çalışmak doğal ve her türlü engellerin kaldırılıp giderilmesi kolay olur. Bütün Anadolunun tek beden ve beş kolordunun birlik olup devlet ve milletin yaşamasını sağlamak için birlikte başladıkları ve yararlı meyvaları alınmakta bulunan bir yararlı işde İzmit gibi yurtseverler barınağı olan bir şehirde ne asker, ne memur ve ne de herhangi bir yurtseverin dışarıda kalmasını aslında hiç düşünmüyoruz, bu konuda başka soru ve açıklamalara gerek kalmadığı inancıyla yarınki Cuma namazı toplantısına kadar beklemeyi uygun görüyoruz. Size kötü gözle baktığım sanmanız doğru olmaz. Çünkü vicdanımız acı duymadan verebileceğimiz hükümler ancak edimli sonuçlara bağlıdır Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 123.

Sivas, 2/10/1919

Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

Beyefendi: Vatanımızın kurtuluşunun sağlanması için milletçe ve orduca başlanmış olduğunu bildiğiniz soylu işlerin tümüne yandaş bulunacağınıza kuşku duymadığım için size orada yapılması pek gerekli olan bazı işleri Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu kararile bildirmiş ve sonucu konusunda bilgi vermenizi rica etmiştim. Bu konuda bir yanıtınızı daha alamadım. Bundan başka, bazı kaynaklardan verilen bilgilerde belki de İstanbul'a yakınlık nedeniyle olacak kararsızlıklar gösterildiği bildirilmiştir. Kabinenin düşeceği ve belki de düşmüş olması kesindir. Buna göre milletin kesin kararlılığı ve iradesi her türlü kararsızlığın üzerinde ve sapsağlamdır. Avrupa devletleri bile bu yüce irade karşısında saygılı durum almıştır. Şimdi sizin kesin görüş ve kararınızı beklemekteyiz Efendim.

Mustafa Kemal

BELGE, 124.

336

23 Mart 1927

Süleyman Şefik Paşanın Savaş İşleri Bakanı olduğu sıralarda İstanbulda Yirmi Beşinci Kolorduyu Komutanı Atlı Albay Şevket Bey idi. Bu Şevket Bey öğrenimini Almanya'da tamamlamıştır. Ve o tarihte Boğaziçinde oturuyordu. Hatta tuğgeneralliğe yükseltildiği bildirildiğinden tuğgeneral üniforması giydiği halde ertesi günü böyle bir padişah buyruğunun çıkmadığı bildirilerek üzüntüye düştürülmüş olduğundan utancından hastalanmış ve evine kapanmıştı. O sırada İzmit Komutanı

Kumandanı bulunan Boşnak Erkânıharbiye Kaymakamı Asım Bey ki Trabzon Fırka Kumandanlığında bulunduğu sırada Cuma namazını edadan sora camiden çıkarken bir redif mevlâzım tarafından katledilen Serezli Erkânıharbiye Feriği Hamdi Paşanın damadı idi. Muâleyleh tarafından Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanı Şevket Beye gönderilen tahrirat evrakum arasında zuhûr etmiş olmakla aynen takdim kıldı.

**Birinci Fırka Kumandanlığı
Numara 1 mahsus**

Dersaadette Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanlığına

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namuna (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylül 1335 tarihile Sivastan keşide edilmiş telgrafnamenin bir sureti berveçhizir arz olundu. İstihlâsı vatan gayesini takip eylediğini işbu telgrafnamede iş'ar eden ve fırka muntakasını teşkil eden İzmit livasına karip Düzce mevkiine ve liva dahilindeki Adapazarı yakinine kadar teşkilâtı teşmil edip o havali hükümeti mülkiye ve askeriyesinin iştirakini temin eylediği istihbar kılınan mezkûr Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin bidayetten itibaren esbap ve sureti teşekkülü âcizlerince tamamen meçhul olmakla beraber metni telgrafnameden İtlâf Hükûmatının Anadolu havalisindeki memurîni siyâsîyesi ile işgal kuvvetleri kumandanlarının da bir tarafını istihâl eylediği beyan olunmuş ve fırkaya tayinim hakkındaki emri âli 20/9/1335 günü akşamı tebliğ ve 23/9/1335 günü akşamı da makâmı âlinizden mübellâğ bir emri tahrirî ile İzmitte âzimetim emrolunarak derhal ve en mübrem eşyayı zâtî ve askeriyemi bile alamaksızın 24/9/1335 günü trenle hareket ve İzmitte bilmuvasala işe mübaşeret edilerek tarihi mezkûrdanberi buradaki küt'anın, hastanesinin, fırın, ambar ve sairinin teftiş ve işlerinin tanzimile iştilgal edilmekte olup buradaki ümera ve zabitan ile hükümeti mahallîye memurîninin işbu harekâtı milliyeyi ne suretle telâkki etmekte olduklarına ve bu harekete derecei temayül ve vukuflarına ve bu hareketin esbap ve avamili hakkındaki sabıkan ve lahikan derecei malûmatlarla mezkûr cemiyet tarafından gerek bilvasıta ve gerek bilâvasıta vaki olacak teklîfe kaşı cemiyeti muamiylehya ile teşriki mesai edip etmiceceklerine dair henüz bir tetkik ve karar itası kadar muvasalatı âcizanendenberi zaman geçmemiş ve meşagili maruzai âcizden dolayı mumaileyhim ile yegân, yegân temas hâsıl ederek cümlesinin efkâr ve mütaaleatını anlamaya fırsat elvermemiş ve İzmitte Birinci Fırka Kumandanlığına tayinimle âzimetim hakkındaki evamir ve tebliğati kumandanîleri arasında geçen üç gün zarfından vazîfei memuriyetime taallûk edecek bilcümle mevad hakkında bir emir ve talimatı kumandanîleri var ise şeref telâkki etmek üzere hergün makâmı âlilerine müracaat eylemiş isem de zâtı alil kumandanîlerinin devlethanei âlilerinde rahatsız buldukları beyan olunarak namı âlii kumandanîlerine olarak tedvir ve temşiyeti umur eden zevat tarafından da işbu harekâtın evveliyat ve netayicine, esbap ve müessiratına dair âcizleri tenvir edilmemiş olduğu gibi fırka muntakasına tedricen daha olvakit yaklaştığı bu kerre anlaşılın mephus harekâtın fırka muntaka ve merkezinde zuhûr ve muhiitin iştiraki halindeki vaziyet için de her gûna beyanatta bulunulmamıştır. Ahiren ceridelerle ilân ve bir sureti de lieclittamim fırkaya irsal buyurulmuş olan beyannamei humayunda gerek İzmit havalisindeki ve gerek Anadolu'daki harekâtı milliyenin İzmirin işgalinden mütevellit vaziyetin netayicinden olduğu hakkındaki işaretî padişahîye ve bilaistisna bütün Müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları yeis ve elem dahi müstağnii arz bulunmasına mebni bugün liva muhitine ve muhite karıp olan liva dahilindeki bazı mahallere kadar ilerlemiş olan işbu teşkilât ve harekâtı milliyenin merkezi liva ve fırka olan İzmitte ve daha garba yani İstanbula doğru terakkisi halinde zâtı âlii kumandanîlerinin bu bapta ısdar buyuracakları evamiri müstaceleye şiddetle ihtiyaç hâsıl olduğu derkâr ve esasen mephus metni telgrafnamede zâtı âlii kumandanîlerine iş'ar ve tebliği keyfiyet olunması dahi muharrer olup fırkanın buradaki vaziyeti unumiyesi de makâmı âlii kumandanîlerince yakinen ve tafsilen malûm bulunduğundan bu bapta etrafıca malûmat ve izahat ve cevap intizarında bulunan cemiyeti mephusese verilecek cevabın metin ve şekli hakkında tefsilât itasına ve mensubîni askerîye, ahalinin tezahüratı temayülkâranesine ve binnetice iş-tirak vaziyetine maruz kalır ve hükümeti mülkiye de bulunursa iş'ar ve istis'ara vakit olmadığı cihetle âcizleri tarafından takip olunacak hattı hareketin acilen imhasına emir ve müsaade buyurulmasını ehemmiyeti maslahata binaen arz ve rica ederim Efendim.

**Birinci Fırka Kumandanı
Kaymakam
Mustafa Asım**

* Şevket Beyden sonra mezkûr kolordu kumandanlığına tayin olunan Kiraz Hamdi Paşadır. Asım Beyin müracaatine ait tahriratın aslını bilâhare göndermiştir

olan Boşnak Kurmay Yarbay Asım Bey ki Trabzon Tümen Komutanı olduğu sırada Cuma namazını kıldıktan sonra camiden çıkarken bir redif* teğmeni tarafından öldürülen Serezli Kurmay Korgeneral Hamdi Paşanın damadı idi. Onun Yirmi Beşinci Kolordu Komutanı Şevket Beye gönderdiği yazı kağıtlarım arasında çıktığından olduğu gibi sunuldu.

**Birinci Tümen Komutanlığı
Özel Sayı 1**

İstanbulda Yirmi Beşinci Kolordu Komutanlığına

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına (Mustafa Kemal) imzasile ve 29/30 Eylül 1919 tarihile Sivastan çekilen telgrafın bir örneği aşağıda sunuldu. Vatani kurtarma amacı güttüğünü bu telgrafda bildiren ve tümen bölgesini oluşturan İzmit sancağına yakın Düzce mevkiine ve sancak içindeki Adapazarı yakınına kadar örgütü genişletip o yörenin sivil ve asker yönetiminin katılmasını sağladığı haber alınan o Hakları Savunma derneğinin başlangıçtan beri kuruluş nedeni ve yöntemi bence hiç bilinmemekle birlikte telgrafda İtilâf Devletlerinin Anadolu'daki politik görevlileri ile işgal kuvvetleri komutanlarının da tarafız olmalarını sağladığı bildirilmiş ve tümene atanmam konusundaki yüksek emir 20/9/1919 günü akşam bildirildi ve 23/9/1919 günü akşamı da sizin tarafınızdan bildirilen bir yazılı emir ile İzmitte gitmem emrolunarak gecikmeden ve en gerekli kişisel ve askerî eşyayı bile almaksızın 24/9/1919 günü trenle yola çıkarak ve İzmitte varılıp işe başlamanın o günden bu yana buradaki birliğin, hastanesinin, fırın, ambar ve benzerlerinin denetimi ve işlerinin düzenlenmesiyle uğraşmakta olup buradaki komutan ve subaylar ile yerel hükümet görevlilerinin bu ulusal girişimi nasıl karşıladıklarına ve bu girişimi ne denli bildirikleri ve buna eğilimli olduklarına girişimin nedeni ve etkeni konusundaki eskiden ve şimdi ne kadar bilgi sahibi oldukları o dernek tarafından gerek dolaylı ve gerek doğrudan doğruya yapılacak öneri üzerine o dernekle işbirliği yapıp yapmayacaklarıyla ilgili inceleme yapıp karar verecek kadar - gelişimden bu yana - zaman geçmemiş ve bildirdiğim işlerin nedeniyle onlarla teker, teker görüşerek hepsinin düşünce ve görüşlerini öğrenmeye fırsat olmamış ve İzmitte Birinci Tümen Komutanlığına atanmamla gitmeme ilişkin komutanlık emirleriyle bildirimleri arasından geçen üç gün içinde görevimle ilgili olacak bütün konularda bir komutanlık emir ve direktifi var ise onur saymak için hergün yüce katınıza başvurmuş isem de siz yüce komutanın evinizde rahatsız bulunduğunuz bildirilerek sizin adınıza işleri yürüten kimseler tarafından da bu girişimin başlangıcına ve sonuçlarına, neden ve etkenlerine ilişkin olarak aydınlatılmadığım gibi tümen bölgesine yavaş yavaş daha o zaman yaklaştığı bu kere anlaşılın bu girişimin tümen bölge ve merkezinde kendini göstermesi ve yörenin katılması halindeki durum için de herhangi bir bildiriye bulunulmamıştır. Son günlerde gazetelerle ilân edilen ve bir örneği de genelge olarak yayımlanmak üzere tümene gönderilmiş olan padişah bildirisinde gerek İzmit yöresinde ve gerek Anadolu'daki ulusal girişimin İzmirin işgalinden doğan durumun sonuçlarından olduğu ile ilgili padişah işaretine ve istisnasız bütün Müslüman ve Türklerin İzmirin işgalinden duydukları üzüntü ve acıyı bildirmeye gerek bile olmamasından bugün sancak yöresine ve yöreye yakın olan sancak içindeki bazı yerlere kadar ilerlemiş olan bu ulusal örgüt ve savaşımların sancak ve tümen merkezi olan İzmitte ve daha batıya yani İstanbula doğru ilerlemesi durumunda siz yüksek komutanınızın bu konuda verecekleri ivedi emirlere çok gereksinim olduğu açık ve aslında sözü edilen telgraf metninde siz yüksek komutanıma durumun duyurulup bildirildiği de yazılı olup tümenin buradaki genel durumu da sizce yakından ve ayrıntılıyla bildiğinden bu konuda kapsamlı bilgi ve açıklama ve yanıt beklemekte olan sözü edilen derneğe verilecek yanıtın metni ve biçimi konusunda ayrıntılı emirleriniz ve askerlerin, halkın ulusal girişime eğilimli gösterilerine katılması, sivil yönetimin de halkın da katılma eğilimini iyi karşılaması ve kabullenmesi durumunda kalmalı halinde yazışmalara vakit olmadığı için, benim tarafımdan izlenecek yolun tezelden bildirilmesinin emredilmesine izin vermenizi önemi nedeniyle onayınıza sunar ve rica ederim Efendim.

**Birinci Tümen Komutanına
Yarbay
Mustafa Asım**

* Redif: Hizmet süresi uzatılmış birlikler

** Şevket Beyden sonra o kolordunun komutanlığına atanan Kiraz Hamdi Paşadır. Asım Beyin başvurusuna ilişkin yazının aslını sonradan göndermiştir

Birinci Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Zâtü âlinizin pek mühim olan İzmitteki fırkaya kumanda etmekte olduğunuzu maal-memmuniye istihbar eyledim. Vatan ve milletimizin duçar edildiği hali zucretin izahına lüzum yoktur. Milletimizin izhar ve filen ispat eylediği mevcudiyet sayesinde ümit ve halâsin kespi kuvvet eylediği asarile sabit olmaktadır. Milletimiz takibine karar verdiği hatı harekette kemali azim ve kat'iyetle devam eylediği takdirde halâs muhakkaktır. Birkaç ay evvel harekâtı milliyemizi suítefsire uğraşan bedhahan artık malûm bir hale gelmiştir. Düveli İtilâfiye ve İngilizler dahi maksat ve harekâtımızdaki meşruiyeti ve azmi milletin kat'iyetini takdir ederek en nihayet bitarâf kalacaklarını ve ahvali dahiliyemize müdahale eylemeyeceklerini bildirmişlerdir. Ve hatta milletimizi memnun etmek için Merzifonu tahliye eyledikleri gibi Samsunu dahi tahliyeye başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi harekâtı meşruatı milliyeye karşı haricî düşmanların bile yapmadıkları ihanetkârane harekâtı tasdikten geri durmadı. Binnetice milletin itimatızsızlığına duçar oldu. Millet yekvücut ve yekzümme olarak meşru bir kabinenin mevkii iktidara getirilmesini zâtü şevketsimatu hazreti padişahîden istihbar eyledi ve arzuju millî tarafı şahaneden is'afbuyurulacağı zamana kadar tekmil Anadolu bilcümle vilâyat, kolordular kabine ile ve gayrimeşru makamat ile muhaberei resmîyeyi kat'eyledi. Zâtü âlilerinin milletçe verilmiş olan işbu umumî karardan haric kalamıyacağınız ve böyle vaziyetler karşısında hamiyeti meftureleri icabatını izhar ve tatbik buyuracağımız tabiidir. Binaenaleyh zâtü âlinizden hususatı atıyeyi rica eyleriz:

1 - Kolordunuz Kumandanı zâte, Harbiye Nâzırı Süleyman Şefik Paşanın Elâziz Valisi Ali Galip Beye Dahiliye Nâzırı Adil Beyle beraber Malatya ahalii islâmîyesini Sivas ahalii islâmîyesine karşı mukatele ve istihlâsı vatani istihdaf eyliyen harekâtı milliyeyi imhaya ait talimatnamenin surctile irtikâbı hiyanet ve ihanet eylediğinden kendisinin gayrimeşru olduğunu ve derhal nezaret mevkiiini terketmesi lüzumunu ihtar eylemesini bildirmek lâzımdır. Eğer kolordu kumandanınız bu hareket merdâne ve vatanperverâne yapılamayacak veya yapmak istemeyecek bir zât ise doğrudan doğruya zâtü âlii valanpervenlerinin işbu vazifeyi milliyeyi ifa buyurmalarına intizar olunur.

2 - Bütün millet ve ordunun ıskattan ibaret olan talebi meşruu zâtü şahanece is'af buyuruluncaya kadar İzmit hükümeti mülkiyesi ile beraber kumandanlık dahi Ferit Paşa Kabinesi ile resmî münasebatını kat'ederek milletin hareketine peyrev olacaktır.

3 - İngilizlere karşı hareketli vakianızın tamamen ahvali dahiliyemize ait olup kendilerine karşı hiçbir maksadı mahsusumuz bulunmadığı izah edilecek ve anasırı hristiyanîyenin bir gûna tereddüt ve tevahuşuna mahal bırakılmayacak surette ciheti mülkiye ile müştereken her türlü tedabiri inzibatîye itihaz olunacaktır.

4 - Fırkanızın mevcudu her yerde olduğu gibi terhis edilmiş halde bulunmadığından bir gûna dağdağaya meydan verilmeyerek ve seferberlik tarzında olmayarak mevzû millî müfrezeler teşkilile takviyesi esbabına tevessül olunacaktır. Fırkanızda kırk beş kadar ümera ve zabitan bulunduğu tahminine nazaran o havalide külliye millî müfrezeler teşkilâtı sehil olur. İşbu teşkilâtı millîyenin bilhassa İzmit-Kandıra hattile bunun garbında Üsküdar doğru teşmili icap eder.

5 - Her ihtimale karşı İzmit civarında Birinci Fırkanın ve bilcümle kumandan ve zabıt arkadaşlarınızın bulunacakları vaziyetin tedbirli ve ihtiyatkâr olması lüzumunu hatırlatırım. Harekâtı milliyemize ve ahvali dahiliyemize filen müdahale edecek olan ecebî kuvvetlerine karşı namuskârane ve merdane mukabelede asla tereddüt gösterilmeyecektir. Bu gibi ahvalde müdafaanın menafii memleket için muzır olabileceği ve ...asla iltifat olunmamalıdır. Hakkını gasp ve şerefü mevcudiyetini tahkir direnler hak ve şeref verebilecek hiçbir âlicenap düşman yoktur.

6 - İstanbul ile muhtelif vasıtalarla irtibat tesis ve temin olunmak lâzımdır. Bu suretle evvelâ Üsküdar namuskâr zabitanımız ve mert ordumuzun tabii muzaheretinde kuvvetli teşkilâtı millîye yapmak için zâtü âlilerle Birinci Fırkanın bilcümle zabitan arkadaşlarımızın sarfı himmet eylieceklerine emniyetim berkemaldır.

7 - Eskişehir civarında Kuvayi Millîye ile birlikte bulunan Garbî Anadolu Umum Kuvayi Millîye Kumandanı Fuat Paşa Hazretlerinde Ankarada Yirminci Kolordu Kumandan Vekili Kaymakam Mahmut Beyle Kastamonu havalisi Kumandanı Miralay Osman Beyle ve Bursada Elli Altıncı Fırka Kumandanı Bekir Sami Beyle tesis ve muhafazı irtibat buyurmaları münasip olur. Bursada

Birinci Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

Sizin pek önemli olan İzmitteki tümene komuta etmekte olduğunuzu kıvançla haberdardım. Vatan ve milletimizin içine düşürüldüğü perişanlığı açıklamaya gerek yoktur. Milletimizin açığa vurduğu ve edimli olarak kantladığı varlığı sayesinde kurtuluş umudumuzun güçlendiği elde edilen sonuçlarla saptanmaktadır. Milletimiz izlemeye karar verdiği yolda en üstün kararlılık ve kesinlikle yürümeyi sürdürürse kurtuluş kesindir. Birkaç ay önce ulusal savaşımızı kötü biçimde yorumlamaya uğraşan kötülük isteyenler artık belli olmuştur. İtilâf Devletleri ve İngilizler de amaç ve savaşımızdaki haklılığı ve milletin kararlılığında kesinliği kavrayıp en sonunda tarafsız kalacaklarını ve iç durumumuza karışmayacaklarını bildirmişlerdir. Ve üstelik milletimizi sevindirmek için Merzifonu boşalttıkları gibi Samsunu da boşaltmaya başlamışlardır. Yalnız Ferit Paşa Kabinesi haklı ulusal savaşıma karşı dış düşmanların bile yapmadıkları hainlikleri onaylamaktan geri durmadı. Bunun sonucunda milletin güvensizliğini kazandı. Millet el ve söz birliği ederek meşru bir kabinenin iş başına getirilmesini padişahıtan diledi ve milletin isteği padişah tarafından yerine getirileceği zamana değin bütün Anadolu tüm iller, kolordular kabine ve meşru olmayan görevlilerle resmî haberleşmeyi kesti. Sizin milletçe verilmiş olan bu genel kararın dışında kalamıyacağınız ve böyle durumlar karşısında yaradılışımızdaki vatanseverliğin gereğini açıklayıp yapacağınız doğaldır. Şu halde sizden aşağıdaki noktaları rica ederiz:

1 - Kolordunuz Komutanı olan kişiye, Savaşları Bakanı Süleyman Şefik Paşanın Elâziz Valisi Ali Galip Beye İçişleri Bakanı Adil Beyle birlikte Malatyanın Müslüman halkını Sivasın müslüman halkına karşı birbirlerini öldürmeye ve vatan kurtarılmasını amaçlayan ulusal savaşımı yok etmeye ilişkin direktif göndererek hainlik ve ihanet suçu işlediğinden kendisinin meşru olmadığını ve hiç gecikmeden bakanlıktan ayrılması gereği üzerine uyarıda bulunmasını bildirmek zorunludur. Eğer kolordu komutanınız bu mertçe ve yurtseverliğe yaraşır işi yapamıyacak veya yapmak istemeyecek bir kimse ise doğrudan doğruya siz yurtsever kişinin bu ulus görevini yapmanız beklenir.

2 - Bütün millet ve ordunun hükümeti düşürmekten başka bir şey olmayan haklı isteği padişah tarafından yerine getirilmeye kadar İzmitin sivil yönetimi ile birlikte komutanlık da Ferit Paşa Kabinesi ile resmî ilişkileri keserek milletin tutumuna katılacaktır.

3 - İngilizlere karşı davranışınız tümüyle içişlerimizle ilgili olup kendilerine karşı hiçbir özel amacımız bulunmadığı anlatılacak ve hristiyan unsurların hiçbir kararsızlık ve ürküntüye kapılmalarına yer verilmeyecek biçimde sivil yönetimle birlikte her türlü güvenlik önlemleri alınacaktır.

4 - Tümeninizin mevcudu, her yerde olduğu gibi, terhis edilmiş durumda bulunmadığından, herhangi bir kuşkuya meydan verilmeyerek ve seferberlik biçiminde olmayarak yerel milis kuvvetler kurarak güçlendirme yoluna gidilecektir. Tümeninizde kırk beş kadar komutan ve subay bulunduğu varsayımına göre o yörede çok sayıda milis birlikler kurulması kolay olur. Bu ulusal örgütlerin özellikle İzmit-Kandıra hattile bunun batısında Üsküdar doğru genişletilmesi gerekir.

5 - Her olasılığa karşı İzmit yöresinde Birinci Tümenin ve bütün komutan ve subay arkadaşlarınızın bulunacakları durumda tedbirli ve dikkatli olması gereğini hatırlatırım. Ulusal savaşımıza ve iç işlerimizde edimli olarak karışacak olan yabancı güçlere karşı namusluca ve mertçe karşılık vermekte hiç mi hiç duraksama gösterilmeyecektir. Bu gibi durumlarda savunmanın ülke yararları için zararlı olabileceği ve.....hiç mi hiç kulak verilmemeli. Hakkını elinden kaptıranlara onurunu ve varlığını aşağılattıranlara hak ve onur verebilecek iyi yürekli hiçbir düşman yoktur.

6 - İstanbul ile türlü yollardan bağlantı kurup sağlamak gerekir. Böylece önce Üsküdar namuslu subaylarımız ve mert ordumuzun yardımıyla güçlü ulusal örgütler kurmak için sizinle Birinci Tümendeki bütün subay arkadaşlarımızın çaba harcayacaklarına çok güveniyorum.

7 - Eskişehir yöresinde Ulusal Güçler ile birlikte bulunan Batı Anadolu Genel Ulusal Güçler Komutanı Fuat Paşa Hazretlerine Ankarada Yirminci Kolordu Komutan Vekili Yarbay Mahmut Beyle Kastamonu yöresi Komutanı Albay Osman Beyle ve Bursada Elli Altıncı Tümen Komutanı Bekir Sami Beyle bağlantı kurup bu bağlantıları korumanız uygun olur. Bursada Bekir Sami Bey-

Bekir Sami Beyle sık, sık muhabere ve ora vaziyeti hakkında doğrudan doğruya bizi dahi tenvir buyurmanızı rica ederiz. Balâdaki ricalarımızın alınıp icabatına tevessül buyurulduğuna ve netayicine dair itayi malûmat buyurulmasını rica eder muhabbetle gözlerinizden öperiz kardeşim.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti
Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 125.

**Sıvasta Rumeli ve Anadolu Müdafaa Hukuku
Millîye Cemiyeti Heyeti Muhteremesine**

İzmit, 2/10/1335

C: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığım vakit henüz altı gündenberi temas ettiğim buradaki fırka zabitanına...harekâtı millîye tezahüratı vatanperverânenin esbab ve menşeiini izah etmekle meşguldüm. İlk iş'arı âlilerini derhal memur mahsusla İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Kumandanına bildirdim. Mumailiyehi tanımadığım gibi fırkaya tayin ile izamum arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşmemiştim. Binaenaleyh tebligatı samâlerini kendisine tebliğe ve cevap ahzine mecbur idim. İstanbul hâlâ cevap vermeyince şifreli telgrafla kolorduya tebliğ ve tekit ettim. Beri taraftan mutasarrıf beyle müftü, ulema ve heyeti belediye ve eşrafın belediyede cem'ile bu baptaki tebligat ve irşadâtı âlilerinin heyete tebliğ ve tevdiini kararlaştırdık. Memurîn ve bazı ümera beraber olarak mutasarrıf beyle vakti muayyeninde belediyede içtima edilmesi ise de maatteessüf ahaliyi temsil edecek ve ahalinin vahdetine timsal olacak eşrafı belde bulunmadılar. Biz-zazure içtima edenlerin karare ile yarınki Cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Fevziye Camii şerifinde birleşmesi ve orada eşrafı ahali mahalliye mümessillerinin de bulundurulması ekseriyetle talep olunduğundan mensubîni askerîye ve memurîn de vakit ve mahalli maruzda bulunmaya karar verdiler. Bugün cemi ve irşadatta bulunduğum ümera ve zabitan arkadaşlarımız içinde cümlesi yarın camii şerifte vukubulacağını arzettiğim içtimada eşraf ve ahali livaya karşı kendilerinin ve ailelerinin maişeti hazırlarile vefatları vukuunda bîkes ve bîvaye kalacak efradı ailelerinin istikbâllerinin eşraf ve ahali belde tarafından temininin kendilerine kaviyen vait ve taahhüdünü ve bunların içinde içtihadında bitaraf veya muhalif görülenlerin içtihadı zâtîlerinin mukaddes olması hasebile kemakân vazîfesi ayrılmasını dermeyan ettiler. Gerek bu hususta içtima edecek heyeti millîyei livanın ve gerek zabitanın berveçhi maruz mutalebatta alınacak cevabın ayrıca arzedildiği tabiidir. Heyeti muhteremesine arzedilmiş olan tereddüt doğru değildir. Ahali mahalliyeinin içtimaları hakkındaki tebligata karşı ademi icabetlerine ve zabitanın ve fırka efradının hal ve istikbal için işeleri hususunun bir taraftan temin ve irae edilmemesine ve İstanbuldan muvafık bir cevap zuhuru da kaviyet ümit edilmesine mebni bir teennidir. İzmirin işgalinden ve vilâyatı şarkîyenin Ermenilere vadinden doğup binnetice menafii âliyei vataniye için çalışıldığını izhar ve ispata uğraşan işbu tehzüratı millîyenin menafii âliyei vatana hadim olmasını Cenabı Haktan temenni eyler ve gerek zâtı âlilerinin ve gerek Salâhattin bey biraderimizin iltifatnamelerindeki Rauf ve Mazhar Beylerin teveccüh ve iltifatlarına arzı teşekkürat eylerim Efendim.

**Fırka Kumandanı
Asım**

VESİKA, 126.

Fırka Kumandanı Asım Beyefendiye

Sıvas, 2 Teşrinievel 1335

C: İzahatı âliyelerinden lüzumu derecede tenevvür edildi. Teşebbüs edilecek hareket ve tevessül olunacak tedabir biraz ora ahalisince izam edilmekte olduğuna zahip oluyorum. Maksat gayet vazih ve meşrudur, bundan hiç kimsenin bitaraf ve bahusus muhalif kalmasını tasavvuf etmek istemiyoruz. Çünkü mevzuubahs olan mesele hiçbir vakit fırkacılık gibi hasis bir hedefe matuf değildir. Ahalinin zabitanaya teminat vermesi de şimdilik lüzumsuzdur. Anadolunun hiçbir yerinde böyle kuyut ve şuruta hiç kimse tâbi tutulmamış ve buna lüzum hisseditilmemiştir. İstanbul ahalisine hitaben yazılmış yeni bir beyanname vardır. Onu aynen şimdi zâta âlinize verdireceğim. Muhteviyatı yarınki içtimamızda faydeli olabilir. Ferit Paşanın yarına kadar çekilmesi ağılebi ihti-

le sık, sık haberleşerek ve ora durumu hakkında doğrudan doğruya bizi de aydınlatmanızı rica ederiz. Yukarıdaki ricalarımızın alınıp gereğini yapmaya başladığımızla ve sonuçlarıyla ilgili bilgi vermenizi rica eder sevgiyle gözlerinizden öperiz kardeşim.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği
Temsilci Kurul adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 125.

**Sıvasta Rumeli ve Anadolu Hakları
Savunma Derneği Sayın Kuruluna**

İzmit, 2/10/1919

K: Bugün saat iki sonrada makine başına çağrıldığımda daha sadece altı gündenberi ilişki kurduğum buradaki tümen subaylarına.....ulusal girişimin yutsever davranışlarının nedenlerini ve kaynağını açıklamakla uğraşıyordum. Sizden aldığım ilk emri hiç geciktirmeden özel bir görevliye İstanbuldaki Yirmi Beşinci Kolordu Komutanına bildirdim. Onu tanımadığım gibi tümene atanamla gönderilmem arasında geçen üç gün içinde de kendisinin hasta bulunmasından dolayı görüşmemiştim. Bu nedenle emirlerinizi kendisine bildirmek ve yanıt almak zorunda idim. İstanbul hâlâ yanıt vermeyince şifreli telgrafla kolorduya yeniden bildirdim. Öbür yandan mutasarrıf beyle müftüyü, din bilginlerini ve belediye meclisini ve halkın ileri gelenlerini belediyede toplayarak sizin bu konudaki bildirim ve aydınlatmalarınızın kurula bildirip verilmesini kararlaştırdık. Memurlar ve bazı yüksek rütbeli subaylar, birlikte olarak mutasarrıf beyle belirlenen zamanda belediyede toplanmış ise de ne yazık ki halkı temsil edecek ve halkın birliğine simge olacak şehir ileri gelenleri bulunmadılar. Zorunlu olarak, toplantıya katılanların karare ile yakıncı Cuma günü öğle namazından sonra saat üçte Fevziye Camiinde birleşmesi ve orada yerli halkın ileri gelenlerinin temsilcilerinin de bulundurulması çoğunlukla istendiğinden askerler ve memurlar da bildirilen zaman ve yerde bulunmaya karar verdiler. Bugün toplayıp aydınlattığım komutan ve subay arkadaşlarımızın içinde hepsi yarın camide yapılacağını bildirdiğim toplantıda sancağın ileri gelenlerine ve halkına karşı kendilerinin ve ailelerinin şimdiki geçimlerinin ölüm-leri durumunda kimsesiz ve yoksul kalacak aile bireylerinin geleceğinin şehrin ileri gelenleri ve halk tarafından güvence altına alınması konusunda onlara sağlam söz verilmesi ve bunun onlar tarafından yüklenilmesini ve bunlardan tarafsız ya da muhalif görülenlerin kişisel görüşlerinin kutsal olması nedeniyle eskisi gibi görevleri başından ayrılmamasını ileri sürdüler. Hem bu konuda toplanacak ulusal sancak kurulunu, hem de subayların bildirilen istekleri konusunda alınacak yanıtın ayrıca size bildirileceği doğaldır. Sayın kurulunuza bildirilmiş olan duraksama doğru değildir. Yerli halkın toplanmaları konusundaki bildirim karşın katılmaları ve subay ve tümen erlerinin bugünkü ve gelecekteki beslenmeleri konusunun herhangi bir yerden sağlanıp gösterilmemesi ve İstanbuldan olumlu bir yanıt gelmesi ve kuvvetle umulması dolayısıyla bir bekleyiştir. İzmirin işgalinden ve doğu illerinin Ermenilere bırakılmasına sözverilmesinden sonuç olarak yurdun yüce yararları için çalışıldığını açıklamaya ve kanıtlamaya uğraşan bu ulusal gösterilerin yurdun yüce çıkarlarına yardımcı olmasını ulu Allahtan diler ve hem sizin hem de Salâhattin Bey kardeşimizin övücü yazılarındaki Rauf ve Mazhar Beylerin sevgi ve övülerine teşekkürler sunarım Efendim.

**Tümen Komutanı
Asım**

BELGE, 126.

Tümen Komutanı Asım Beyefendiye

Sıvas, 2 Ekim 1919

K: Açıklamalarınızdan gereği kadar aydınlanıldı. Girişilecek işin ve alınacak önlemlerin ora halkınca biraz abartılmakta olduğunu sanıyorum. Amaç açık ve haklıdır, bunda hiç kimsenin tarafsız ve özellikle muhalif kalmasını düşünmek istemiyoruz. Çünkü söz konusu olan sorun hiçbir zaman particilik gibi küçük bir ereğe yönelik değildir. Halkın subaylara güvence vermesi de şimdilik gereksizdir. Anadolunun hiçbir yerinde hiç kimse böyle kayıt ve şartlara bağlı tutulmamış ve buna gerekseme duyulmamıştır. İstanbul halkına yönelik olarak yazılmış yeni bir bildiri vardır. Onu aynen şimdi size olduğu gibi verdireceğim. İçeriği yarın toplantınızda yararlı olabilir. Ferit

maldır. Bu takdirde yarınki içtimamız neticesinde zâtu şahaneye ve tayin ettiği taktirde yeni kabine reisine kabinenin amali millîyeye tamamen mutavaatkâr bitaraf zevattan terkibini istirham etmek hususunu ve buna intizar edildiğinin arz edilmesini, temin buyurunuz. Bir de vatanımızın ve istiklâli millîimizi kurtarmak için teşekkül edecek yeni kabine ile müttehidin daha pek çok çalınmaya ihtiyacımız olduğundan tamamen sükûnet dairesinde Heyeti Temsilîye kararile arzettiğim hususun nazarı dikkatte bulundurarak teşkilâta devam buyurulmasını rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

VESİKA, 127.

TAMİM

Gayet müstaceldir 2/3 Teşrinievel 1335
Bilcümle vilâyat ve müstakil livalar heyeti merkezîyelerine
Belediye riyasetlerine, Müdafaa Hukuk Cemiyeti riyasetlerine
Berayi malûmat (Sadruluzmâya)

1 - Vatan ve milletin temini halâs ve selâmeti için ihaneti tahakkuk eden Ferit Paşa Kabinesinin iskatile yerine Kuvayi Millîyeye müstenit ve amali millîyeye tamamen mutavaatkâr ehil zevattan mürekkep bir kabinenin ikamesi hususunda milletin teşkilâtı meşruasma müsteniden vukubulan teşebbüsâtı azimkâranesi ve zâtu akdesi padişahîye istirhamatı mütevaliyesi neticesi olarak Ali Rıza Paşa Hazretlerinin taht riyasetinde bir kabine teşekkül etmiştir.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi tarafından vukubulan müracaat üzerine müşarileyh yarın öğleden sonra saat ikide Meclisi Vükelânın içtimalı esnasında heyetimizle makine başında görüşeceklerini vait buyurdular. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve maksadı meşruai millete riayetkar olduğu takdirde Kuvayi Millîyenin yeni kabineye müzahir ve Ferit paşanın sebebiyet verdiği ihtilâfın külliyan zail olacağını arz ve meclisi müllinin in'ikadile murakabe fi liye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdâta girilmemesi ve sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memleketle memur olacak murahasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip milletin bihakkın amalini müdrik ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyurulması esasının kabul buyurulması rica edilecektir. Bu bapla başkaca mütealealan varsa yarın zevale kadar sürati iş'arı temenni olunur.

2 - İşbu tamim vilâyat ve elviye müstakille heyeti merkezîyelerine tebliğ olunmuştur.
Anadolu ve Rumeli Müdafaa
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 128.

Sadrizam Fahametlû, Devletlû Ali Rıza Paşa Hazretlerine

Millet şimdîye kadar resikârına geçenlerin Kanunu Esasîye ve amali millîyeye münafi harekâtı malûmesinden müteessiren hukuku meşruasını tanıtmak ve mukadderatını emin ve ehil ellerde görmek kararı kat'isini vermiş ve lâzımgelen teşebbüsâtı azimkâraneye tevessül eylemiştir. Teşkilâtı muntazamaya tâbi Kuvayi Millîye iradei kat'iyi milleti binayettillahilerim tamamen izhar ve ispat etmek kudretini ihraz eylemiştir. Millet kuvvet ve iradesini hiçbir vakit amali mukaddesi şahaneye mugayir ve menafîi mülkü millete mübavet bir tarzda sarfetmek gayrîmâ'kulesinde değildir. Millet zâtu akdesi hilâfetpenahinin mazharı emnî itimad olan zâtu fahametpenahilerile rûfakayı kiramınızı müşkül vaziyette bırakmaktan kat'iyen müterakki olup bilâkis tamamen müzahir olmaya bütün samimiyetle hazırdır. Ancak heyeti vükelâ meyanında Ferit Paşa ile teşriki faaliyet eylemiş nüzzarın mevcudiyeti heyeti celîlelerinin noktai nazarlarile amali millîyenin derecei mutabakatini kemali hulûs ile anlamak mecburiyetini hâsil eylemiştir. Milletçe emniyeti tamme tahassul emedikçe atılmış olan hat-vei salâhın tevkifi ve yarım tedbirlerle iktifa olunması milletle heyeti celîleleri arasında da su-itefihhümatı mucip olabileceğinden gayricaiz görülmektedir. Binaenaleyh heyetimiz kat'î ve sarîh olarak zâtu samîi sadarepenahilerinden berveçhiati hususatın hükümeti cedidece tasvip ve kabul edilip edilmeyeceğini kanalı hürmetle anlamağı vecibeden addeder:

1 - Hükümeti cedide Erzurum ve Sivas Kongrelerinde tayin ve tesbit edilen teşkilât ve makastı meşruai millete riayetkâr kalması.

Paşanın yarına kadar çekilmesi çok olasıdır. Bu durumda yarınki toplantınızın sonunda padişaha atanmışsa yeni hükümet başkanına kabinenin ulusal isteklere tümüyle uygun taraf-sız kimselerden kurulmasını dilemek konusunu ve bunun beklenmekte olduğunun bildirilmesini, sağlayım. Bir de vatanımızı ve ulusal bağımsızlığımızı kurtarmak için kurulacak yeni kabine ile elbirliği halinde daha pek çok çalışmaya gereksinmemiz olduğundan tam dincilik içinde ve Temsilci Kurul kararile bildirdiğim konular göz önünde bulundurarak örgütlenmeyi sürdürmenizi rica ederim kardeşim.

Mustafa Kemal

BELGE, 127.

GENELGE

Çok ivedidir 2/3 Ekim 1919

Bütün illerle bağımsız sancaklar Merkez Kurullarına
Belediye başkanlıklarına, Hakları Savunma Derneği başkanlıklarına
Bilgi için Başbakanlığa

1 - Vatan ve milletin kurtarılmasını sağlamak için hainliği kesin olarak anlaşılan Ferit Paşa Kabinesinin düşürülmesiyle yerine Ulusal Güçlere dayanan ve ulusal isteklere tümüyle uygun yetenekli kişilerden oluşacak bir kabinenin geçirilmesi konusunda milletin meşru örgütüne dayanarak yapılan kararlı girişimler ve çok kutsal padişah hazretlerine sunulan süreklî dilekler sonucunda Ali Rıza Paşa Hazretlerinin başkanlığında bir kabine kurulmuştur.

*Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu tarafından yapılan başvuru üzerine Ali Rıza Paşa yarın öğleden sonra saat ikide Bakanlar Kurulu toplantısı sırasında kurulumuzla makine başında görüşeceklerine söz verdi. Erzurum ve Sivas Kongrelerinde belirlenip saptanan örgütlere ve milletin haklı amaçlarına saygı gösterirlerse Ulusal Güçlerin yeni kabineyi destekliyeceği Ferit Paşanın neden olduğu anlaşmazlığın tümüyle giderileceğini bildirir ve Millî Meclis toplanıp da edimli olarak denetime başlayıncaya kadar milletin kaderiyle ilgili hiçbir bağlantıya girilmemesi ve barış konferansında millet ve memleketin kaderini belirlemekle görevli olacak delegelerin eskiden olduğu gibi yeteksiz kişilerden atanmayıp milletin isteklerini tam olarak bilen ve güvenini kazanmış olan bilgili ve yetenekli kimselerden seçilmesi ilkesinin kabul edilmesi rica edilecektir. Bu konuda başka-
ca düşünceler varsa yarın öğleye kadar tez elden bildirilmesini dileriz.*

2 - Bu genelge illerle bağımsız sancaklar merkez kurullarına bildirilmiştir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 128.

Yüce Başbakan, Devletlû Ali Rıza Paşa Hazretlerine

Millet şimdîye kadar iş başına geçenlerin Anayasaya ve milletin isteklerine aykırı olan ve herkesçe bilinen davranışlarından üzüntüye kapılarak meşru haklarını tanıtmaya ve kaderini güvenilir ve yetenekli ellerde görmeye kesin karar vermiş ve gereken kararlı girişimlere geçmiştir. Düzenli bir örgüte bağlı Ulusal Güçler milletin kesin meramını Tanrının yardımıyla tam olarak açıklamak ve kanıtlamak gücünü kazanmıştır. Millet gücünü ve iradesini hiçbir vakit padişahın kutsal isteklerine aykırı ve memleketle milletin çıkarlarına ters düşen bir biçimde harcamak gibi akılsızca davranmayacaktır. Millet çok kutsal padişah hazretlerinin inan ve güvenini kazanmış olan yüce kişiliğinizle saygıdeğer arkadaşlarınızı zor durumda bırakmaktan kesinlikle kaçınmakta olup tersine sizlere tam destek olmaya bütün içtenliğiyle hazırdır. Ancak Bakanlar Kurulu üyeleri arasında Ferit Paşa ile işbirliği yapmış bakanların bulunması yüksek kurulunuzun görüşüyle ulusal emellerin ne kadar uyuşabileceği noktasını çok açık olarak anlamak zorluğunu doğurmuştur. Milletçe tam bir güvene kavuşmadıkça atılmış olan kurtuluş adımının durdurulması ve yarım önlemler almakla yetinilmesi millette yüce kurulunuz arasında da yanlış anlamalar doğurabileceğinden uygun görülmemektedir. Bu nedenle kurulumuz yüce başbakanlıktan aşağıdaki konuların yeni hükümetçe uygun bulunup bulunmayacağını ve kabul edilip edilmeyeceğini kesin ve açık olarak saygıyla anlamayı borç hükümünde ödev sayar:

1 - Yeni hükümetin Erzurum ve Sivas Kongrelerinde belirlenen ve saptanan örgüte ve milletin meşru amaçlarına sayması.

2 - Meclisi Millînin in'ikadile murakabei filiye başlayıncaya kadar mukadderatı millet hakkında bir gûna taahhüdü kat'î ve resmîye girilmemesi.

3 - Sulh konferansında tayini mukadderatı millet ve memlekete memur olacak murahhasların sabıkı gibi naehillerden tayin edilmeyip milletin bihakkin amalini müdrük ve itimadına mazhar ehli vukuf ve iktidardan intihap buyurulması.

Bu esasatta tamamen itilâf hâsıl olduğu takdirde milletin vicdanından doğmuş ve bilcümle Düvelî İtilâfiyece meşruiyeti ve kudreti tanınmış olun teşkilâtı milliyemizin hükûmetin müzahiri olacağı ve bu suretle hükûmetin temini mukadderatı millet ve memleket hususunda sulh konferansında vukubulacak teşebbüsâtının daha emin ve müessir bulunacağı tabiidir.

Bu defa bu nikatı esasîyede bir mutabakat hâsıl olduğu anlaşıldıktan sonra hadisatı âhire sebebiyle hâsıl olan ahvali gayrıtâbiyenin izalesi maksadile bazı maruzatı tâliyede bulunmaktığımızza müsaadei sadaretpenahileri istirham olunacaktır.

3 Teşrinievel 1335
Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal

VESİKA, 129.

Bilûmum vilâyat ve müstakil mutasarrıflıklara, Müdafaa Hukuk Cemiyeti heyeti merkezîye riyasetile belediye riyasetlerine, K. Ü. 13, K.O. 15, K.O. 20, Niğdede Fırka 11, İzmitte Fırka 1 Kumandanlıklarına ve Torulda Fırka 3 Kumandanı Halit Beye:

Bugün Sadrazam Ali Rıza Paşanın vukubulan istizahı üzerine heyetimiz tarafından teklif edilen hususat aynen berveçhiati dercolunur. Cevaben, berayı tahlif sarayı humayuna azimet edeceklerinden cevabının yarın ita olunacağı bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında mutabakatı enzar ve amal husulü tamimen tebliğ edilinceye kadar kemafissabık muhaberatu resmîyenin munkatı bir halde bulundurulması lüzumu Heyeti Temsilîye kararile tebliğ olunur.

Suret: 128 numaralı vesikadır.

13/10/1335
Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namını
Mustafa Kemal

VESİKA, 130.

Makamı Sadareti Uzmaya

Erzurum Kongresi mukarreratı Sivas Umumi Kongresinde teşmilen aynen kabul edilmiştir. Bu mukarrerat ve teşkilât 11 Eylül 1335 tarihli beyanname muhteviyatı ile 8 Eylül 1335 tarihinde tabı ve neşrolunan Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti nizamnamesi muhteviyatından ibarettir. Her iki kongrede beyanname ve nizamnamelerle ilân edilmiş mukarrerattan başka kat'iyen bir karar mevcut değildir. Mahallî hükûmetlerin usulen ve kanunen tasdikına iktiran eylemiş bulunan mezkûr beyanname ve nizamnamenin henüz heyeti celilelerince manzur olmadığı anlaşılmakta olduğundan nizamnamenin mevaddı esasîyesini ihtiva eden beyannameyi berveçhiati aynen ve nizamnamenin teşkilâta ait nikatı esasîyesini de hulasaten arz ediyoruz.

SURET

Sivas, 11 Eylül 1335

Umumî Kongre Beyannamesidir:

Bütün milletçe malûm olan mehaliki hariciye ve dahilîyenin tevliet etmiş olduğu intibahu milliyeden doğan Kongremiz mukarreratı atıyeyi ittihaz etmiştir.

1 - Devleti Aliyei Osmanîye ile Düvelî İtilâfiye arasında münakit mütarekenamenin imza bulunduğu 30 Teşrinievel 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalan ve her noktasi islâm ekseriyeti kahiresile meşkûn olan memaliki Osmanîye aksamı yekdiğerinden ve camiai Osmanîyeden gayrikabili tecezzi ve hiçbir sebeple iftirak etmez bir küle teşkil eder; memaliki mezkûrede yaşayan

2 - Millî Meclisin toplanmasıyla edimli olarak denetim başlayıncaya kadar milletin kaderiyle ilgili hiçbir kesin ve resmî bağlantıya girilmemesi.

3 - Barış Konferansında millet ve memleketin kaderini belirlemekle görevli olacak delegelerin eskiden olduğu gibi yeteneksiz kişilerden atanmayıp milletin isteklerini tam olarak bilen ve güvenini kazanmış olan bilgili ve yetenekli kimselerden seçilmesi.

Bu ilkelere tam anlaşma olursa milletin vicdanından doğmuş ve bütün İtilâf Devletlerince meşru haklı ve güçlü olduğu tanınmış olan ulusal örgütümüzün hükûmetin destekçisi olacağı ve böylece hükûmetin millet ve memleketin kaderini sağlama almak konusunda barış konferansında yapacağı girişimlerinin daha sağlam ve etkili olacağı doğaldır.

Hele bu temel noktalarda birleşildiği anlaşılınsı ondan sonra son olaylar nedeniyle ortaya çıkan olumsuz durumların giderilmesi amacıyla ikinci derecede bir takım noktaları bildirmemize izin verilmesi yüce başbakanlıktan rica edilecektir.

3 Ekim 1919
Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 129.

Bütün illere ve bağımsız mutasarrıflıklara, Hakları Savunma Derneği merkez kurul başkanlıklarıyla belediye başkanlıklarına, K.O. 13, K.O. 15, K.O. 20, Niğdede Tümen 11, İzmitte Tümen 1 Komutanlıklarına ve Torulda Tümen 3 Komutanı Halit Beye:

Bugün Başbakan Ali Rıza Paşanın isteği üzerine kurulumuz tarafından önerilen noktalar aşağıda olduğu gibi yazılıdır. Yanıt olarak, and içmek için saraya gideceklerinden yanıtın yarın verileceği bildirilmiştir.

Hükûmet ile millet arasında görüş ve amaç birliğine varıldığı genelgeyle bildirilene kadar eskisi gibi resmî haberleşmelerin kesilmiş durumda bulundurulması gereği Temsilci Kurul kararile bildirilir.

Örnek: 128 sayılı belgedir.

13/10/1919
Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal

BELGE, 130.

Yüce Başbakanlığa

Erzurum Kongresi kararları Sivas Genel Kongresinde yaygınlaştırılarak olduğu gibi kabul edilmiştir. Bu kararlar ve örgüt 11 Eylül 1919 tarihli bildiri içeriğiyle 8 Eylül 1919 tarihinde basılıp yayımlanan Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği tüzüğü içeriğinden başka bir şey değildir. Her iki kongrede bildiri ve tüzüklerle ilân edilmiş kararlardan başka bir karar kesinlikle yoktur. Yerel hükûmetlerce yöntemine ve kanuna göre onaylanmış bulunan bu bildiri ve tüzüğün yüksek kurulunuzca daha görülmediği anlaşılmakta olduğundan tüzüğün temel maddelerini içeren bildiriye olduğu gibi ve tüzüğün örgütlere ilişkin temel noktalarını da özet olarak bildiriyoruz.

ÖRNEK

Sivas, 11 Eylül 1919

Genel Kongre Bildirisidir:

Bütün milletin bildiği dış ve iç tehlikelerin yarattığı milletçe uyanışın doğurduğu Kongremiz aşağıdaki kararları almıştır.

1 - Yüce Osmanlı Devleti ile İtilâf Devletleri arasında yapılmış olan ateşkes anlaşmasının imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalan ve her noktasında ezici Müslüman çoğunluğu oturan Osmanlı topraklarının bölümleri birbirinden ve Osmanlı topluluğundan ayrılmaz ve hiçbir nedenle koparılamaz bir bütün oluşturur; bu topraklarda yaşayan bütün Müslüman

*bilcümle anasını islâmiye yekdiğerine karşı hürmeti müteakabile ve fedakârlık hissiyatile meş-
hun ve hukuku ırkıye ve içtimâiyelerile şeraiti muhitelerine tamamilere riayetkâr öz kardeşirler.*

2 - Camiai Osmanîyenin tamamîyeti ve istiklâli millîmizin temini ve makamı muallâyı hilâfet ve saltanatın masuniyeti için Kuvayı Millîyeyi amil ve iradei millîyeyi hatim kılmak, esası katidir.

3 - Memaliki Osmanîyenin herhangi bir cüz'üne karşı vaki olacak müdahale ve işgale, ve bilhassa vatanımız dahilinde müstakil birer Rumluk ve Ermenilik teşkili gayesine matuf harekâta karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerinde mücahedatı milliyetle olduğu gibi müttehidin müdafaa ve mukavemet esası meşruu kabul edilmiştir.

4 - Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız bilcümle anasını gayrimüslimenin her türlü hukuku tâbiyetleri tamamilere mahfuz olduğundan, anasını mezkûreye hakimiyeti siyasiye ve muvazenetini içtimâiyemizi ihlâl edecek imtiyazat itası kabul edilmeyecektir.

5 - Hükümeti Osmanîye bir tazviki harici karşısında memleketimizin herhangi bir cüz'ünü terk ve ihmâl etmek ıztırmada bulunduğu takdirde makamı hilâfet ve saltanatla vatan ve milletin masuniyet ve tamamîyetini kâfil her türlü tedabir ve mukarrerat itihaz olunmuştur.

6 - Düveli İtilâfiyeye mütarekenamenin imza olduğu Fi. 30 Teşrinievvel sene 1334 tarihindeki hududumuz dahilinde kalıp bir ekseriyeti islâmiye ile meskûn olan ve harsî ve medenî faikiyeti müslümanlara ait bulunan vahdeti mülkiyetimizin taksimi nazariyesinden bilküllüye feragatle bu topraklar üzerindeki hukuku tarihiye, ırkıye, dinîye ve coğrafiyemize riayet edilmesine ve buna mugayir teşebbüsatin iptaline ve bu suretle hakkı adle müstenit bir karar itihaz olunmasına intizar ederiz.

7 - Milletimiz insanî, asrî, gayeleri tebcil ve fennî, sınaî ve iktisadî hal ve ihtiyacımızı takdir eder. Binaenaleyh devlet ve milletimizin dahilî ve haricî istiklâli ve vatanımızın tamamîyeti mahfuz kalmak şartile altıncı maddede musarrâh hudut dahilinde milliyet esaslarına riayetkâr ve memleketimize karşı istilâ emeli beslemiyen herhangi devletin fennî, sınaî, iktisadî muavenetini memnuniyetle karşılarız. Ve bu şeraiti âdile ve insanîyeyi muhtevi bir sulhün de acilen takarrürü selâmeti beşer ve sükûnu âlem namuna ahası amali milliyemizdir.

8 - Milletlerin kendi mukadderatını bizzat tayin ettiği bu tarihî devirde hükümeti merkezîyemizin de iradei millîyeye tâbi olması zarurîdir. Çünkü: İradei millîyeye gayri müstenit herhangi bir heyeti hükümetin indî ve şahsî mukarreratı milletçe muta olmadıktan başka haricen de muteber olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar mesbuk ef'al ve netayiç ile sabit olmuştur. Binaenaleyh milletinin içinde bulunduğu hali zucret ve endişeden kurtulmak çarelerine bizzat tevessüle hacet kalmadan hükümeti merkezîyemizin meclisi millîyi hemen ve bilâifateian toplaması ve bu suretle mukadderatı millet ve memleket hakkında itihaz eyliyeceği bilcümle mukarreratı meclisi millinin murakabesine arzemesi mecburîdir.

9 - Vatan ve milletimizin maruz olduğu mezalim ve âlâm ile ve tamamen aynı gaye ve maksatla vicdanı milliden doğan vatanî ve millî cemiyetlerin itihadından mütehasıl kütlei umumîye bu kere "Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti" unvanile tevsim olunmuştur. Bu cemiyet her türlü fırkacılık cerayanlarından ve ihtirasatı şahsiyeden külliye müberra ve münezzehdir. Bilcümle Müslüman vatandaşlarımız bu cemiyetin azayı tabiiyesindendirler.

10 - Anadolu ve Rumeli Müdafaa Hukuk Cemiyetinin 4 Eylül 1335 tarihinde Sivas şehrinde in'ikat eden Umumi Kongresi tarafından maksadı mukaddesi takip ile teşkilâtı umumîyeyi idare için bir "Heyeti Temsilîye" intihap edilmiş ve köylerden vilâyet merkezlerine kadar bilcümle teşkilâtı millîye takviye ve tevhit olunmuştur.

Umumî Kongre Heyeti

VESİKA, 131.

Müstaceldir

TAMİM

Kolordulara

Vali ve mutasarrıflara

**Müdafaa Hukuk Cemiyetlerine (Karahisar, Gümüşane, Rize, Giresun,
Ordu Müdafaa Hukuk Cemiyeti heyeti idarelerine)**

Bugün yeni kabine ile makine başında muhabereye devam edilmiştir. Kabine dünkü tekâlifimiz hakkında beyanname ve nizamnamemizin muhteviyatını istizah etti. İcap eden malûmat ve

unsurlar birbirine karşı karşılıklı saygı ve özveri duygularıyla dolu olduğu gibi etnik ve sosyal haklarıyla yöre koşullarına tam olarak saygılı öz, kardeşirler.

2 - Osmanlı toplumunun bütünlüğü ve ulusal bağımsızlığımızın sağlanması ve yüce halifelik ve saltanat makamının korunması için Kuvayı Millîyeyi etkin ve millî iradeyi egemen kılmak, kesin ilkedir.

3 - Osmanlı topraklarının bir parçasına karşı yapılacak el uzatmaya ve işgale ve özellikle vatanımız içinde bağımsız birer Rumluk ve Ermenilik kurulması amacına yönelik davranışlara karşı Aydın, Manisa ve Balıkesir cephelerindeki ulusal savaşımında olduğu gibi elbirliğiyle savunma ve karşı koyma ilkesi kabul edilmiştir.

4 - Ötedenberi aynı vatan içinde birlikte yaşadığımız Müslüman olmayan tüm unsurların her türlü uyrukluk hakları bütünüyle saklı olduğundan, bu unsurlara siyasi egemenliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilmesi kabul edilmeyecektir.

5 - Osmanlı hükümeti bir dış baskı karşısında memleketimizin herhangi bir parçasını gözden çıkarıp bırakmak zorunda kalırsa hilâfetle saltanatın ve vatanla milletten dokunmazlığını ve bütünlüğünü sağlayacak her türlü önlemler ve kararlar alınmıştır.

6 - İtilâf Devletlerince ateşkes anlaşmasının imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihindeki sınırlarımız içinde kalıp bir Müslüman çoğunluğun oturduğu ve kültür ve uygarlık üstünlüğü Müslümanlarda bulunan ülke bütünlüğümüzün bölünmesi kuramından büsbütün vazgeçip bu topraklar üzerindeki tarihsel, etnik, dinî ve coğrafi haklarımıza uyulmasını ve buna aykırı girişimlerin kaldırılmasını ve böylece hak ve adaletle dayalı bir karar alınmasını bekleriz.

7 - Milletimiz insanî, çağdaş ereklere yüceltir ve teknik, endüstriyel ve ekonomik durum ve gereksinmemizin bilincindedir. Şu halde devlet ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünlüğü saklı kalmak koşulu ile altıncı maddede belirtilen sınır içinde milliyet ilkelerine saygılı olan ve memleketimize karşı saldırı ve yayılma amacı gütmeyen herhangi bir devletin teknik, endüstriyel ve ekonomik yardımından memnun oluruz. Ve bu adaletli ve insanî koşulları içeren bir barışın tezeldcn yapılması da insanlığın esenliği ve dünyanın dinginliği adına en büyük ulusal isteğimizdir.

8 - Milletlerin kendi kaderlerini kendileri belirlediği bu tarihî dönemde İstanbul hükümetinin de milletten iradesine bağlı olması zorunludur. Çünkü: milletten iradesine dayanmayan herhangi bir hükümetin keyfi ve kişisel kararlarına millet baş eğmedikten başka dışarıda da geçerli olmadığı ve olamayacağı şimdiye kadar geçen eylem ve sonuçlarla saptanmıştır. Şu halde milletten içinde bulunduğu sıkıntı ve kaygıdan kurtulmak yollarına doğrudan doğruya kendisinin başvurmasına gereklik kalmadan İstanbuldaki hükümetimizin hiç gecikmeden ve bir an bile yitirmeden millî meclisi toplanması ve böylece millet ve memleketin kaderiyle ilgili olarak alacağı bütün kararları millî meclisin denetimine sunması zorunludur.

9 - Vatan ve milletimizin karşı karşıya bulunduğu kıyım ve acılar ile hepsi aynı amaçla milletten vicdanından doğan yurtçu ve milliyetçi derneklerin birleşmesinden oluşan genel topluluk bu kere "Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği" adını almıştır. Bu dernek her türlü particilik akımlarından ve kişisel hırslardan tümüyle uzaktır. Bütün Müslüman vatandaşlarımız bu derneğin doğal üyesidir.

10 - Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneğinin 4 Eylül 1919 tarihinde Sivas şehrinde toplanan Genel Kongresi tarafından kutsal amacı gütmek ve genel örgütü yönetmek için bir "Temsilci Kurul" seçilmiş ve köylerden il merkezlerine kadar bütün ulusal örgütler güçlendirilmiş ve birleştirilmiştir.

Genel Kongre Kurulu

BELGE, 131.

İvedidir

GENELGE

Kolordulara

Vali ve mutasarrıflara

**Hakları Savunma Derneği (Afyon, Gümüşane, Rize, Giresun,
Ordu Hakları Savunma Derneği yönetimi kurullarına)**

Bugün yeni kabine ile makine başında görüşme sürdürülmüştür. Kabine dünkü önerilerimiz ve bildiri ve tüzüğümüzün içeriği konularında bilgi istedi. Gereken bilgi verildi ve açıklama yapıldı.

izahat verildi. Heyeti vükelâca badelmüzakere bu gece cevap verileceği bildirildi. Binaenaleyh netice kat'iyeye kadar kemaflissabık muhaberatı resmîyeye hiçbir taraftan girişilmemesi lüzumu Heyeti Temsilîye kararile tamimen tebliğ ve rica olunur.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaaı
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 131.

Sivas, 4/10/1335

**Kastamonu, Ankara, Samsun, Sivas, İzmit, Bolu, Elâziz, Trabzon,
Diyarbakır, Konya telgraf başmüdürleri**

Heyetimiz yeni kabine ile telif ve tevhidî amal etmek üzere muhaberededir. Bu husus ta-karriir ve tahakkuk edinciye kadar iş'arı ahire değın kemaflissabık İstanbul ile olan muhabe-ratı resmîye kat'iyen munkati bulundurulacaktır. İcap edenlerin ehemmiyetle nazarı dikkat-lerinin celbi tavsiye olunur.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaaı
Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 132.

Sivas, 5/10/1335

Makamı Sadareti Uzmaya

4 Teşrinievvel 1335 tarihli cevabî telgrafnamei sadaretpenahileri muhteviyatına nazaran cemiyetimiz Heyeti Temsilîyesinin vukubulmuş olan maruzat ve tekâlifinin tamamen tasvip ve kabul buyurulmuş olduğu kemali şükranla anlaşıldı. Ancak tarafı âcizanemizden taahhüt edilmesini talep buyurduğunuz nikat hakkında berveçhiati izahatta bulunmaktığımızı müsa-adei sâmilelerini rica ederiz:

Hükûmetin rehberi harekâtının ahkâmı kanuniyeye tamamen riayet olması tabii olup heyeti âcizanemizce de bunun tecellisini temin etmek yegâne gayedir, son zamanda hadis olan ahvali gayrıtabiî ve gayırkanuniyenin âmîl ve müsebbibi Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus mezkûr kabinenin şukutile heyeti celilelerince ahkâmı kanuniye dairesinde hareket ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından ikna edilmiş gayrumeşru e'fal ve harekât esbap ve müvellidatının ref'i için icap eden tedabiri kat'iyeye ittihaiz buyurulduğu takdirde bizatihi zail ve bu yüzden vukuu melhuz mehazir ve devamı muhtemel harekâta sebebiyet verilmemiş olur. Cemiyetimiz heyeti vükelâyı hazıraya ahkâmı kanuniye dairesinde her türlü taahhüdât ve muzaheretle bulunabilmesi için evvelâ hükûmetin meşru ve kanunî olan teşkilâtı milliyemizi hüsnükâbul eylediği sarih ve kati bir lisanla ifade buyurması lâzımdır. Aksi takdirde cemiyetimizle hükûmeti merkezîye arasında emniyet ve samimiyeti mütekebilenin husul bulunduğu meşkûk kalacak ve binnetice mütebayın harekât ve teşebbüsâtın zuhuru melhuz bulunacaktır.

Payitaht ile Anadoluyu yekdiğerinden tefrika heyeti âcizanemiz ve mümessilleri bulduğumuz efradı millet sebebiyet vermiş olmayıp bilâkis hükûmeti sabikanın Paris Sulh Konferansında vilâyatı şarkîyenin bittamam vâsi bir muhtariyeti haiz Ermenistan olmak üzere kabulü ve Toros hududu Osmanîye gösterilerek iki üç vilâyetin camiai Osmanîye haricine bırakılması ve payitaht ve vilâyatımızın eksen yerlerinde mütareke ahkâmı hilâfına birçok iş-gallere ve haysiyet ve istiklâlî devlet ve milleti muhil ahvale seyirci kalması ve mevcudiyeti millîyesini muhafaza azmî dindaranesile hukuku mukaddesini müdafayaaya kıyam eden Kongre azasının eşkıya çetesi gibi tenkili maksadile Mamuretülâziz vilâyetinde birtakım eşkıya cem'ine bitte vessül Sivas ve Mamuretülâziz vilâyetleri ahali arasında mukatele esbabını ihzar emrini veren hükûmeti sabikanın icraatı gayrumeşruası olmuştur. Aksamu memaliki Osmanîyenin işgali tehlikesine gelince teşkilâtı millîye izharı mevcudiyet eylediği gündenberi hiçbir işgal vaki olmadığı gibi bilâkis Ferit Paşa Kabinesinin müsamaha ve seyiyati neticesi olmak üzere ahkâmı mütarekeye mugayir olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz tahliye edilmiştir. Binaenaleyh vahdeti mülkiyeyi heyeti âcizanemiz değil hükûmeti sabikanın ihlâl eylediği müstağniî arzu beyandır. Tarafımızdan hiçbir dairei resmîye işgal edilmiş olduğundan gayrivaki bir halin tashihi gayrıvarittir. Ecanip ile vaki olan münasebatımız bir şekli siyasîi resmîde olmayıp Kuvayı Milliyemiz aleyhinde hükûmeti sabikanın neşriyatı vaktasının sıhhat veya ademi sıhhatini tahkik zımnında gelen ve payitahtta milletin iti-

di. Bakanlar Kurulunda görüşüldükten sonra bu gece yanıt verileceği bildirildi. Buna göre kesin sonuca kadar eskisi gibi hiçbir taraftan resmî haberleşmelere girişilmemesi gerekliliği Temsilci Kurul kararile genelge olarak bildirilir ve rica olunur.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 131.

Sivas, 4/10/1919

**Kastamonu, Ankara, Samsun, Sivas, İzmit, Bolu, Elazığ, Trabzon,
Diyarbakır, Konya telgraf başmüdürleri**

Kurulumuz yeni kabine ile uzlaşmak ve amaç birliğine varmak üzere haberleşmekte-dir. Bu konu bir karara bağlanıp gerçekleşene kadar yeni bir bildirimiz olmadıkça eskisi gibi İstanbul ile olan resmî haberleşmeler kesinlikle bulundurulacaktır. Gerekenlerin önem-le dikkatlerinin çekilmesini öneririz.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma
Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 132.

Sivas, 5/10/1919

Yüce Başbakanlığa

4 Ekim 1919 tarihli yanıt telgrafınızda yazılanlara göre derneğimiz Temsilci Kurulu-nun yapmış olduğu sunu ve önerilerinin hepsinin onaylanıp kabul edilmiş olduğu teşekkür-lerle anlaşıldı. Ancak bizce üstlenilmesini istediğiniz noktalarla ilgili olarak aşağıdaki açıklamaları yapmamıza izin vermenizi rica ederiz:

Hükûmetin davranışlarında yol gösterici olarak kanun hükümlerine harfi harfine uyulması doğal olup kurulumuz için de bunun gerçekleşmesini sağlamak tek amaçtır. Son zamanda ortaya çıkan olağan dışı ve yasa dışı durumların yaratıcısı ve nedeni Ferit Paşa Kabinesi idi. Bu husus o kabinenin düşmesi üzerine sizin kurulumuzca kanuna uygun olarak davranılır ve Ferit Paşa Kabinesi tarafından yapılmış eylem ve davranışların nedenleriyle sonuçlarının kaldırılması için gerekli olan kesin önlemler tarafımızdan alınırsa kendiliğinden ortadan kalkar ve bu yüzden doğabilecek sakıncalar ve sürebilecek davranışlara neden olmamış olur. Derneğimizin şimdiki bakanlar kuruluna söz vermesi ve yardımda bulunabilmesi için önce hükûmetin meşru ve yasal olan ulusal örgütlenmemizi iyi karşıladığını açık ve kesin bir dille söylemesi gerekir. Yoksa derneğimizle İstanbul hükûmeti arasında karşılıklı güven ve içtenliğin oluştuğu kuşku kalacak ve bunun sonucu olarak karşıt davranış ve girişimlerin ortaya çıkması beklenir olacaktır.

Padişahla Anadolunun birbiriyile bozuşmasına bizim kurulumuz ve temsilcisi olduğumuz halk neden olmuş olmayıp tersine eski hükûmet Paris Barış Konferansında doğu illerinin tümünü geniş bir özerklik sahibi Ermenistan olarak kabul etmesi ve Osmanlı sınıırı olarak Toros gösterilerek iki üç ilin Osmanlı topluluğu dışında bırakılması ve başkent ve illerimizin çoğu yerlerinde ateşkes hükümlerine aykırı birçok işgallere ve devlet ve milletin haysiyetiyle bağimsızlığını yaralayıcı durumlara seyirci kalması ve ulusal varlığımızı koruma yolundaki dinsel kararlılığıyla kutsal haklarını savunmaya kalkan Kongre üyelerini eşkıya çetesi gibi ezmek amacıyla Elazığ ilinden birtakım eşkıya toplanmasına girişilerek Sivas ve Elazığ illeri halkı arasında birbirini öldürme nedenlerini hazırlama emrini veren eski hükûmetin yasaya aykırı davranışları olmuştur. Osmanlı toprakları parçalarının işgal edilmesi tehlikesine gelince ulusal örgütler varlıklarını gösterdikleri gündenberi hiçbir işgal olmadığı gibi tersine Ferit Paşa Kabinesinin göz yumması ve kötülükleri sonucu olmak üzere ateşkes hükümlerine aykırı olarak işgal edilen Merzifon ve Samsun gibi yerlerimiz boşaltılmıştır. Şu halde ülkenin bütünlüğünü bizim kurul değil eski hükûmetin bozduğunu söyleyip açıklamak bile gereksizdir. Tarafımızdan hiçbir resmî daire işgal edilmemiş olduğundan olmamış bir durumun düzeltilmesi söz konusu olamaz. Yabancılarla olan ilişkilerimiz resmî siyasî bir biçimde olmayıp Ulusal Güçlerimize karşı eski hükûmetin yaptığı yayımların doğru olup olmadığını araştırmak için gelen ve başkentte milletin güvenini kazanmış Ulusal Güç-

madına mazhar Kuvayi Millîyeye müstenit meşru bir hükûmet göremiyen Düveli İtilâfiyenin nezdimize ba'seyledikleri birtakım memurini siyasilere vaki olan temaslardan ibaret olup gayei amali millîyeyi teşkilâtı millîyenin vüs'at ve kudretini, idarei millîyenin şümül ve kat'iyetini yakinen onlara ibras ve irae ile milletimiz hakkında celbi hürrmet ve itimadı temine inhisar etmiştir ki bu da sulh konferansında mukadderatı millet hakkında muzır değil bilâkis birçok netayici müfide istihsal edeceği azadei şekkü şüphedir. Meb'usan intihabatı hakkında hükûmeti sabıkanın verdiği evamiri zahire dairesinde hareket eden hükûmetler henüz defatiri esasîyeyi bile tanzime yeni başlamış olduklarından intihabatta ahalinin hürriyetine tevciüz ve müdahale şimdide kadar maddeten gayırkabil olduğu gibi cemiyetimiz bir firkaî siyasiye olmadığından ihtirasatı siyasîden bittamam beri bulunacağını ve intihabatta kat'iyen ahalinin içtihat ve hürriyeti vicdaniyesine müdahale etmeyeceğini biddef'at beyannamelerile esasen ilân eylemiştir.

Muamelâtı hükûmete iras edilen sekte ancak muhaberatu resmîyenin inkıtaıdır ki bu da milletin ebi müşfik ve ekremi bulunan padişahına maruzat ve istirhamatını takdime mâni teşkilile padişah ve efradı millet arasında bir seddi hail teşkil eden Ferit Paşa Kabinesinin harekâtı nameşruasının netayici zarurîyesindedir.

Şu noktaya da kemali ehemmiyet ve ciddiyetle nazarı dikkati fehmetpenahilerini celbe mecburuz ki beyanatı samilerinde memleketimizde usulü meşrutiyet icabınca hakimiyeti millîye cari bulunduğu mezkur ise de feshinden itibaren Meclisi Meb'usanın dört ay zarfında içtimai Kanunu Esasîmizin ahkâmı safıhasından iken bugüne kadar intihabatın defaliri esasîyesi bile tanzim edilmemiştir. Muhtacı izah olmadığı veçhile dört ay zarfında içtimai bir mecburiyeti kanuniye tahtında tahtında bulunan Meclisi Millinin şu ana kadar ademi içtimai Ferit Paşa Kabinesinin açtıkça açığa meşrutiyete bir darbesini ve Kanunu Esasîye bir tevciüzü kat'isini teşkil eder ve Kanunu Cezanın maddei mahsusasına tevfiikan bir cinayet addedilerek müsebbipleri hakkında ahkâmı kanuniyenin tamamî tabikî hakimiyeti millîyeyi kabul ve ahkâmı kanuniyenin tabikını kendisi için bir vazîfei kanuniye addedecek her hükûmeti meşrutinin ilk vazîfei mukaddesidir.

Ferit Paşa Kabinesinin tevliid eylemiş bulunduğu bugünkü vaziyeti gayritabûyenin ademi tekerriü için ilk maruzatımızda serdine müsaade istirham eylediğimiz atideki tekâlifin hüsnü telâkî ve tabikini temenni eyleriz:

1 - Meşru ve kanunî olan teşkilât ve teşebbüsâtı millîyemiz bazı bedhahan ve bilhassa Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik veya itihatçılık mahiyetinde suitefsir ve bu yüzden memleketimiz dahilinde şuriş olduğu tamim ve işaa edilmişti. Bugün millet arasında nifak ve şikak olduğu zehamında bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu şayialar kat'iyen gayrivarittir. Bilâkis memleketimizde her zamandan ziyade asaviş ve huzur olup millet dahi bir kütle müttehilde halindedir. Bu hakayik bütün cihan nazarında sabittir. Hükûmeti merkezîye için pek büyük bir kuvvei maneviye ve bir noktai istinat ehemmiyetinde bulunan bu vaziyete rağmen Ferit Paşa Kabinesi tâ son zamana kadar Anadolu ahvalini müşevveş ve mucibi endişe göstererek milletin cihan nazarında iktisaba başladığı itibari medenîyi izaleye çalışmaktan hâli kalmadı. Binaenaleyh bugün tekmil Anadolunun hükûmeti cedideden beklediği ilk iş milletin yekvücut olup sükûn içinde hukuku meşruasının müdafasına çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında muhüllî asayiş hiçbir hal ve hareket mevcut olmadığını ve hususile amali millîyenin tamamilen haklı ve meşru olduğunu resmî bir beyanname ile cihan efkârı umumîyesine ilân etmektedir. Bu suretle milletin teşkil ettiği vahdeti umumîyeye hükûmet te iltihak ederek hiçbir kuvvei siyasiyemiz bu mübeccel cereyanın haricinde kalmamış olmaktadır.

2 - Hükûmeti sakanın tahrikâtı ihanetkâranesine alet olarak ahaliyi tesliih ve mukateleye sevkeden birtakım rüesayı memurinin mahkemei aidesine tevdiî ve harekâtı meşruai millîyeye mümanaat ve hyanet eden bazı vülâtı sabıkanın da hizmeti devletle istihdam olunmaları ve mahza hukuku kanuniyei millîyeye muzaheret elliklerinden dolayı azledilenlerin de memuriyetlerine idadelerile hak ve adaletin yerine getirilmesi talep ve rica olunur.

3 - Ordunun maneviyatı üzerinde suitesir icra eden, Harbiye Nezaretini âtl ve gayrıkadır bir hale getiren tadei rütbeleri Meclisi Millinin tasdikimi itirana etmemiş olan ve yegâne sebebi istihdamları da birtakım esbap ve mülâhazatı sakimeî siyasîden ibaret bulunan mütekaidin derhal asıllarına ircaile mühim ve mutena makamalı askeriyenin ehil ellere tevdiini ordunun ve devletin selâmeti namına arz ve teklif ederiz.

4 - Anasırı islâmîyeyi birbirile mukateleye sevkedip milletin harekâtı meşruasını işkâl etmek

lere dayalı meşru bir hükûmet göremiyen İtilâf Devletlerinin yanımıza gönderdikleri birtakım politik görevlilerle yapılan görüşmelerden başka bir şey değildir, ve amacı ulusal istemleri ulusal örgütlerin yaygınlığını ve gücünü, millî iradenin geniş kapsam ve kesinliğini onlara iyice belirtilip göstermekle milletimize saygı ve güven sağlamakla sınırlı kalmıştır ki bunun da barış konferansında milletin kaderi için zararlı değil tersine birçok yararlı sonuç elde etmeye yarayacağı hiç kuşku götürmez. Meb'usların seçimi konusunda eski hükûmetin verdiği sözde - emirler uyarınca iş gören hükûmet daireleri ana defterleri bile düzenlemeye henüz yeni başlamış olduklarından seçimlerde halkın özgürlüğüne tarafımızdan el uzatılması ve karışılması şimdide kadar olanaksız olduğu gibi derneğimiz siyasi bir parti olmadığından siyasi hırslardan tümüyle uzak kalacağını ve seçimlerde halkın düşüncesine ve vicdan özgürlüğüne hiç mi hiç karışmayacağını yayımlanan bildirimlerle zaten birçok kez duyurmuştur.

Hükûmet işlemlerine getirilen kesiklik sadece resmî haberleşmelerin kesilmesidir ki bu da ulusun, şefkatli ve cömert babası olan padişahına bildiri ve dileklerini sunmasına engel olup padişah ve halk bireyleri arasında bir duvar oluşturan Ferit Paşa Kabinesinin meşru olmayan davranışlarının kaçınılmaz sonuçlarındandır.

Şu noktaya da bütün önem ve ciddiliğiyle siz sayın başbakanımızın dikkatini çekmek zorundayız ki demecilerinizde memleketimizde meşrutiyet yöntemi gereği ulusal egemenlik bulunduğu bildirilmekte ise de dağıtılmasından bu yana Meb'uslar Meclisinin dört ay içinde toplanması Anayasamızın açık hükmü gereği iken bugüne kadar seçim kütükleri bile düzenlenmemiştir. Açıklamaya bile gerek yoktur ki dört ay içinde toplanması yasal zorunluk olan Millî Meclisin şu ana kadar toplanmaması Ferit Paşa Kabinesinin açıktan açığa meşrutiyeti çiğneme ve Anayasaya kesin bir karşı koyma eylemini oluşturur ve Ceza Kanununun ilgili maddesi uyarınca bir suç sayılır ve bunu işleyenler hakkında yasa hükümlerinin tam olarak uygulanması ulusal egemenlik ilkesini kabul edecek ve kanun hükümlerinin uygulanmasını kendisi için bir yasa görevi sayacak her meşru hükûmetin ilk kutsal ödevidir.

Ferit Paşa Kabinesinin yaratmış olduğu bugünkü anormal durumun tekrarlanmaması için ilk yazımızda bildirilmesine izniniz istediğimiz aşağıdaki önerilerin iyi karşılanmasını ve uygulanmasını dileriz:

1 - Haklı ve yasal olan ulusal örgütlerimiz ve girişimlerimiz bazı kötücüller ve özellikle Ferit Paşa Kabinesi tarafından bolşeviklik ya da itihatçılık niteliğinde kötüye yorumlanmış ve bu yüzden memleketimizde karışıklık olduğu genelge ile duyurulmuştur. Bugün millet arasında ayrılık ve ikilik olduğunun sanıldığı anlaşılmıştır. Bu söylentiler kesinlikle doğru değildir. Aksine memleketimizde her zamandan çok güvenlik ve huzur vardır ve millet de birleşmiş bir kitle durumundadır. Bu gerçekler bütün dünyaca saptanmıştır. İstanbul hükûmeti için pek büyük bir moral güç ve bir dayanak noktası önemliliğinde bulunan bu duruma karşın Ferit Paşa Kabinesi ta son zamana kadar Anadolu durumunu karışık ve kaygılandırıcı göstererek milletin dünyanın gözünde kazanmaya başladığı uygar saygınlığı yok etmeye çalışmaktan geri kalmadı. Bu duruma göre bugün tüm Anadolunun yeni hükûmetten beklediği ilk iş milletin tek bir vücut halinde ve dinginlik içinde meşru haklarını savunmaya çalıştığını ve memleketin hiçbir tarafında güvenliği bozucu hiçbir durum ve davranış bulunmadığını ve özellikle ulusal isteklerin bütünüyle haklı ve meşru olduğunu resmî bir bildiriyle dünya kamu oyuna ilân etmektir. Böylece ulusun oluşturduğu genel birliğe hükûmet de katılacak ve hiçbir politik gücümüz bu yüce akımın dışında kalmamış olacaktır.

2 - Düşük hükûmetin haince kıskırtmalarına alet olmuş bulunan ve halkı silahlanmaya ve birbirini öldürmeye iteleyen birtakım üst düzey memurların yetkili mahkemeye verilmesi ve milletin haklı davranışlarına engel olarak hainlik eden bazı eski valilerin de devlet hizmetinde kullanılmaması ve sırf milletin yasal haklarına destek oldukları için görevden alınanların da görevlerine geri gönderilmeleri yoluyla hak ve adaletin yerine getirilmesini ister ve rica ederiz.

3 - Ordunun morali üzerinde kötü etki yapan, Savaşşleri Bakanlığını işlemez ve güçsüz bir duruma getiren rütbelerinin geri verilmesi Millî Meclisçe onanmamış olan ve görevlendirilmelerindeki tek nedenin de birtakım politik etkenler ve sakat düşüncelerden başka birşey olmayan emeklilerin gecikmeden emeklilik durumuna döndürülmeleri önemli ve yüksek askerlik görevlerinin yetenekli ellere verilmesini ordunun ve devletin esenliği adına öneririz.

4 - Müslüman halkı birbirlerine öldürmeye iteleyip milletin meşru savaşımını güçleştirmek

ması kendisince dahi matlup olan intihabalı teşriye neticesine kadar devam edebilecek intikal devresi hükümetidir. Bizim de asıl maksadımız olan bu gayenin bir an evvel teminine hail olacak bir mahzur olmadığı takdirde bizim de olanca himmet ve gayretimizi o ümmiyenin teminine hasreylemekliğimiz pek muvafık olacaktır mütalesindeyim. Yarı ağıyar nazarında buhranın temadi ediyor görünmemesi lâzımgelen bir zamanda yaşadığımız hissi de, o mütaleyayı müeyyit ve müekkittir. Hükümeti hazıra şimdiki şekle emel ve metalibi milliyenin kâffesini hüsnü telâkki etmek ve hüsnü intacına da sâyeylemek hususunda en ufak şüpheye mahal vermemektedir. Hususile Cemal ve Abuk Paşalar gibi zevatın hükümette teşkilâtı milliyenin bir murahtası ve kâfilî gibi telâkki olunmalarında tereddüde mahal yoktur, ikinci mesele de:

Şhâsa taallâk eden kısımdır ki, bunda bütün hissiyatım sizlerle beraber olmakla beraber ben de biraz itidal tavsiyesine cesaret edeceğim. İradei milliyenin muvaffakiyeti azimkâranesi umumen ve pek amik tesirat husule getirmiştir. Bu tesiratin bazılarıncı müntekimane harekât gibi telâkki ve tefsir olunabilecek icraat ile velevki en hafif surette şaibedar olmaktan masun bulundurulması bendenizce müphem bir noktadır. Sukut edenler yalnız maddeten değil manen de sukut etmişlerdir. Onların yeniden ikâ mazarrat edememeleri tahti teminde bulundurulduka mücazât müterettibelerini kanuna bırakmak teşkilâtı milliyenin memlekette eskilerinden bambaşka bir devri vakar ve adalet açmakta olduğu fikrini teyit ve takrir eyliyecektir. Millete hıyanet edenlerin cezasız kalmaması hususunda ittifak etmeyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmayacağında bendeniz şahsen eminim mesele onun da şimdilik kanunun darbei tehdit ve tedibine havale ediyormuşuz gibi görünmekte maslahat ve menfaat görüyorum. Erkânile vukubulan temaslarım da heyeti hazarai hükümet teşkilâtı milliyeye metalibini tamamî icra ve infazına azmetmiş olduğu müsteban oluyor. Harbiye Nâzırı Cemal Paşa bugün neşridilecek beyannamede bu cihetin zaten kâfi derecede musarrâh olduğunu ve ancak beyanname lisanı resmî hükümetle y azıldı gına göre her taraf nazarı dikkate alınarak dercedilmiş suri birkaç kelimeye atfı ehemmiyet olunmaması lâzımgeldiğini beyan eyledi. Ve bilhassa sadrı cedit heyeti hükümet her türlü suítefehîmü bertaraf edecek bir vaziyetin sureti kat'iyede temini idamesi için teşkilâtı milliyeye erkânünüm irae edeceği bir heyetle doğrudan doğruya temas etmeleri arzuyu samimîsini izhar ediyor. Hulâsa halen bendenizin en ziyade lâzım addettiğim cihat buhranın gayrümünhal ve müşevveş bir vaziyette temadi etmemesinden ibarettir. Bu ciheti acilen temin edebilirsek pek muvafık olacaktır. Mütaalei âlilerine intizaren arzı ihtiram eylerim.

6/10/1335

VESİKA, 134.

TAMİM

Gayet aceledir

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Kangrı, Afyon Karahisar, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbakır, Bitlis, vilâyet, liva ve kazalarına.

Bugün yine kabine makine başında Heyeti Temsiliyemizle bilvasıta bazı muhaberatta bulunmuştur. Kabinenin muhteviyatı malûmumuz olmayan bir beyanname neşredeceği anlaşılmıştır. Metalibi milliyeyi terviç ettiğini henüz kat'î olarak bildirmemiş olan kabinenin herne suretle olursa olsun bilcümle tebliğatının kemafıssabık iş arı dhire değin telgrafhanelerce alınmaması hususundaki tedabirin ehemmiyet ve dikkatle idamesi lüzumu tebliğ olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafai

**Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsiliyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Nâzır Paşa odası 7/8 Teşrinievvel 1335

C: Madde 1 - Zatı Devletlerine ve rüfekayi kirama âcizleri har ve samimî teşekküratımı takdim ile kespi mübahat eylerim. Kabine azayı kiramı bu hissi hürrmette tamamen müşterek ve Sadrazam Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 - Teşkilât noktai nazarından vukubulacak servis tarzındaki muhaberata kasime müsaade etmiştir.

istenilen yasama meclisi seçimi bitene kadar sürebilecek bir geçiş dönemi hükümetidir. Bizim de asıl amacımız olan bu sonucun bir an önce sağlanmasına engel olacak bir sakınca çıkmazsa bizim de olanca uğraşı ve çabamızı o amacın sağlanmasına bağlamamız pek uygun olacaktır düşüncesindeyim. Dost ve düşman gözünde, bunalım sürüyor görünmemesi gereken bir zamanda yaşadığımız duygusu da, bu düşünceyi destekleyip güçlendirmektedir. Bugünkü hükümet şimdiki biçimiyle ulusal istek ve amaçların tümünü iyi karşılamak ve iyi sonuçlanmasına da çalışmak konusunda en ufak kuşkuya yer vermemektedir. Özellikle Cemal ve Abuk Paşalar gibi kimselerin hükümette ulusal örgütlerin birer delegesi ve güvenesi gibi sayılmalarında kuşkuya yer yoktur. İkinci sorun da:

Kişilere ilişkin bölümdür ki, bunda bütün duygularıyla sizlerle birlik olmakla beraber ben de biraz ılımlılık önmeye cesaret edeceğim. Ulusal istemin sarsılmaz kararlılığının başarısı genel ve pek derin etkiler yapmıştır. Bu etkilerin kimselerce ölç alıcı davranışlar gibi sayılıp yorumlanabilecek işlerle ne kadar ufak olursa olsun lekelenmekten korunması bençe belirsiz bir noktadır. Düşenler yalnız nesnel olarak değil tinsel olarak da düşmüşlerdir. Onların yeniden zarar yapamaları sağlanmış bulundurulduka layık oldukları cezalarını kanuna bırakmak ulusal örgütlerin memlekette eskilerinden değişik bir ağır başlılık ve adalet dönemi olduğu düşüncesini güçlendirerek yerleştirecektir. Millete hainlik edenlerin cezasız kalmaması konusunda birleşmeyecek kimse bulunamaz ve hainliğin cezasız kalmayacağına ben kendim de güvenirim sorun olanları da şimdilik kanunun gözdağı verici ve uslandırın yumruğuna bırakıyormuşuz gibi görünmekte iyilik ve yarar görüyorum. Üyeleriyle yaptığım görüşmelerde şimdiki bakanlar kurulunun ulusal örgütlerin isteklerini eksiksiz olarak yerine getirmekte kararlı olduğu anlaşılıyor. Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa bugün yayımlanacak bildiriye bu durumun zaten yeterince açıklanmış olduğunu ve ancak bildiri resmî hükümet diliyle yazıldığından her yön göz önüne alınarak bildiriye konulan birkaç biçimsel kelimeye önem verilmemesi gerektiğini söyledi. Ve özellikle yeni başbakan hükümet kurulunun her türlü yanlış anlamayı giderecek bir durumun sürdürülmesini kesinlikle sağlamak için ulusal örgütler ileri gelenlerinin belirliyeceği bir ekiple doğrudan doğruya görüşmek yollu içten bir istek belirliyor. Kısaca, benim bu durumda en çok gerekli saydığım sorun bunalımın çözümlenmemiş ve karışık bir durumda sürüp gitmesidir. Bu sorunu hızla çözümlenebilirsek pek uygun olacaktır. Yüksek görüşlerinizi bekleyerek saygılar sunarım.

6/10/1919

BELGE, 134.

GENELGE

6 Ekim 1919

Çok ivedidir

İzmit, Adapazarı, Bilecik, Bursa, Eskişehir, Ankara, Kütahya, Çankırı, Afyon, Denizli, Antalya, Konya, Burdur, Kastamonu, Bolu, Sinop, Samsun, Trabzon, Giresun, Rize, Niğde, Kayseri, Harput, Diyarbakır, Bitlis, il sancak ve ilçelerine.

Bugün yeni kabine makine başında Temsilci Kurulumuzla aracı kanalıyla bazı yazışmalarda bulunmuştur. Kabinenin içeriğini bilmediğimiz bir bildiri yayımlayacağı anlaşılmıştır. Ulusun isteklerini onayladığını daha kesin olarak bildirmemiş olan kabinenin herne yolla olursa olsun bütün bildirimlerinin eskiden olduğu gibi yeni bildirimimize değin telgrafhanelerce alınmaması konusudaki önlemlerin önem ve dikkatle sürdürülmesi gerekliliği bildirilir.

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma

Derneği Temsilci Kurulu adına

Mustafa Kemal

BELGE, 135.

Sıvasta Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bakan Paşa odası 7/8 Ekim 1919

K: Madde 1 - Yüksek kişiliğiniz ve saygıdeğer arkadaşlara sıcak ve içten teşekkürlerimi sunmakla onur duyuyorum. Saygıdeğer kabine üyeleri bu saygı duygusuna tümüyle ortaklar ve Başbakan Paşa Hazretleri gözlerinizden öperler.

2 - Örgüt bakımından yapılacak servis biçimindeki yazışmalara kabine izin vermiştir.

3 - Ahalinin efkârını tatmin için beyannamenin tesrüi neşrine zaruret hâsül olmuş ve nikatı lâzimeye dikkat olunmuştur.

4 - Zâtı hazreti padişahîye yazılacak maruzat ile tebligat suretine ait kabine mütaaleasını almak mevaidi devletlerinin icrasına başlandığını gösterir; bu hal mucibi fahrim oldu. Yeni intihabı Meb'usan Kanunu intihap zamanını kısaltmak ve meb'us adedini azaltmamak ve tarzı intihabı kolaylaştırmak esasına müstenittir. Bu esaslara göre intihap bu ay gayesinde hitam bulacaktır. Zâtı Devletlerine ve rüfekayı kirama hüürmeti hamilemin takdimine müsaade buyurulmasını rica ederim.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 136.

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre

7/8 Teşrinievvel 1335

C:

1 - İltifatı devletleri rüfekayı âcizanemce mucibi şükran oldu. Ve bilmukabele gerek Sadrazam Paşa Hazretlerine ve gerekse kabine azayı kiramına arzı tevdrat ederiz.

2 - Gerek hututu esasîyemizi teşkil eden metalibi umumîyeyi millîye ve gerekse maksadı mukaddese bir an evvel vüsulü tashil edecek tefferuatı lâzime üzerinde hükümeti milletle hüsnü itilâf ettirmek hususundaki delâlet ve gayreti hamiyetkârenelerinden dolayı da zâtı devletlerine umum arkadaşlar namuna arzı şükran ederim Efendim.

8/10/1335

VESİKA, 137.

Mustafa Kemal

BEYANNAME

Harici ve dahili felâketlerin tehdi altında hukuku tabiiyesile mukaddesatının mahfuziyetini temin gayesi etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar hakimiyeti millîyeyi ayaklar altına alan birkaç şahsın husumeti hainanesi karşısında kalmıştı. Millete istinat edememek itibarile haddi zatinde hiçbir kuvvet ve ehemmiyeti olmayan eşhası mezkûrenin her nasılsa resikâra gelmiş bir hükümet şeklinde olması, bu mahiyetinden bir ehemmiyeti resmîye almasını intaç ediyordu. Bu sebeple şimdiye kadar milletin vahdeti manevîyesi noksanzı olmakla beraber, hükümeti merkeziyenin bu vahdeti millîyeye dahil olmaması bulunması yarü ağıyare karşı milletin değil fakat devletin vahdeti umumîyesini natamam olarak gösteriyordu. Lâkin bugün Cenabı Hakka ve kendi hakkına istinat eden büyük milletimizin gösterdiği imanı mutlak karşısında hailler sukut edip nihayet ayni gayeyi istihlas etrafında devletimizin de vahdeti umumîyesi tamam oldu. Bu muvaffakiyeti Millîye iki safhada tecelli etti: Bunların birincisi milletin amali meşruasına kespi utula eden helafetpenah efendimizin Ferit Paşa Kabinesini derhal ıskatile ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretleri riyasetinde teşekkül eden yeni heyeti vükelâ tarafından amali millîyemizin meşruiyeti ve Kuvayı Millîyenin hakimiyeti esasatı kabul edilerek millete hükümet arasında bir itilâfî tam olmasile tahakkuk etti. Bu itilâfa binaen bugünden itibaren bütün teşkilâtı Millîye ve Heyeti Temsilîyemiz, her iki tarafça müşterek ve bütün milletçe mültezem nikatı nazarımızun teminile amali millîyemizin istihsalinde yeni heyeti vükelâyâ müzahir ve muavin olacak ve muhaberatı resmîye üzerine mevzu olan memnûiyeti refedecektir. Bu vazifenin ifasında teşkilâtımız hiçbir yerde hiçbir kimsede tarafından hükümetin vezaifve icraatı kanunîyesine karşı hiçbir müdahaleye kat'îyen meydan vermiyecek ve bu suretle teşkilâtı millîyenin bütün hedefi mesai ve faaliyeti, vatanın emri istihlasında mütemerkiz kalacaktır. İstihlasın bu istihsalinde hükümetin vezaifî resmîyesine mukabil milletin de pek büyük ve pek mübrem vezaifî millîyesi olduğunu nazarı itibara alan cemiyetimiz, hükümetçe musaddak olan nizamnamesi ahkâmına tevfikân teşkilâtı umumîyesini taazzuv ettirerek vezaifî millîyenin intizamı ifasını temin etmeği elzem addetmektedir ve esasen bu büyük ve millî gayeden başka hiçbir maksat takip etmiyen heyetimiz, her türlü menafî şahsiyeden ve fırka ihtirasatından da münezzehe olduğundan, ilân etmiş olduğu esasatı millîyeden hiçbir sebep ve behane ile hiçbir zaman inhiraf etmiyecek ve en büyük hissei faaliyetini Kuvayı Millîyenin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da asayiş ve sükânı tam içinde tevzînine hasredecektir ve en mühlik şeraiiti tarihiye altında bile vakarı millisinden ve herkesin hukukuna riyayetteki hasaili mevruyesinden zerre kadar ayrıl-

3 - Halkı rahatlatmak için bildirimini yayımlanmasının çabuklaştırılması zorunlu olmuş ve gereken noktalara dikkat edilmiştir.

4 - Padişah hazretlerine yazılacak sunular ile bildirimini biçimine ilişkin kabine görüşünü almak verilen sözlerin yerine getirilmesine başlandığını gösterir, bu durum bana övünç verdi. Yeni Meb'uslar Seçimi Kanunu seçim zamanını kısaltmak ve meb'us sayısını azaltmamak ve seçim yöntemini kolaylaştırmak ilkelerine dayanmaktadır. Bu ilkelere göre seçim bu ay sonunda tamamlanacaktır. Yüksek kişiliğinize ve saygıdeğer arkadaşlara üstün saygılarımı sunmama izin vermenizi rica ederim.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 136.

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

Şifre

7/8 Ekim 1919

K:

1 - İltifatlarınıza ben ve arkadaşlarım teşekkür ederiz. Ve karşılık olarak hem Başbakan Paşa Hazretlerine ve hem saygıdeğer kabine üyelerine saygılar sunarız.

2 - Hem temel yolumuzu oluşturan genel ulusal isteklere ve hem de kutsal amaca bir an önce ulaşmayı kolaylaştıracak gerekli ayrıntılar üzerinde hükümeti milletle tam uyumlu duruma getirmek konusundaki yurtsever yardım ve çabalarınızdan dolayı da size tüm arkadaşlar adına teşekkürler sunarım Efendim.

8/10/1919

BELGE, 137.

Mustafa Kemal

BİLDİRİ

Dış ve iç felâketlerin tehdi altında doğal hakları ile kutsal değerlerinin korunmasını sağlamak amacı etrafına toplanan büyük milletimiz, bugüne kadar ulusal egemenliği ayaklar altına alan birkaç kişinin haince düşmanlığı karşısında kalmıştı. Millete dayanmadığı için gerçekte hiçbir gücü ve önemi olmayan bu kimselerin her nasılsa işbaşına gelmiş bir hükümet biçiminde bulunmaları, bu niteliğinden resmî bir önem alması sonucunu doğuruyordu. Bu nedenle şimdiye kadar milletin tinsel birliği eksiksiz olmakla birlikte, İstanbul hükümetinin bu millî birlik içine girmemiş olması dosta düşmana karşı milletin değil ama devletin genel birliğini eksik olarak gösteriyordu. Ama bugün Ulu Tanrıya ve kendi hakkına dayanan büyük milletimizin gösterdiği sarsılmaz inanç karşısında engeller yıkılıp en sonunda aynı kurtuluş amacı etrafında devletimizin de genel birliği tamam oldu. Bu ulusal başarı iki aşamada gerçekleşti: Bunların birincisi milletin haklı isteklerini öğrenen halifemiz efendimizin Ferit Paşa kabinesini hemen düşürmesi ve ikincisi de, Ali Rıza Paşa Hazretlerinin başkanlığında kurulan yeni bakanlar kurulu tarafından ulusal isteklerimizin haklılığı ve Ulusal Güçlerin egemenliği ilkeleri kabul edilerek millete hükümet arasında tam bir anlaşma olmasıyla gerçekleşti. Bu anlaşmaya dayanılarak bugünden başlamak üzere tüm ulusal örgütler ve Temsilci Kurulumuz, her iki tarafça paylaşılan ve bütün milletçe özlenen görüşlerimizin gerçekleşmesi ve ulusal isteklerimizin elde edilmesi yolunda yeni bakanlar kuruluna destek ve yardımcı olacak ve resmî haberleşmeler üzerine konan yasak kaldırılacaktır. Bu görevin yerine getirilmesinde örgütlerimiz hiçbir yerde hiçbir kimsede tarafından hükümetin görev ve yasal işlerine karşı hiçbir karışmaya kesinlikle meydan vermiyecek ve böylece ulusal örgütlerin bütün çalışma ve uğraşı ereği, vatanın kurtarılması işinde yoğunlaştırılmış kalacaktır. Kurtuluşun bu yoldan elde edilmesinde hükümetin resmî görevlerine karşılık milletin de pek büyük ve pek önemli ulusal görevleri olduğunu göz önüne alan derneğimiz, hükümetçe onaylanmış bulunan tüzüğünün hükümleri uyarınca genel örgütlenmesini tamamlayarak ulusal görevlerin düzen içinde yapılmasını sağlamayı çok gerekli saymaktadır ve gerçekte bu büyük ve millî amaçtan başka hiçbir amaç gütmeyen kurulumuz, her türden kişisel çıkar ve parti hırsı duygularından da uzak olduğundan, ilân etmiş olduğu ulusal ilkelere hiçbir gerçek ve sözde nedenlerle hiçbir zaman sapmayacak ve çalışmalarının en büyük bölümünü Ulusal Güçlerin şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da tam bir güvenlik ve dinginlik içinde düzenlenmesine ayıracaktır ve en korkunç tarihsel koşullar altında bile ulusal ağırbaşlılığından ve herkesin haklarına saygılı olmak yolundaki atadan gelme

mamuş olan milletimizin bundan sonra da aynı tarz ve hareketle sabit kalacağına ve bu suretle bu mübarek topraklara sahip olma hakkını medeniyetini bütün cihana tasdik etti-receğinde şüphe yoktur.

7 Teşrinievvel 1335

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 138.

7 Teşrinievvel 1335

Süddei seniye-i hilâfetpenahiye

Sadayı milleti boğmak suretile memleketin her tarafından yükselen feryadı umuminin hakipayı şahanelerine vusulünü menederek hem milletini, hem padişahını iğfal etmekten çekinmemiş olan sabık kabinenin müracaat ve şikâyeti millîye üzerine iskatile yerine metalibi millîye dairesinde temsilîyeti umur edecek bir heyeti vükelâ ikame buyurulması, milletin süddei seniyelerine karşı olan ubudiyet ve sadakati mevrusesini teyit etmiş olmakla şükranı umumiyi bütün milleti mutiaları namına atabei felekmertebei şehriyarilerine ref'e cîr'etyap oluru. Katıbe-i ahvalde emrû ferman şevketlü, kudretlü, mehabetlü hilâfelpenah efendimiz hazretlerindedir.

**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesi namına
Mustafa Kemal**

VESİKA, 139.

Babıali, 8 Teşrinievvel 1335

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyeti Temsilîyesine

7 Teşrinievvel 1335 tarihile atabei ulyayı müllükaneye takdim olunan telgrafname manzuru âli buyurularak zat ve makamı akdesi şahanelerine karşı milleti sadıklarına namına teyit edilen hissiyatı sadakatkarî mucibi memnuniyeti cebanı şehriyari olmuş ve devlet ve milletin kariben selâmet ve saadete vusulüne dua buyurulmuş olduğu tebliğ olunur.

**Sadrazam
Ali Rıza**

VESİKA, 140.

Erzurum, 8/10/1335

Sıvasta Üçüncü Kolordu Kumandanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Heyeti Temsilîye namına tamim buyurulan 6 Teşrinievvel 1335 tarihli telgrafnamede Heyeti Temsilîye ricalinin kabineye ve yüksek makam ve memuriyetlere girmesi hakkındaki şayial ret ve tekzip olunmakla beraber kat'iyen böyle bir emel ve davete mümaşat olunmayacağı da beyan ediliyor ki bunun her tarafta tesirâtı hasenesi görülecek ve şüphesiz ki düşman ruhlu insanların ilk evet aleyhimizde kullanacağı silahlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu bapta hassaten arzı takdirat eylerim. Fakat bu güzel azim ve kararın şimdiye kadar bizde görülmüş tecarüp ve netayicine nazaran daha şümüllü olmasını da hassaten arz ve müttalea eylerim. Burada da Zatı Devletlerle bilhassa görüşüldüğü ve kat'iyetle takarrür eylediği veçhile Heyeti Temsilîyeden Zatu Samilerile Rauf Beyefendinin ve bu kibalde olan zevatı müessire-i âliyenin meb'us olduktan sora da bir veçhile hükûmete karışmayarak daima Meclisi Millideki grubun re's ve rolünde nafiz ve kabinenin şekil ve terkibi ve ricalinin kıymet ve hüviyeti ne olursa olsun daima meclisi millî içinde nafiz ve murakıp bulunmağı en mühim bir hadise-i muvaffakiyet ve elzemüttatik bir karar addeylerim. Ancak bu suretle hükûmet daima milletın murakebesi altında kalarak gerek hükûmet ve gerekse ayarı ve saray muvazeneli karşısında milletın ruh ve amali her taraftan asla inhıraf ettirilmemiş ve tehlikeli ifratlara da meydan verilmemiş olur. Bir emelin ve bir gru-

üstün niteliklerinden hiç mi hiç ayrılmamış olan milletimizin bundan sonra da aynı yöntem ve davranışı sürdüreceğinde ve böylece bu kutsal topraklara sahip olma hakkını uygarca yeteneklerini bütün dünyaya kabul ettireceğinde kuşku yoktur.

7 Ekim 1919

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 138.

7 Ekim 1919

Yüce Halifeye

Milletin sesini boğarak memleketin her tarafından yükselen genel haykırışın size ulaşmasını önleyerek hem milletini, hem padişahını aldatmaktan çekinmemiş olan eski kabineyi ulusun başvurusu ve yakınması üzerine düşünerek yerine ulusal istekler çerçevesinde iş görececek bir bakanlar kurulu getirilmesi, milletın size karşı olan ve atadan kalma kulluk ve bağılılığını güçlendirmiş olmakla kamunun teşekkürlerini size bağı bütün millet adına size ulaştırıyoruz. Her konuda siz ne buyurursanız o olur.

**Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kurulu adına
Mustafa Kemal**

BELGE, 139.

Babıali, 8 Ekim 1919

Anadolu ve Rumeli Hakları Savunma Derneği Temsilci Kuruluna

7 Ekim 1919 tarihile padişaha sunulan telgraf padişah tarafından görülerek kendisine ve makamına karşı sadık milleti adına perçinleştiren bağılık duyguları padişahımızda sevinç yaratmış ve devlet ve milletın yakında kurtuluş ve mutluluğa kavuşması için dua etmiş olduğu bildirilir.

**Başbakan
Ali Rıza**

BELGE, 140.

Erzurum, 8/10/1919

Sıvasta Üçüncü Kolordu Komutanlığına

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine: Temsilci Kurul adına genelge olarak çekilen 6 Ekim 1919 tarihli telgrafda Temsilci Kurul üyelerinin kabineye ve yüksek makam ve görevlere girmesi konusundaki söylentiler reddedilmiş ve yalanlanmış olmakla birlikte kesinlikle böyle bir istek ve çağırının kabul edilmiyeceği de bildiriliyor ki bunun her tarafta iyi etkileri görülecek ve kuşkusuz ki düşman ruhlu insanların bize karşı ilk önce kullanacağı silâhlardan biri böylelikle kırılmış olacaktır.

Bu konuda özellikle övgülerimi sunarım. Ama bu güzel ve sarsılmaz kararın şimdiye kadar bizde görülmüş deneyim ve sonuçlarına göre daha kapsamlı olmasını da önemle bildirir doğru bulurum. Burada da sizinle özel olarak görüşüldüğü ve kesinlikle kararlaştırıldığı gibi Temsilci Kuruldan sizinle Rauf Beyefendinin ve bu değerinde olan etkin yüksek kişilerin meb'us olduktan sonra da hiç bir surette hükûmete karışmayarak hep Ulusal Meclisdeki grubun başında etkin ve hükûmetin oluşturuluş şekli ve ileri gelenlerinin değeri ve kimlikleri ne olursa olsun hep ulusal meclis içinde etkin ve denetleyici durumda bulunmayı en önemli bir başarı olayı ve uyulması pek çok gerekli bir karar sayarım. Hükûmet ancak bu yolla her zaman milletın denetimi altında kalarak hem hükûmet hem senato ve saray dengesi karşısında milletın ruh ve istekleri her yandan hiç saptırılmamış ve tehlikeli aşırılıklara da meydan verilmemiş olur. Bir umunun ve bir grubun en

pun en yüksek ve en muktedir tanınmış ricali kendi dairesi hizbinden çıkıp ta hükümet işine karşınca Meclisi Millî daima zayıf kalmış ve müteaddit cereyanlar karşısında ya sürüklenmiş veyahut parçalanmıştır. Vatan ve milletin felahı tammu şiddetle mevzuubahs olan bu devirde işbu maruzatın etrafında muhabbet ve kat'î bir karar ile mücehhez bulunmamızı kemali hürmetle istirham eylerim

**K.O.15 K.
Kâzım Kara Bekir**

VESİKA, 141.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde beyanname suretinin dercedilmiş olduğu görüldüğünden tadilâtla imkân kalmadı. İlaveten teklifi mutasavver olan dört maddenin Heyeti Temsilîyece vesaiti muhtelifle ile tamimi kabinece pek lüzumlu görülmektedir.

1 - İttihatçılıkla münasebet bulunmadığı.

2 - Devleti Osmanîyenin Harbi Umumiye karışması doğru olmadığı ve müsebbipleri aleyhinde tayini esami suretile bazı neşriyat icrası ve haklarında takibat ve mücazatu kanuniyenin tertibi.

3 - Harp esnasında yapılan her nevi cinayet faillerinin cezayı kanuniyeden kurtulmaya cakları.

4 - İntihabatın serbest cereyan edeceği.

Bu maddelerin tavzih ve tamimi dahilen ve haricen birtakım suitelâkkiyatın önüne geçeceğinden memleketin menafii âliyesi icabı olarak sureti mahsusa hüsnü telâkkisi rica olunur, ihtiramlarım Efendim.

**Harbiye Nâzırı
Cemal**

VESİKA, 142.

Şifre

Harbiye Nâzırı Cemal Paşa Hazretlerine

C: 9/10/1335

Maruzatı cevabiyede bulunmadan evel Heyeti Temsilîyenin, kabine erkânı muhteremsi hakkında hissi hürmet ve hüsnü zan perverde eylediğini ve müdavelei efkâr ve teatii müta-leatta tarafeynin safiyet ve samimiyeti rehber itihaz eylediğine kanaati olduğunu arzeyerim vesaiti muhtelifle ile tamimi lüzumlu görüldüğü emrî iş'ar buyurulur dört madde hakkında Heyeti Temsilîyenin nikatı nazır ve mütaaleati berveçhiati maruzdur:

1 - Rum ve Ermenilerle, ingilizler başta olmak üzere Düveli İtilafîyenin ve bunların siyasetlerine alet olan sakıt Ferit Paşa Kabinesinin vahdeti Millîye ve saadeti vatana matuf her nevi teşebbüsât ve harekatı meşruai millîyeyi alelulak itihatçılıkla itihami bir meslek edinmiş oldukları cümlece malûmdur. Teşebbüsât ve teşkilatı millîyemizin itihatçılıkla hiçbir alaka ve münasebeti olmadığı bedhahandan gayri gerek millet ve gerek temasta bulunan ecanipçe taayyün eylemiş olduğu halde mahza buyurduğunuz suitelâkkiyat ve işaat bertaraf etmek maksadile Sivas Umumi Kongresinin birinci celsei içtimanda müzakerata ihyasına çalışılmayacağına dair alenen birer, birer tahlif edilmiş ve bu yemin sureti her tarafa neşir ve ilan olunmuştur. Bundan başka münasebet düştükçe ve bilhassa ecaniple temaslarda bulunulduka bu noktaya ehemmiyeti mahsusa affolunarak beyanat ve izahatı lazımede bulunulmaktadır, maahaza tavsiye buyurulduğu veçhile bu bapta yine fırsat çıktıkça beyanat ve neşriyattan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu mesele şekli zahirisinden sarfı nazır edilirse mahiyeti esasîyesi itibarile ehemmiyeti mahsusayı haizdir. Bu cihetle sırf kabine azayı kiramile teatii efkar ve heyeti celilelerinin bu noktadaki kanaati hakimesini istinzaç masadile bu bapta Heyeti Temsilîyenin müteleasuhî arzemeği lüzumlu görmekteyiz. Biz anasırı gayrimüslime ile İtilaf Hükumatının makasudı siyasîye tahtında körükledikleri alelulak itihatçılık düşmanlığını esas itibarile doğru görmüyoruz. İttihatçılardan seyyiatı idare ve suistimalleri ile memleketi harabiye sürükliyenlerden ibaret bir hizbi kalil vardır ki, işte asıl millet ve bizim nazarımızda mütehem olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki mensubininden olup muhafazai bitaraftı emiş, fenalığı alet olmamış eshabı namusunı hu suretle suizan altında kalmasını ve bilhassa her millette olduğu gibi nikü bedi lüzumu derecede temyiz edemiyen alelûmum avam

yüksek ve en yetenekli tanınmış ileri gelenleri kendi çevrelerinden çıkıp da hükümet işine karşınca Ulusal Meclis hep güçsüz kalmış ve türlü akımlar karşısında ya sürüklenmiş ya da parçalanmıştır. Vatan ve milletin tam kurtuluşunun önemle söz konusu olduğu bu dönemde bilginize sunduklarımız konusunda aramızda sevgi ve elimizde kesin bir karar bulunmasını üstün saygılarla dilerim.

**K.O. 15 K.
Kâzım Kara Bekir**

BELGE, 141.

Mustafa Kemal Paşa Hazretlerine

Bugün bazı gazetelerde bildiri örneğinin yayımlanmış olduğu görüldüğünden değişiklik yapma olanağı kalmadı. Ek olarak önerilmesi düşünülmüş olan dört maddenin Temsilci Kurul tarafından türlü yollardan genelge olarak yayımı kabinece çok gerekli görülmektedir.

1 - İttihatçılıkla ilişki bulunmadığı.

2 - Osmanlı Devletinin Dünya Savaşına karışması doğru olmadığı ve buna neden olanlara karşı ad bildirerek bazı yayımlar yapılması ve haklarında kovuşturma yapılarak yasal cezanın uygulanması.

3 - Savaş sırasında yapılan türden cinayet işleyenlerin yasal cezadan kurtulmayacakları.

4 - Seçimlerin serbestlik içinde yapılacağı.

Bu maddelerin açıklanıp yayımlanması içte ve dışta yanlış anlamının önüne geçeceğinden memleketin yüksek çıkarları gereği olarak iyi karşılanması rica olunur, saygılarımla Efendim.

**Savaşşleri Bakanı
Cemal**

BELGE, 142.

Şifre

Savaşşleri Bakanı Cemal Paşa Hazretlerine

K: 9/10/1919

Karşılık sunmadan önce Temsilci Kurulun, kabinenin saygıdeğer üyeleri hakkında saygı duyduğunu ve iyi düşünce taşıdığını düşünce ve görüş alışverişinde iki tarafın dürüst ve içten davranacağı kanısına varıldığını bildiririm ve türlü araçlarla yayılması gerekli görüldüğü bildirilen dört madde konusunda Temsilci Kurulun görüşü ve düşüncesi şöyledir:

1 - Rum ve Ermenilerle, İngilizler başta olmak üzere İtilaf Devletlerinin ve bunların siyasetlerine alet olan düşük Ferit Paşa Kabinesinin ulusun birliği ve yurdun mutluluğuna yönelik her türden haklı ulusal girişim ve davranışları ille itihatçılıkla suçlamayı bir ilke edinmiş olduklarını herkes bilir. Ulusal girişim ve örgütlerimizin itihatçılıkla hiçbir ilgi ve ilişkisi olmadığı kötülük isteyenlerden başka hem milletçe ve hem de ilişkide bulunan yabancılarca anlaşılmış olduğu halde salt belirttiğimiz yanlış anlama ve söylentileri gidermek amacıyla Sivas Genel Kongresinin birinci oturumunda görüşmelere başlanmadan önce tüm delegeler İttihat ve Terakki Derneğinin canlandırılmasına çalışılmayacağı konusunda açık açık ve teker teker and içmişlerdir ve bu andın örneği her tarafa yayılıp duyurulmuştur. Bundan başka sırası geldikçe ve özellikle yabancılarla ilişkide bulunulduka bu noktaya özel önem vererek gerekli demec ve açıklamalarda bulunulmaktadır, bununla birlikte önerildiği gibi bu konuda yine fırsat çıktıkça demec vermekten ve yayım yapmaktan geri kalınmayacaktır. Yalnız bu sorun, dış görünüşü bir yana bırakılırsa, gerçek niteliği bakımından özel bir önem taşır. Bu nedenle salt kabinenin saygıdeğer üyeleriyle görüş alışverişinde bulunmak yüksek kurulunuzda bu noktada egemen olan inancı sorup öğrenmek amacıyla Temsilci Kurulun bu konudaki görüşünü sunmayı gerekli görmekteyiz. Biz Müslüman olmayan unsurlarla İtilaf Devletlerinin politik amaçlarla körükledikleri ille de itihatçılık düşmanlığını gerçekte doğru bulmuyoruz. İttihatçılardan kötü yönetim ve yolsuzluklarıyla memleketi yıkıma sürükliyenler çok küçük bir azınlıktır ki, işte milletin ve bizim görüşümüze göre asıl suçlu olanlar bunlardır. Yoksa İttihat ve Terakki üyelerinden olup yansızlığını korumuş, kötülüğe alet olmamış namuslu kimselerin böyle bir suçluluk kuşkusuna altında bırakılmasını ve özellikle her millette olduğu gibi iyiyi ve kötüyü yeterince ayırd edemiyen geniş halk kısmının suçlanmasını doğru görmedikten